

НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО
ЦЕНТР ДОСЛІДЖЕНЬ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ
НАЦІОНАЛЬНА ЮРИДИЧНА БІБЛІОТЕКА

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

/ моніторинг інформаційного поля /

№ 7 липень 2026

Засновники: Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
Центр досліджень соціальних комунікацій
Національна юридична бібліотека
Заснований у 2026 році
Видається раз на місяць
Головний редактор Ю. Половинчак
Редакційна колегія: С. Закірова, Ю. Половинчак, Н. Іванова
Адреса редакції: НБУВ, Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна.

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ
/ моніторинг інформаційного поля /

Інформаційний бюлетень

№ 7 липень 2026

Укладачі: *О. Пестрецова, М. Бірюков, Д. Іванов*

Відповідальна за випуск: *С. Закірова*

© Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського,
Центр досліджень соціальних комунікацій,
Національна юридична бібліотека, 2026

КИЇВ 2026

ЗМІСТ

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

Реформування спортивної політики в Україні:
європейська модель розвитку 5

СУДОУСТРІЙ

ТА ПРАВООХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ

Судова реформа опинилася під загрозою
через суперечливі рішення щодо виконання
євроінтеграційних зобов'язань та оцінки
їх Євросоюзом. 13

Нова українсько-німецька програма співпраці
у сфері юстиції має посилити інституційну
спроможність України на шляху до членства
в ЄС..... 16

Впровадження антикорупційних стандартів
на місцевому рівні стає важливою складовою
практичної євроінтеграції українських
громад. 19

Відкриття шостого переговорного кластера
відображає готовність України в менш
проблемних сферах, але не скасовує вимог
щодо реформ верховенства права..... 21

Закон про декларації доброчесності суддів
розглядається як складова виконання
євроінтеграційних зобов'язань та посилення
підзвітності судової влади. 22

Оцінка ОЕСР засвідчила значний прогрес
України у сфері суддівської доброчесності,
водночас зберігаючи потребу в подальших
реформах. 25

ФУНКЦІОНУВАННЯ

ДЕМОКРАТИЧНИХ ІНСТИТУТІВ

Успіх євроінтеграції залежить не лише від
запозичення норм ЄС, а насамперед від
утвердження принципів верховенства права
та якісного державного управління. 26

Оновлення законодавства про Омбудсмана
наближає Україну до стандартів ЄС,
але потребує доопрацювання для уникнення
політизації..... 30

Розроблення анти-SLAPP законодавства має
узгоджуватися із новим Цивільним кодексом
для належного захисту свободи слова
та збереження громадської участі. 31

ЕКОНОМІЧНА ІНТЕГРАЦІЯ

Торгівля

Євроінтеграція стимулює перехід системи
публічних закупівель від домінування
цінового критерію до оцінки загальної
цінності пропозиції..... 34

Промисловість

Нові вимоги ЄС щодо пакування та
пластикової тари поступово змінюють
стандарти виробництва й експорту
української продукції. 37

Енергетичний ринок

Запровадження процедури призначення
NEMO створює нормативні передумови для
інтеграції українського ринку електроенергії
з ринком ЄС. 39

Формування довгострокових аукціонів
електроенергії створює нові цінові орієнтири
для ринку та сприяє комерційній інтеграції
України з енергетичним простором ЄС. 40

Аграрний сектор

Укрдержфонд визначено Виплатною агенцією
для адміністрування аграрної підтримки
за стандартами Спільної аграрної політики ЄС. 44

Пілотну європейську мережу аграрних
даних FSDN розширюють на Львівщину для
подальшого масштабування в Україні..... 45

Заборона значної частини діючих речовин за
нормами ЄС потребуватиме від аграріїв нових
схем та інтегрованого захисту рослин..... 46

Нові вимоги до GMP-інспекцій і контролю
серій ветеринарних препаратів можуть
ускладнити імпорт, підвищити ціни та
звужити асортимент..... 48

Адаптація агропродовольчого сектору до
законодавства ЄС вимагає гармонізації
правил безпечності, контролю,
простежуваності та значних інвестицій..... 50

Українські агровиробники вже адаптуються
до вимог ЄС через сертифікацію,
простежуваність і сталі практики,
але потребують ресурсів та супроводу..... 54

Єдиний порядок аудиту уповноважених
фітосанітарних лабораторій має підвищити
достовірність досліджень і довіру
до українських сертифікатів. 56

Новий аграрний закон 4921-IX гармонізує органічне виробництво, сертифікацію, контроль і маркування з нормами ЄС та спрощує доступ виробників до ринку..... 57

Ринок ЗЗР просить десятирічний перехід через масштаб майбутніх заборон, дефіцит альтернатив і недостатню регуляторну інфраструктуру..... 58

Фінанси

Національна стратегія запобігання шахрайству формує єдину систему захисту фінансових інтересів України і ЄС до 2028 року..... 62

Законопроект № 13435 переводить оцінку майна на міжнародні та європейські стандарти й переглядає застарілі підходи до нерухомості..... 63

Податки та митниця

Як «транспортний безвіз» з Євросоюзом змінив перевезення під час війни та що потрібно для його продовження 64

Ринок праці та трудова міграція

Україні потрібні зростання доходів, детінізація праці та програми повернення та перекваліфікації через можливий кадровий дефіцит після вступу до ЄС..... 65

ЗЕЛЕНА СТРАТЕГІЯ ТА СТАЛИЙ РОЗВИТОК ІНФРАСТРУКТУРИ

Транспорт

Реформа залізниці починається з безпеки та інтероперабельності, що розмежовує державний контроль і функції оператора за моделлю ЄС. 67

ГУМАНІТАРНА ТА ІНФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА

Європейські суди визнають рекламу нагрівальних тютюнових виробів як «менш шкідливих» оманливою, що посилює аргументи на користь суворіших правил в Україні..... 69

Проект нового Цивільного кодексу модернізує цифрові права, але містить системні ризики для свободи слова, медіа й доступу до інформації..... 71

ПОЛІТИЧНИЙ РІВЕНЬ УПРАВЛІННЯ ЄВРОІНТЕГРАЦІЄЮ

Можлива ротація керівництва євроінтеграційного блоку не скасовує державних зобов'язань України за планом пріоритетних реформ ЄС. 74

ЗАРУБІЖНІ ЗМІ ПРО ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ

RMF24: Угорщина пішла на поступки у переговорах про вступ України до ЄС 77

Euronews: Єврокомісія хоче реформувати процес розширення ЄС. Країни-члени говорять про поступову інтеграцію та посилення чинних гарантій для кандидатів. 78

Wirtualna Polska: Віцепрем'єр-міністр і міністр оборони Польщі Владислав Косіняк-Камиш не впевнений, що українська влада готова працювати за правилами ЄС..... 79

НАУКОВИЙ ПОГЛЯД

Анотований бібліографічний список наукових статей, присвячених проблемам освіти і науки в контексті євроінтеграції (2023-2024 рр.) 80

Реформування спортивної політики в Україні: європейська модель розвитку

Матеріал на сайті «*Центр досліджень соціальних комунікацій НБУВ*»

Автор: І. Беззуб, науковий співробітник, НЮБ НБУВ

Міністерство молоді та спорту України ініціює системне оновлення державної спортивної політики, обґрунтовуючи це необхідністю адаптації до сучасних викликів і суспільних змін. Ключовим орієнтиром реформи є впровадження європейської моделі спорту, яка передбачає децентралізацію, розвиток спортивних клубів і підвищення рівня залучення населення до фізичної активності.

Як наголошує міністр молоді та спорту України М. Бідний, Україна має відійти від адміністративно-командної системи управління спортом, успадкованої від радянського періоду, до моделі громадських спортивних клубів, заснованої на принципах децентралізації, самоврядування та свободи вибору. Саме такі принципи складають європейську клубну систему, підкреслив міністр¹.

Європейська модель спорту ґрунтується на діяльності спортивних клубів як осередків громадської активності. На відміну від централізованої системи клуби функціонують як незалежні організації, що об'єднують громадян за інтересами та забезпечують безперервну участь у спорті протягом життя. Саме через клубами формується не лише фізична активність, а й соціальна згуртованість, довіра та громадянська участь. Спорт у широкому розумінні це – не тільки про здоров'я, а й «про стан суспільства», і саме цього в Україні критично бракує, наголошують фахівці.

Потреба у реформі підтверджується статистичними даними: на початок 2024 р. лише 15 % українців регулярно займалися фізичною активністю. Для порівняння, згідно зі звітом Special Eurobarometer SP525: Sport and physical activity (вересень 2022 р.), який фокусується на фізичній активності громадян ЄС, середній показник по ЄС – 38 % опитаних займаються спортом або фізичними вправами принаймні раз на тиждень. Традиційно найвищий у Європі рівень фізичної активності у Скандинавських країнах, зокрема, у Фінляндії цей показник сягає 71 %, у Швеції та Данії по 59 %, також високий рівень у Люксембурзі – 63 % та Нідерландах – 60 %². Такі показники свідчать не лише про рівень фізичної культури, а й про ступінь соціальної згуртованості та якості життя.

9 квітня 2026 р. Міністерство молоді та спорту України презентувало концепцію майбутньої спортивної системи України³, що передбачає створення цілісної екосистеми, яка поєднуватиме клубний спорт, сучасну інфраструктуру, спортивну освіту та науку. Це, зокрема:

Клубна система. Одним із ключових напрямів реформи є розвиток клубної системи на рівні громад, де ключові рішення ухвалюватимуться не централізовано, а за участі місцевих спільнот,

*Матеріали рубрики підготовлено фахівцями Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського

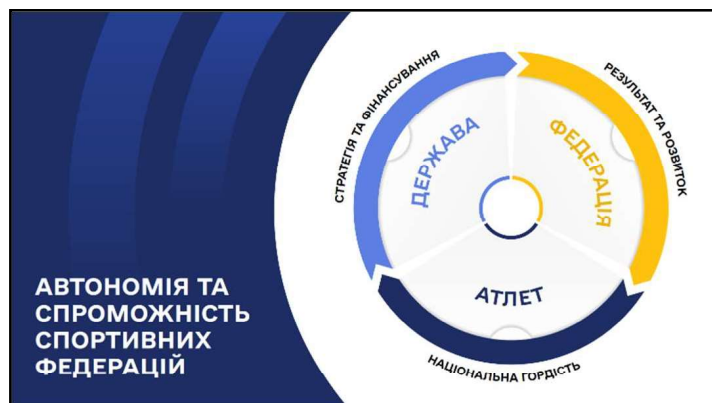
¹ Законопроект про реформу спорту пропонує імплементувати європейську модель – Бідний. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-sports/4098909-zakonoproekt-pro-reformu-sportu-proponue-implementuvati-evropejsku-model-bidnij.html>

² Special Eurobarometer SP525: Sport and physical activity. The Publications Office of the European Union. URL: https://data.europa.eu/data/datasets/s2668_97_3_sp525_eng?locale=en

³ Презентація MMC-4. Міністерство молоді та спорту України. URL: <https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/News/2026/maibutnje-ukrainskogo-sportu.pdf>

батьків і тренерів. Очікується, що це дозволить підвищити рівень залученості населення до 40 % до 2032 р. та суттєво розширити мережу спортивних клубів.

Автономія та спроможність федерацій. Передбачається, що федерації отримають більше повноважень у прийнятті рішень, тоді як держава виконуватиме роль стратегічного партнера, що забезпечує прозорі правила гри, фінансову та грантову підтримку, а також впроваджує цифрові стандарти управління процесами.

Джерело інформації: <https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/News/2026/maibutnje-ukrainskogo-sportu.pdf>

Спортивні університети як центри знань і підготовки. Профільні заклади вищої освіти (Національний університет фізичного виховання і спорту, Харківська державна академія фізичної культури, Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського) мають трансформуватися у сучасні центри підготовки мультидисциплінарних фахівців, здатних працювати з аналітикою, спортивною медициною, менеджментом та сучасною психологією.

Джерело інформації: <https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/News/2026/maibutnje-ukrainskogo-sportu.pdf>

Olympic Lab. Створення інноваційних платформ, таких як Olympic Lab, має сприяти впровадженню новітніх технологій у спортивну практику. Це відповідає європейському підходу, де спорт тісно інтегрований з наукою та медициною.

Джерело інформації: <https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/News/2026/maibutnje-ukrainskogo-sportu.pdf>

Спортивна інфраструктура. Важливим напрямом є відновлення спортивної інфраструктури, значна частина якої була пошкоджена внаслідок російської агресії. Міністерство пропонує створення мережі доступних мультифункціональних спортивних центрів у громадах.

Усі ці зміни базуються на оновленому законодавстві та цифрових рішеннях, що супроводжують атлета на кожному етапі його кар'єри⁴.

Джерело інформації: <https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/News/2026/maibutnje-ukrainskogo-sportu.pdf>

Закласти основу кардинального реформування спортивної сфери в Україні, приводячи її у повну відповідність до Європейської спортивної хартії, покликаний новий закон «Про спорт» (законопроект № 15169 від 13.04.2026).

Презентуючи законопроект (листопад 2025 р.), міністр М. Бідний наголосив, що робота над проектом включала аналіз основних проблем існуючої системи спортивного урядування: дуже низьку фізичну активність українців, занепад масового спорту, відсутність прозорих механізмів управління та залежність спорту від застарілих інституцій. Новий законопроект побудований за рамковим принципом, що дозволить оперативніше реагувати на потреби галузі та впроваджувати необхідні регуляторні механізми на рівні підзаконних актів.

Після оприлюднення проекту закону «Про спорт» на офіційному порталі Міністерства М. Бідний закликав федерації, тренерів, спортсменів та громадськість долучитися до його обговорення й надати свої пропозиції.

⁴ Екосистема перемог: представлено візію майбутнього українського спорту. Міністерство молоді та спорту України. URL: <https://mms.gov.ua/news/ekosystema-peremoh-predstavleno-viziiu-maibutnoho-ukrainskoho-sportu>

З метою забезпечення врахування думки громадськості Міністерством молоді та спорту України проведено публічне громадське обговорення проекту закону з 19 листопада по 5 грудня 2025 р., в якому взяв участь 91 суб'єкт. Також, з урахуванням потреби у додатковому обговоренні положень документа Міністерством організовано з 17 лютого по 12 березня 2026 р. додаткові консультації та робочі зустрічі з представниками обласних, КМДА, закладів фізичної культури і спорту, всеукраїнських федерацій з олімпійських та неолімпійських видів спорту, де взяли участь 444 учасники⁵.

Такі зустрічі, на думку міністра, дали змогу отримати конструктивні пропозиції та практичні зауваження щодо положень законопроекту, які стали основою оновленої редакції законопроекту.

Ідеться не лише про оновлення законодавства, а й про зміну підходу до управління спортом. Ключовим елементом є клубна система, яка передбачає, що саме спортивні клуби стають основою для активності громадян, осередками активності в громадах і точками залучення людей різного віку до фізичної культури.

Водночас законопроект закладає чіткі правила взаємодії між усіма учасниками системи: державою, громадами, федераціями та спортивними організаціями. Зокрема, передбачено розширення автономії спортивних федерацій, розподіл повноважень і модернізацію інфраструктури.

Окремий блок змін стосується інституційної трансформації. Школи вищої спортивної майстерності отримають перехідний період і надалі трансформуються у центри олімпійської підготовки. Водночас дитячо-юнацькі спортивні школи продовжать функціонувати.

Законопроект також створює єдину цифрову систему для всієї спортивної інфраструктури. Вона охоплюватиме реєстри тренерів, споруд, членства, електронні заявки і забезпечить повну публічність фінансових даних. Оновлена інформаційно-комунікаційна система «Національна платформа доброчесності спорту», доступна за адресою fairsport.gov.ua, покликана посилити боротьбу з договірними матчами, корупційними проявами та іншими формами маніпуляцій у сфері професійного спорту через сучасні цифрові рішення⁶.

Відповідно до закону, оновлюється термінологічна база для приведення її у відповідність до європейських стандартів. Зокрема, деталізуються визначення «дитячий спорт», «професійний спорт», «адаптивний спорт», вводиться термін «система “Цифровий спорт”», оновлюється поняття «спортивна споруда» тощо. Закон формалізує сучасні напрями розвитку спорту: масовий спорт, резервний спорт, спорт ветеранів⁷.

Публічне обговорення законопроекту «Про спорт» засвідчило загальну підтримку необхідності реформ, однак, водночас викликав широку дискусію серед представників спортивної спільноти, органів влади та експертів.

Одним з найбільш дискусійних питань залишається майбутнє дитячо-юнацьких спортивних шкіл.

За оцінками уряду, чинна система є малоефективною: на утримання 1097 ДЮСШ витрачається 6,4 млрд грн, при цьому охоплення становить лише 6–8,3 % дітей віком 6–18 років. Для порівняння, у країнах ЄС до позашкільного спорту залучено до 90 % дітей, що пояснюється розвитком клубної системи⁸.

⁵ Фіналізована версія проекту ЗУ Про спорт.pdf. Міністерство молоді та спорту України. URL: <https://drive.google.com/file/d/17bgsCNsJsa0LNA6SxDV-ZqyZ67YkAflu/view>

⁶ Міністерство молоді та спорту запустило цифрову платформу доброчесності у спорті. Міністерство молоді та спорту України. URL: <https://mms.gov.ua/news/ministerstvo-molodi-ta-sportu-zapustilo-tsyfrovu-platformu-dobrochesnosti-u-sporti>

⁷ Проект закону «Про спорт» № 15169 від 13.04.2026. Верховна Рада України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/69785>

⁸ Матвій Бідний на SBC Summit Ukraine 2025: Спорт має стати частиною культури українців. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/matvii-bidnyi-na-sbc-summit-ukraine-2025-sport-maie-staty-chastynoiu-kultury-ukraintiv>

Незважаючи на відсутність прямої норми про ліквідацію ДЮСШ, існують побоювання щодо поступового витіснення цієї системи клубною моделлю. У 2024 р. в Україні вже розпочато експериментальний проєкт «Активні громади», до якого долучилися 57 громад з 14 областей, де вже функціонують 20 спортивних клубів як альтернатива традиційній системі⁹.

Представники регіонів і тренерської спільноти підкреслюють, що ДЮСШ залишаються основою підготовки спортсменів високого рівня та виконують важливу соціальну функцію, особливо в умовах війни. Саме ця модель протягом багатьох років довела свою ефективність у формуванні спортивного резерву та популяризації здорового способу життя. З огляду на це, їх трансформація потребує зваженого підходу та поетапного впровадження змін.

Тому представники ДЮСШ та місцевої влади вказують на необхідність доопрацювання реформи з урахуванням ролі спортивних шкіл як базової інституції підготовки резерву та забезпечення доступності занять для дітей незалежно від матеріального становища, адже клубна система часто передбачає оплату, що може обмежити доступ до занять спортом.

Частина експертів також вважає, що клубна система та ДЮСШ не повинні взаємовиключати одна одну. Таку думку висловив, зокрема, і перший заступник голови Комітету з питань молоді і спорту ВРУ Ж. Беленюк, додавши, що в ДЮСШ можна тренуватися лише до 23 років¹⁰.

Суттєвою є і регіональна позиція: у багатьох громадах вважають, що перехід до нової моделі є передчасним, з огляду на війну, обмежене фінансування та недостатню готовність інфраструктури і кадрів. Особливо наголошується на необхідності збереження існуючої мережі спортивних закладів у прифронтових регіонах.

На цьому наголошували під час відкритого обговорення проєкту закону «Про спорт» представники спортивної спільноти Миколаївщини та Херсонщини. Так, перший заступник начальника Миколаївської ОВАГ. Решетілов наголосив на важливості врахування умов прифронтових територій та збереження стабільності спортивної системи. Він підкреслив, що реформа має бути обережною та не повинна руйнувати наявну систему, яка продовжує працювати в умовах війни. На його думку, для прифронтових регіонів критично важливо зберегти мережу спортивних шкіл, тренерські колективи та дітей, які продовжують займатися спортом навіть у складних умовах, тому реформа має бути поетапною та узгодженою з реальними можливостями регіонів¹¹.

Кіровоградщина також не готова до реформування спортивних шкіл в умовах війни, переконаний начальник обласного управління молоді та спорту А. Щетина, адже є першочергові завдання, як у уряду, так і керівництва області, куди виділяти основні кошти¹².

Під час зустрічей обговорювали майбутню трансформацію системи шкіл вищої спортивної майстерності (ШВСМ): після ухвалення закону передбачено дворічний перехідний період із подальшим перетворенням їх на центри олімпійської підготовки за порядком, який затвердить Кабінет Міністрів України. Важливо, що така модель вже працює – Львівська та Дніпропетровська

⁹ Волошаненко В. В Україні будуватимуть європейську модель спортклубів: що буде зі спортшколами на Кіровоградщині. Суспільне Мовлення. URL: <https://susilne.media/kropyvnytskiy/1147630-v-ukraini-buduvatimut-evropejsku-model-sportklubiv-so-bude-z-i-sportivnimi-skolami-na-kirovogradsini/>

¹⁰ Yevhen Buzykin Жан Беленюк про реформу спорту: «Основна історія – допомогти ініціативним людям створювати спортивні клуби». Tribuna.com. URL: <https://ua.tribuna.com/uk/wrestling/blogs/3152089-zhan-belenyuk-pro-reformu-sportu-osnovna-istoriya-dopomohty-in/>

¹¹ У Миколаєві відбулося відкрите обговорення проєкту Закону України «Про спорт». Миколаївська обласна державна адміністрація. URL: <https://lnk.ua/eFBfPqQs8>

¹² Волошаненко В. В Україні будуватимуть європейську модель спортклубів: що буде зі спортшколами на Кіровоградщині. Суспільне Мовлення. URL: <https://susilne.media/kropyvnytskiy/1147630-v-ukraini-buduvatimut-evropejsku-model-sportklubiv-so-bude-z-i-sportivnimi-skolami-na-kirovogradsini/>

обласні ШВСМ вже реформували свою діяльність у центри олімпійської підготовки та отримали відповідний статус¹³.

Окремий блок критики стосується нової моделі фінансування спорту, що передбачає перехід до грантового принципу розподілу бюджетних коштів. Критики реформи застерігають щодо ризиків непрозорого розподілу ресурсів, можливих корупційних зловживань та відсутності чітких механізмів фінансування спортивних клубів на місцевому рівні.

Цю частину нового проєкту розкритикував колишній міністр молоді та спорту В. Борзов, зазначивши, що нова система фінансування – запровадження бюджетних грантів у сфері спорту на конкурсній основі замість кошторисного утримання – може викликати серйозні корупційні проблеми¹⁴.

Проте, за словами авторів документа, побороти корупцію в новому проєкті покликані прозорість та підзвітність організацій, тобто клуб, який отримав грант, повинен буде надати звіт з використання коштів.

Підтримуючи створення спортивних клубів, як світову практику, голова Вінницької територіальної організації ВФСТ «Колос» С. Татусяк пропонує зробити джерела фінансування рівними для всіх суб'єктів фізкультурно-оздоровчої роботи, а також нормативна база та утримання спортивних споруд були в рівних умовах. Однак він зауважує, що незрозуміло, «яким чином буде йти фінансування цих спортивних клубів», і що для цього «потрібно працювати і з багатьма іншими законами та підзаконними актами»¹⁵.

Суперечливі оцінки викликала і система «Цифровий спорт». З одного боку, вона розглядається як інструмент прозорості та контролю, з іншого – як потенційний механізм надмірного втручання держави у діяльність спортивних організацій. У системі має бути зареєстроване абсолютно все: від тренерів та спортсменів, до об'єктів спортивної інфраструктури, вестися звітність з використання грантів для подальшого контролю, що є необхідною умовою для отримання бюджетних коштів.

Неоднозначною є також дискусія щодо автономії спортивних федерацій. Частина експертів застерігає від можливого порушення міжнародних принципів невтручання держави у спорт, що може спричинити санкції з боку міжнародних організацій. Так, представники ГО Sports context впевнені, що спорт має ухвалювати рішення автономно, без впливу державних інституцій, а введення електронної системи суперечить європейським принципам та може спричинити серйозні наслідки для українського спорту, включно з санкціями від МОК. Засновник ГО Sports context О. Ларін вважає, що у законі є пункти, які виглядають як спроба державного контролю за внутрішніми справами федерацій або допуском до спортивної діяльності через цифрові інструменти. І навіть якщо це зроблено з добрих намірів – для ФІФА, МОК та інших це сигнал: втручання¹⁶.

Проте, як наголошує міністр спорту, цифровізація – найкращий інструмент для прозорості, боротьби з корупцією та підвищення ефективності. Якщо організація розраховує на кошти

¹³ Продовжуємо роботу над новим Законом України «Про спорт». Instagram. URL: <https://www.instagram.com/p/DXJ4zp0CI7B/>

¹⁴ Дендак М. Новий закон України «Про спорт»: цифровізація, клубна система та зміни у фінансуванні – розбираємось. Чемпіон. URL: <https://champion.com.ua/ukr/others/shcho-potribno-znati-pro-noviy-zakon-ukrajini-pro-sport-rozbirayemos-razom-z-bidnim-1061142/>

¹⁵ Юр Л. Ліквідація ДЮСШ та створення спортивних клубів: вінничани обговорили з міністром новий законопроект. I-VIN.INFO. URL: <https://i-vin.info/news/likvidaciya-dyussh-ta-stvorenniya-sportivnih-klubiv--vinnichani-obgovorili-z-ministrom-noviy-zakonoprojekt--15008.html>

¹⁶ Дендак М. Новий закон України «Про спорт»: цифровізація, клубна система та зміни у фінансуванні – розбираємось. Чемпіон. URL: <https://champion.com.ua/ukr/others/shcho-potribno-znati-pro-noviy-zakon-ukrajini-pro-sport-rozbirayemos-razom-z-bidnim-1061142/>

платників податків – інформація про те, як вона ними розпоряджається, хто і як ухвалює рішення має бути відкритою, додав урядовець.

«Один клуб – один голос» – таке формулювання в законі розкритикував член Європейської коаліції спорту в Україні, віцепрезидент Спортивного комітету України Тамуз Хідір. На його думку, кількість голосів має залежати від кількості членів організації, а новостворені клуби не повинні одразу мати свій голос. Це убезпечить від штучного дроблення клубів, щоб набрати собі більшість¹⁷.

Також, значна частина учасників обговорення критично оцінює як зміст, так і підхід до підготовки документа. Зокрема, звертається увага на надмірний обсяг і складність законопроекту, що ускладнює його сприйняття та практичне застосування. Експерти наголошують, що замість рамкового закону запропоновано детально регламентований документ, який може призвести до бюрократизації системи та обмеження ініціативи на місцях.

Головна проблема документа в тому, що замість короткого, чіткого рамкового закону отримали 60 сторінок інструкцій: хто, коли, як і що має робити, зауважив Т. Хідір. Крім того, на його думку, документ надто складний, щоб його могли зрозуміти ті, для кого він написаний, а коли закон може зрозуміти лише юрист – це поганий закон¹⁸.

Загалом публічне обговорення свідчить про підтримку ідеї модернізації спортивної системи, однак, підкреслює необхідність доопрацювання законопроекту з урахуванням позиції професійної спільноти та реальних умов функціонування галузі.

Як вже зазначалося, у більшості країн Європи спорт базується на клубній системі, основною ланкою розвитку якої є спортивний клуб – незалежна організація, створена громадою, муніципалітетом або приватними особами. На відміну від української моделі, де ключову роль традиційно відіграють ДЮСШ, європейські клуби забезпечують безперервну систему підготовки дітей, молоді та дорослих, поєднуючи масовий спорт і спорт вищих досягнень.

Клуби функціонують як елементи громадянського суспільства: мають членство, систему самоврядування, виборне керівництво та фінансуються з кількох джерел – членських внесків, місцевих бюджетів, спонсорства, грантів і партнерських програм. Саме клуби формують основу спортивної піраміди: на локальному рівні вони забезпечують масовість і доступність спорту, а через федерації інтегруються у національну систему змагань і підготовки.

Показовою є модель Німеччини, де діє понад 87 тис. спортивних клубів, що об'єднують близько 27 млн членів. Клуби є некомерційними організаціями, значна частина роботи яких базується на волонтерстві. Вони виконують не лише спортивну, а й соціальну функцію: працюють із молоддю, людьми з інвалідністю, мігрантами, сприяють соціальній інтеграції та розвитку громадянської активності. Держава та муніципалітети підтримують клуби через гранти, фінансування інфраструктури та податкові пільги.

Кожен клуб входить до регіональних спортивних союзів, а ті – до Німецького олімпійського спортивного союзу.

Така модель забезпечує координацію, єдині стандарти і потужний вплив на національну політику у сфері спорту¹⁹.

¹⁷ Дендак М. Новий закон України «Про спорт»: цифровізація, клубна система та зміни у фінансуванні – розбираємось. Чемпіон. URL: <https://champion.com.ua/ukr/others/shcho-potribno-znati-pro-noviy-zakon-ukrajini-pro-sport-rozbirayemos-razom-z-bidnim-1061142/>

¹⁸ Tamuz Hidir Новий закон про спорт: чому він приречений не працювати? Tribuna.com. URL: <https://ua.tribuna.com/uk/others/blogs/3154267-novyuy-zakon-pro-sport-chomu-vin-pryrechenyy-ne-pratsyuvaty/>

¹⁹ Yevhen Buzykin Німецька модель спорту: міцний «трикутник», основа якого – громадські спортивні клуби. Tribuna.com. URL: <https://ua.tribuna.com/uk/basketball/blogs/3144208-nimetska-model-sportu-mitsnyy-trykutnyk-osnova-yakoho-hromadsk/>

Особливу модель має Норвегія, де відсутній єдиний закон «Про спорт». Управління спортивною сферою базується на співпраці держави, муніципалітетів і громадських спортивних організацій. Ключову роль відіграє Норвезький олімпійський і паралімпійський комітет та конфедерація спорту (NIF), яка координує діяльність спортивних клубів і федерацій. Основою норвезької моделі є принцип Sport for All – доступність спорту для всіх категорій населення. Особливий акцент робиться на масовому та дитячо-юнацькому спорті, розвитку місцевих спортивних клубів і залученні громадян до регулярної фізичної активності.

Важливим джерелом фінансування є кошти державної лотереї, які спрямовуються на розвиток спортивної інфраструктури, підтримку клубів, дитячо-юнацького спорту та реалізацію спортивних програм. Така модель дозволяє забезпечити стабільне фінансування без надмірної комерціалізації спортивної сфери. Додатковими джерелами фінансування є членські внески, спонсорська підтримка та волонтерська діяльність. Водночас рівень членських внесків у більшості клубів залишається помірним, що сприяє доступності спорту для населення.

Загалом, у середньому близько половини фінансування спорту в країнах Європи забезпечують самі громадяни через участь у спортивній діяльності, близько 15 % надходить від бізнесу, а решта – з місцевих та державних бюджетів. Значна частина державних коштів спрямовується на розвиток інфраструктури, підтримку спортивних клубів і федерацій²⁰.

Оскільки мова йде про державні кошти, європейський досвід демонструє, що автономія спортивних організацій може поєднуватися з ефективними механізмами державного контролю за використанням бюджетних коштів.

Наприклад, у Франції федерації мають широку автономію, але водночас є підзвітними державі, оскільки отримують бюджетне фінансування. Для цього функціонує система уповноважених осіб, які контролюють фінансові витрати федерацій, забезпечують прозорість використання коштів і запобігають корупційним ризикам. Фахівці називають чотири основні причини, чому французи ввели інститут уповноважених осіб з контролю державних витрат: забезпечення прозорості використання державних коштів; запобігання зловживанням; баланс між автономією федерацій і державним наглядом; забезпечення довіри громадськості²¹.

В Іспанії держава також зберігає значний вплив на спортивну сферу через систему наглядових і координаційних механізмів. Центральну роль відіграє Вища рада спорту Іспанії, яка координує діяльність спортивних федерацій та контролює використання державного фінансування, підтримує розвиток масового та професійного спорту, а також забезпечує дотримання законодавства у спортивній сфері. Водночас активно розвивається державно-приватне партнерство, у межах якого бізнес бере участь у фінансуванні спортивних програм та інфраструктури.

Оскільки концепція реформи спорту в Україні передбачає надання автономії в діяльності федерацій, що дозволить федераціям самостійно визначати пріоритети фінансування, Україна також потребує зрозумілого та дієвого механізму контролю за публічними коштами, що не суперечить європейським принципам.

Якщо говорити про спортивні школи, подібні до українських ДЮСШ, то вони переважно збереглися у країнах пострадянського простору та частково у державах Східної Європи, де історично сформувалася централізована модель підготовки спортсменів через державні або муніципальні заклади. Водночас ця система поступово трансформується: спортивні школи зберігаються, але дедалі активніше інтегруються з клубною моделлю, посилюється роль спортивних федерацій, клубів і місцевих громад у підготовці спортсменів.

²⁰ Європейська модель спорту. Коаліція EU Sport. URL: <https://eusport.org.ua/2023/09/eumodel/>

²¹ Yevhen Buzykin Реформа спорту: чому федераціям потрібні уповноважені особи з контролю фінансів? Приклад Франції. Tribuna.com. URL: <https://ua.tribuna.com/uk/football/blogs/3145481-reforma-sportu-chomu-federatsiyam-potribni-upovnovazheni-osoby/>

Отже, спорт в Україні потребує докорінних змін і нових підходів. Успішність реформи залежатиме від здатності держави поєднати європейські принципи клубного спорту із збереженням ефективних елементів української системи підготовки спортивного резерву. Масовий спорт, сильні клуби, активні громади мають стати фундаментом не лише для олімпійських перемог, а й для здорової, відповідальної нації.

СУДОУСТРІЙ ТА ПРАВООХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ

Судова реформа опинилася під загрозою через суперечливі рішення щодо виконання євроінтеграційних зобов'язань та оцінки їх Євросоюзом.

Матеріал на сайті «Європейська правда»

Автор: Сергій Сидоренко, редактор «Європейської правди».

Два варіанти покарання України. Як ЄС опинився перед складним вибором через судову «реформу»

Конференція з питань відновлення України, що відгриміла в Гданську і вже лишилася у минулому, лишила по собі також відмінні враження у представників різних сфер.

Бізнес зазвичай каже про добрі враження від цього зібрання, про підписані контракти та інші практичні результати. Політики – радіють тому, що вдалося уникнути «волинізації» заходу і показати, що навіть спільна українсько-польська подія може бути прагматичною.

А от від експертної спільноти і громадського сектора часом чути розчарування через те, що ця подія знову не стала місцем, де вдалося би подолати проблеми з європейськими реформами в Україні. А ці проблеми – дедалі серйозніші. І ЄС про це вже знає.

По суті, європейські партнери України стоять перед непростим вибором.

Є сили, які наполягають, що Україна має бути покарана фінансово, і суто формально підстави для цього є. Але більшість гравців у ЄС розуміють, що гроші, які може втратити Київ, потрібні державі у часи великої війни. Водночас немає контраргументів також щодо того, що спроби Євросоюзу «пробачити» Києву відкат у реформах у довшій перспективі матимуть болючі наслідки для України.

Розмову про це з виконавчим директором фундації DEJURE Михайлом Жернаковим «ЄвроПравда» записала у Брюсселі. Там з візитом перебувала група українських експертів, що пояснювали в інституціях ЄС, що ж відбувається з реформами у сферах верховенства права і протидії корупції.

Жернаков наполягає, що наразі можна говорити навіть про ознаки відкату однієї з ключових реформ. Про це та інше – у нашій відеорозмові.

А для тих, хто віддає перевагу читанню, ми підготували також текстову версію.

Далі – пряма мова експерта, подана від першої особи та згрупована за тематикою.

Що на кону

Ситуація з реформами в Україні – «не дуже». Однак попри це, від Єврокомісії ми чуємо заяви, що все добре.

Готовність ЄС закривати очі на проблеми в Україні не є чимось новим. Втім, рік тому ця політика погано закінчилася – атакою на громадянське суспільство, а також на НАБУ і САП. Тоді, завдяки стихійним протестам «людей з картонками», це дивом вдалося розвернути. Але зараз ми стаємо на ті самі граблі.

Понад те, ми отримали прецедент, якого минулого року не було.

Україна ухвалила закон, який за своєю суттю є антиреформою – йдеться про закон щодо декларацій доброчесності суддів, – але Єврокомісія схвалила цей закон як виконане зобов'язання.

У Єврокомісії мають пояснення своїх дій, і вони небезпідставні. Це – спроба врятувати виділені для України кошти. Йдеться про значну суму, 400 млн євро, що були прив'язані до реформи декларацій доброчесності суддів.

Причому дійсно Україна потребує цієї фінансової підтримки. Україні потрібні гроші.

Але через це створюється прецедент: уперше за 12 років європейської допомоги Київ може отримати кошти за те, що він зробив антиреформу. Попри те, що закон замаскований під назвою, що відповідає зобов'язанням України, його суттю є відкат реформ у судовій реформі.

І цей прецедент матиме неймовірні наслідки як конкретно у цій галузі, так і для перебігу реформ в Україні загалом.

Чому ця реформа настільки важлива

Декларації доброчесності судів – це один з небагатьох шляхів очищення української судової системи.

Навряд треба доводити, що система дійсно потребує очищення. Вирок Антикорсуду, що підтвердив хабар у 2,7 мільйона доларів для голови Верховного суду Князева – найсвіжіший доказ цього. Крім того, покази Князева, який визнав свою провину, підтвердили, що це не поодинокий випадок.

Це знову засвідчило, наскільки невдалою була реформа Верховного суду 2016-2017 років (яку експертна спільнота тоді критикувала) і що її треба «переробити».

Розуміючи цю потребу, Євросоюз три роки поспіль вимагав від української влади зробити щось для продовження судової реформи, у тому числі щодо Верховного суду. Саме для цього були задумані зміни системи декларацій доброчесності.

Для цього цю вимогу включили до інструменту Ukraine Facility, що передбачає гроші в обмін на реформи, де умовою отримання майже 400 млн євро зробили, як йдеться у документі, «удосконалення інструменту декларацій доброчесності суддів».

А від минулого року ЄС у «плані Качки-Кос» окремо наголосили, що ця реформа має включати очищення Верховного суду. Хоча, звісно, йдеться не тільки про ВС – є потреба очищення і решти суддівського корпусу.

Нарешті, на рік пізніше за дедлайн, влада розродилася законом про декларації доброчесності. Але замість того, щоб удосконалити його, парламент ухвалив абсолютно протилежне: зробив ще слабшим.

Детально про цей закон, його зміст та наслідки йшлося у статті «ЄвроПравди» «Як поступки ЄС вбивають шанс на очищення Верховного суду».

Чому наголос саме на ЄС

Треба чесно визнати, що останні 12 років реформи в Україні, особливо у сфері верховенства права, антикорупції та реформування органів правопорядку, відбувалися лише у разі, коли збігалися два фактори: достатній тиск всередині країни та з боку західних партнерів.

Ці реформи втілювалися виключно тоді, коли партнери висували або умови отримання фінансування, або умови зближення з ЄС.

Раніше було кілька міжнародних гравців, які стимулювали Київ робити реформи. Окрім Євросоюзу, це були США, МВФ, а також G7.

Від часів зміни влади у США – їх фактично немає в цьому процесі. Через те, що немає Штатів – G7 також немає, адже там рішення ухвалюються консенсусом.

Також віднедавна немає МВФ, якщо ми говоримо про верховенство права, оскільки МВФ у співпраці з Україною і в умовах фінансування вирішив сконцентруватися виключно на фінансальних реформах. Тож ми опинилися у ситуації, що нема кому іншому змусити нашу владу робити реформи, окрім як Європейському Союзу і державам-членам.

При цьому держави-члени зараз опинилися у непростій ситуації. Вони розуміють, що в Україні ухвалили антиреформу, і стоять перед вибором. Вони можуть або заплігати на це очі, підписатися під антиреформою і погодити виділення траншу, розуміючи, що це зашкодить реформам в Україні, у тому числі – призупинить реформи, необхідні для членства. Зокрема, це на досить довгий час закряє можливість змін у Верховному суді.

Або ж їм треба взяти на себе непросту місію і поставити питання руба, що ми не дамо гроші, доки вимога не буде виконана; але тоді вони зіткнуться зі звинуваченнями, що вони не хочуть допомагати Україні, і що через них Україна недоотримала критично важливі гроші. А це також – небажаний, неприємний для них розвиток.

Тож зараз неможливо визначити, який вибір вони зроблять.

Держави-члени у неофіційних розмовах кажуть, що це непростий вибір, і кажуть, що у цю ситуацію їх завела Єврокомісія.

За цими подіями лишається питання: чи є на Банковій розуміння, що без реформ у сфері верховенства права не буде руху України до ЄС. Бо схоже, що у багатьох причетних до ухвалення рішень є відчуття, що нас можуть прийняти «і так». Мовляв, «куди вони дінуться, усе дадуть». Це відчуття хибне, але його формуванню допомагають такі історії, коли Євросоюз заплігуює очі на невиконання реформ, а зараз фактично і на антиреформу.

Адже попри те, що йдеться про проекти, які мав би подавати уряд – рішення з таких питань ухвалюють не у Кабінеті міністрів, а на Банковій.

Якщо на Банковій не хочуть проведення якоїсь реформи, то цього і не станеться.

Чому Євросоюз мовчить?

Рік тому здавалося, що ми поставили крапку у мовчанні Євросоюзу як мінімум у ситуації, коли українська влада демонструє готовність йти проти реформ. Але зараз маємо не просто мовчання: ЄС фінансово стимулює Київ робити антиреформи,

Насправді той стан тривав лише два тижні з моменту початку протесту з картонками: коли Євросоюз не боявся публічно говорити, що йде не так, не боявся вказувати Україні на помилки, а також прямо казав, що треба робити, щоб відновити рух до ЄС.

Тоді це дало результат. За шість днів вдалося розвернути атаку на НАБУ і САП, тоді нарешті призначили Олександра Цивінського, відібраного на конкурсі за участю міжнародників, директором Бюро економічної безпеки (що було зобов'язанням України).

Тоді Євросоюз наголошував, що наступними кроками має бути призначення суддів Конституційного суду за результатами відбору і продовження роботи міжнародних експертів у комісії з відбору членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів.

Але на цьому все зупинилося. Минув рік, і досі не зроблено ні одного, ні іншого.

Чому ці зміни зупинилися? Тому що ЄС повернувся до старої тактики, почав діяти м'яко, думаючи, що цим він допомагає Україні, бо ж, мовляв, у війну складно робити реформи.

Але правда полягає в іншому.

Насправді більшою допомогою Україні з боку ЄС була би більша вимогливість до реформ. Тому що саме зараз є вікно можливостей зробити ці реформи і вступити до Євросоюзу. Але для Брюсселя цей підхід – контрінтуїтивний. Як наслідок, ми опинилися у ситуації, подібній до липня минулого року.

А Євросоюз, схоже, досі цього не бачить.

Хоча з точки зору українця складно зрозуміти, як можна цього не бачити за всього, що відбувається.

Адже проблема не тільки з деклараціями доброчесності суддів.

Достатньо згадати реформу Державного бюро розслідувань, де влада відмовляється від зобов'язань. Торік президент казав, що в січні 2026 року мав бути внесений проєкт нового закону про ДБР. А тепер прем'єрка каже, що його внесуть тільки в кінці 2026 року. Це відтермінування дозволяє запустити восени конкурс на нового директора ДБР за старими правилами і призначити на п'ять років нового ручного керівника бюро.

Також непроста історія з реформою прокуратури, з конкурсним відбором генпрокурора.

Зрештою, весь «список Качки-Кос», тобто список ключових реформ у сфері верховенства права, «провисає». За пів року він виконаний на 15 %.

У ЄС є право тиснути на Україну

Я дуже сподіваюся, що ми не дійдемо до потреби знову виходити на майдан.

Але треба, щоб і наша влада, і європейські партнери почули українське суспільство. А соціопитування свідчать, що суспільство вимагає реформ.

Нещодавно вийшло дослідження КМІС із дуже красномовними результатами.

Так, від влади доводиться чути, що, мовляв, не до реформ, поки триває війна; в ЄС також списують брак реформ на війну. Водночас 83 % українців вважають, що Україна повинна продовжувати судову реформу попри війну.

Тому війна – це точно не пояснення браку реформ, щонайменше у сфері верховенства права. Навпаки, у влади є чіткий мандат від суспільства на ці зміни, і є величезне бажання людей потрапити до Європейського Союзу та виконати умови ЄС для цього. Це навіть якщо не згадувати про банальний запит суспільства на справедливість.

Ще два питання, яке поставив КМІС, отримали схожий результат: 65,5 % та 66 %.

Перше питання: чи повинні європейські партнери сильніше тиснути на українську владу щодо реформ у сфері верховенства права? Дві третини відповіли «так».

Тобто люди просять, щоб ЄС тиснув на владу.

Друге питання: чи Україна продовжуватиме ці реформи, якщо міжнародний фінансовий або політичний тиск буде зменшений. Дві третини українців вважають, що реформи у такому разі зупиняться або сильно уповільняться.

Тобто суспільство просить Євросоюз змушувати владу України до реформ, бо інакше реформи не буде.

Люди не бачать інших шляхів, окрім як через тиск партнерів, бо розуміють, що інші механізми демократії обмежені. Виборів у нас немає, а виходити через день на нові «картонкові протести» – не варіант. Звідси розуміння, що ЄС – чи не єдиний наявний варіант, щоби переконати нашу владу все-таки робити реформи.

І той факт, що люди вимагають від Євросоюзу вимагати реформи в Україні – це дуже потужний важіль, який європейські партнери часто недооцінюють.

По суті, Євросоюз має мандат від українського народу. На нього покладено багато сподівань людей, а з ними і відповідальності за те, щоб допомогти Україні стати кращою. (<https://www.eurointegration.com.ua/articles/2026/07/6/7241001/>). – 2026. – 06.07).

Нова українсько-німецька програма співпраці у сфері юстиції має посилити інституційну спроможність України на шляху до членства в ЄС.

Матеріал на сайті «Укрінформ»

Автор: Діана Горбачук, Данило Опанасенко.

Юстиція без кордонів: як нова програма України та Німеччини стає частиною євроінтеграції України

Після початку переговорів про вступ до Європейського Союзу головним критерієм оцінки прогресу України стали не темпи ухвалення законів, а ефективність державних інституцій. Саме на зміцнення цієї інституційної спроможності спрямована нова Робоча програма співпраці Міністерств юстиції України та Німеччини.

Підписання Робочої програми співпраці між Міністерствами юстиції України та Німеччини до 2028 року є значно більшим, ніж черговою двосторонньою домовленістю. Документ охоплює 17 напрямів реформ і фактично стає одним із практичних інструментів виконання Україною вимог Європейського Союзу щодо верховенства права, незалежності судової влади, боротьби з корупцією та цифрової трансформації юстиції.

Коли Україна отримала статус кандидата на вступ до Європейського Союзу, основна увага міжнародних партнерів була прикута до виконання семи рекомендацій Європейської комісії. Сьогодні ситуація якісно змінилася. Після відкриття переговорного процесу євроінтеграційний процес переходить у нову фазу, де визначальним фактором стає не політична підтримка чи кількість ухвалених законів, а здатність державних інституцій функціонувати відповідно до стандартів Європейського Союзу.

Саме в цьому контексті треба розглядати Робочу програму співпраці між Міністерствами юстиції України та Федеративної Республіки Німеччини до 2028 року.

Формально це двосторонній документ, однак за своїм змістом він значно ширший.

Програма формує основу довгострокового інституційного партнерства у сфері юстиції та безпосередньо відповідає логіці переговорного процесу щодо вступу України до ЄС.

Не технічна допомога, а інституційне партнерство

Програма об'єднує 17 ключових напрямів реформ.

Серед них – гармонізація законодавства України з правом Європейського Союзу, супровід переговорного процесу щодо вступу до ЄС, суддівське врядування, розвиток адвокатури та нотаріату, судова експертиза, кримінальне право, пробація, реформування пенітенціарної системи, цифровізація юстиції, антикорупційна політика, механізми повернення та конфіскації незаконно набутих активів, міжнародне приватне право, банкрутство, сімейне право, державна реєстрація та альтернативне врегулювання спорів.

На перший погляд, це перелік окремих напрямів роботи, насправді ж програма побудована за логікою сучасної європейської політики розширення.

Європейська комісія вже давно оцінює держав-кандидатів не за кількістю реформ у конкретній сфері, а за здатністю забезпечити комплексне функціонування всієї системи державного управління.

Саме тому документ поєднує законодавчі зміни, судову реформу, цифровізацію, антикорупційні механізми та розвиток правових сервісів.

Чому юстиція стала ключем до членства в ЄС

Після початку переговорів про вступ Україна перейшла до роботи за переговорними кластерами.

Найважливішим серед них є кластер «Основи», який охоплює розділи 23 «Судова влада та основоположні права» та 24 «Юстиція, свобода і безпека».

Саме результати реформ у цих сферах визначатимуть темпи просування України за всіма іншими переговорними напрямками.

Такий підхід закріплений у Переговорній рамці Європейського Союзу щодо України, схваленій Радою ЄС у 2024 році.

Фактично принцип «спочатку верховенство права» став основою сучасної політики розширення Європейського Союзу.

Це означає, що успіх переговорів оцінюватиметься не лише за ухваленням законів.

Європейська комісія аналізує незалежність судової системи, якість роботи органів прокуратури, ефективність боротьби з корупцією, стан кримінальної юстиції, виконання судових рішень, захист прав людини та реальну доступність правосуддя.

Саме на ці напрями орієнтована нова українсько-німецька програма.

Верховенство права – більше, ніж судова реформа

Верховенство права традиційно асоціюється із незалежністю судів.

Однак у сучасному розумінні Європейського Союзу це набагато ширше поняття.

Воно охоплює передбачуваність законодавства, рівність усіх перед законом, ефективність державних інституцій, юридичну визначеність, виконання судових рішень, незалежність органів правопорядку та доступ громадян до правосуддя.

Саме тому Кабінет Міністрів України у 2025 році затвердив Дорожню карту з питань верховенства права як один із базових документів переговорного процесу щодо вступу до ЄС.

Нова Робоча програма фактично стає одним із механізмів реалізації цієї дорожньої карти.

Чому саме Німеччина

Німеччина традиційно є одним із найбільших партнерів України. Проте у сфері юстиції її роль має окреме значення. Німецьку правову систему вважають однією з найбільш стабільних у Європі. Її основою є незалежність судової влади, ефективний конституційний контроль, високий рівень правової культури та передбачуваність правозастосування.

Саме тому українсько-німецька співпраця не обмежується експертними консультаціями.

Ідеться про передачу практик функціонування інституцій.

Водночас документ не передбачає механічного копіювання німецької моделі.

Україна адаптуватиме європейські практики з урахуванням власної правової системи, умов воєнного стану та післявоєнного відновлення.

Цифровізація – нова філософія юстиції

Одним із найбільш масштабних напрямів програми є цифрова трансформація.

Сьогодні цифровізація вже не означає лише електронний документообіг.

Ідеться про формування цілісної цифрової екосистеми юстиції, яка об'єднає державні реєстри, електронне судочинство, автоматизований обмін даними між органами влади та сучасні онлайн-сервіси для громадян і бізнесу.

Державні реєстри, електронний суд, автоматизований обмін інформацією між органами влади, сучасні онлайн-сервіси для громадян та бізнесу мають перетворитися на єдину систему.

Така модель одночасно забезпечує швидкість адміністративних процедур, прозорість ухвалення рішень, мінімізацію людського фактора та суттєве скорочення корупційних ризиків.

Для України це має ще одне значення.

В умовах війни цифрові сервіси забезпечують безперервність роботи органів юстиції навіть під час ракетних атак або переміщення державних установ.

Антикорупція переходить у площину результатів

Окремий напрям програми стосується антикорупційної політики.

Європейський Союз уже давно оцінює боротьбу з корупцією не за кількістю створених органів чи ухвалених законів.

Головним критерієм стали результати.

Ідеться про ефективність розслідувань, незалежність спеціалізованих органів, конфіскацію незаконно набутого майна, контроль за активами та реальне виконання судових рішень.

Саме тому сучасний європейський підхід поєднує цифровізацію державних сервісів, прозорі адміністративні процедури, автоматизацію процесів і незалежність інституцій.

Для України це означає перехід від нормативної моделі антикорупційної політики до моделі вимірюваних результатів.

Правова система як основа економічного розвитку

Не менш показово, що програма охоплює міжнародне приватне право, банкрутство, державну реєстрацію, сімейне право та альтернативне врегулювання спорів.

Ці напрями часто залишаються поза увагою публічних дискусій. Водночас саме вони формують основу економічної безпеки держави. Після завершення війни Україна розраховує на масштабні інвестиції. Прихід інвестицій залежатиме не лише від міжнародної допомоги.

Інвестори оцінюватимуть ефективність захисту права власності, виконання судових рішень, швидкість реєстраційних процедур, прозорість банкрутства та прогнозованість судової практики.

Саме тому сучасна система юстиції стає одним із ключових факторів економічного відновлення.

Головний виклик – не законодавство, а спроможність інституцій

Україна вже продемонструвала здатність швидко ухвалювати необхідні законодавчі зміни.

Наступний етап значно складніший. Європейський Союз дедалі більше оцінює практику застосування законів.

Чи незалежно працюють суди. Чи виконуються судові рішення. Чи реально функціонує система пробації. Чи забезпечується доступ до правосуддя. Чи працюють цифрові сервіси. Чи ефективно координуються між собою органи державної влади.

Саме ця інституційна спроможність визначатиме успіх українських реформ.

Робоча програма співпраці між Міністерствами юстиції України та Німеччини до 2028 року є не лише двостороннім документом про професійну взаємодію.

Фактично вона стає одним із практичних механізмів реалізації євроінтеграційних реформ України.

Комплексність програми – від гармонізації законодавства з правом ЄС до цифровізації, антикорупційної політики, реформування кримінальної юстиції, державної реєстрації та розвитку правових сервісів – повністю відповідає сучасній логіці політики розширення Європейського Союзу.

Для Європейського Союзу дедалі важливішим стає не сам факт ухвалення реформаторських законів, а їх реальне впровадження та ефективність роботи державних інституцій. Саме тому успіх українсько-німецької програми вимірюватиметься не кількістю проведених заходів чи підготовлених документів, а практичними змінами в роботі системи юстиції.

У цьому сенсі документ є не лише інструментом двостороннього співробітництва, а й одним із елементів практичної підготовки України до повноправного членства в Європейському Союзі. (<https://www.ukrinform.ua/rubric-society/4141328-usticia-bez-kordoniv-ak-nova-programa-ukraini-ta-nimeccini-stae-castinou-evrointegracii-ukraini.html>). – 2026. – 06.07).

Впровадження антикорупційних стандартів на місцевому рівні стає важливою складовою практичної євроінтеграції українських громад.

Матеріал на сайті «Укрінформ»

Автор: Андрій Боровик, виконавчий директор Transparency International Ukraine.

Як українські міста складають тест на євроінтеграцію

1 липня програма «Прозорі міста» Transparency International Ukraine презентувала результати дослідження «Протидія корупції та етична поведінка: як міські ради проходять євротест на доброчесність?».

Аналітики дослідили 10 обласних центрів і Київ та перевірили, як міські ради впроваджують антикорупційні механізми, чи мають актуальні документи, як працюють з інструментами НАЗК і наскільки доброчесність стає частиною щоденного врядування.

Презентація результатів – гарний привід поговорити про те, що взагалі означає євроінтеграція для кожного окремого міста, а не лише на рівні перемовин у Брюсселі.

Сьогодні багато розмов точиться навколо бенчмарків – того, що Україна має зробити, щоб виконати проміжні результати та з часом закрити переговори по відповідних кластерах. Найчастіше ці дискусії зводяться до питання: які закони має ухвалити парламент та що має зробити Кабінет Міністрів.

Але підхід Європейського Союзу та Єврокомісії до оцінки країн не спирається лише на закони чи нормативну базу. Ухвалити закон – це не вся реформа. Як я часто кажу, схвалений закон – це приблизно 20 % реформи. Так само і в євроінтеграції: якісне законодавство є важливим, але це лише частина шляху. Далі починається значно складніша робота – імплементація.

І коли ми говоримо про євроінтеграцію, не варто дивитися лише на центр і чекати, як саме він усе реалізує. Насправді впроваджувати ці зміни будемо ми всі – через щоденну практику, зокрема на рівні місцевого самоврядування.

Саме тому в межах цього дослідження ми робимо акцент на європейських стандартах і на тому, які їхні елементи вже присутні в українських містах, а де ще потрібно посилювати роботу.

Важливо, що ми дивимося не лише на формальну наявність документа – чи прийнятий він, – а й на те, як він працює на практиці. Нас цікавить, наскільки відповідні механізми стали чимось настільки звичним, що про це вже навіть не потрібно щоразу нагадувати.

В українських містах є те, чим можна пишатися – приклади, які варто показувати колегам у Європі. Десь наявні якісні етичні кодекси, десь добре працюють з антикорупційною політикою, прозоро звітують про використання бюджетних коштів чи ефективно комунікують з громадянами.

Але поки що не можна сказати, що все це є єдиною системою – часто лише сильні окремі елементи. Тому після презентації результатів дослідження особливо важливо говорити про те, як зробити ці практики системними.

Євроінтеграція – це не абстрактна історія про державу десь далеко. Для звичайного громадянина держава часто проявляється через будь-яку взаємодію з тим, що не є його приватним простором. І часто призмою стає саме контакт із місцевою владою.

Тому те, як працюють органи місцевого самоврядування, як вони взаємодіють з жителями, наскільки вони відкриті й наскільки в них продумані механізми, що дозволяють виявляти потенційні ризики, – усе це показує рівень нашої готовності.

Йдеться не лише про здатність євроінтегруватися, а й про те, наскільки якісно ми зможемо працювати з проєктами відбудови, з різними стейкхолдерами та з тими викликами, які вже стоять перед країною.

Це дослідження допомагає підсвітити і позитивні практики, і ті сфери, де нам усім ще потрібно попрацювати. Саме тому його можна сприймати як певну самооцінку. Адже багато з нас є жителями міст, і кожен так чи інакше оцінює, як працює самоврядування.

Transparency International Ukraine досліджує міста з 2017 року. Спершу ми аналізували рівень прозорості, а з часом – і підзвітності. Українські міста за цей час пройшли величезний шлях від того, де вони були, до того, де вони є зараз.

З минулого року ми перефокусували наше дослідження вже не просто на прозорість і підзвітність, а на їхній зв'язок із європейською інтеграцією. Бо, як показує практика, не всі міста ще до кінця усвідомлюють, що євроінтеграція – це і про них теж.

Міське самоврядування 2014 року і міське самоврядування 2026 року – це два різні рівні. Особливо це стало очевидним у 2022-му, коли в багатьох містах саме місцева влада, локальні ініціативи та громадяни разом давали першу відсіч росіянам.

Сьогодні важливо не знецінювати цей шлях. Але так само важливо чесно дивитися на те, де окремі добрі практики вже є, а де їх потрібно перетворити на систему. Бо міське самоврядування – це те, з чого якраз і складається держава.

Дослідження підготовлене за підтримки Програми MATRA Посольства Королівства Нідерландів в Україні та за фінансової підтримки Швеції в межах програми інституційної розбудови Transparency International Ukraine. (<https://www.ukrinform.ua/rubric-society/4143592-ak-ukrainski-mista-skladaut-test-na-evrointegraciu.html>). – 2026. – 13.07).

Відкриття шостого переговорного кластера відображає готовність України в менш проблемних сферах, але не скасовує вимог щодо реформ верховенства права.

Матеріал на сайті «ЕСПРЕСО»

«Немає болючих чи спірних питань для ЄС»: експертка Акуленко пояснила, чому для України відкрили саме шостий кластер переговорів

Шостий кластер переговорів про вступ України до ЄС відкрили, оскільки він є найменш проблемним для Євросоюзу, а Україна вже фактично виконала значну частину необхідних зобов'язань. Водночас подальше просування переговорного процесу залежатиме від прогресу Києва у сферах судової реформи, боротьби з корупцією та верховенства права.

Про це виконавча директорка Українського центру Європейської політики Любов Акуленко розповіла у проєкті «Євроінтеграція» на Еспресо.

«По-перше, він самий найлегший. Тут немає якихось питань, які спірні чи болючі для Європейського Союзу. Наприклад, як аграрна політика, де в нас можуть бути проблеми з багатьма країнами-членами ЄС, які потенційно поки що не готові вести про це переговори», – сказала вона.

За її словами, шостий кластер також є невеликим за обсягом зобов'язань, а Україна вже фактично виконала значну їхню частину.

Любов Акуленко також вважає, що Євросоюз зацікавлений у відкритті саме цього напрямку через оборонний потенціал України.

«В питаннях оборонної політики ми в багатьох напрямках їх випереджаємо, і це для мене показує, що геополітично вони дуже зацікавлені в тому, щоб ми були в їхньому оборонному союзі», – додала вона.

Водночас експертка наголосила, що для України важливо, аби європейські партнери були зацікавлені не лише в оборонній співпраці, а й у повноцінному вступі держави до ЄС.

За її словами, одним із факторів, який може впливати на темпи відкриття наступних кластерів, є політична ситуація в окремих країнах Євросоюзу. Зокрема, вона звернула увагу на посилення правопопулістських сил у Франції.

«Якщо, не дай Бог, правопопулісти приходять до влади, тоді про політику розширення можна буде забути. Вони будуть це все блокувати», – заявила експертка.

Вона додала, що Франція та інші держави ЄС, які прихильно ставляться до України, водночас очікують від Києва реального прогресу у виконанні зобов'язань.

Акуленко нагадала, що перший кластер переговорів стосується, зокрема, судової системи, боротьби з корупцією, прав людини, роботи правоохоронних органів і контролю за кордоном.

«Ми за цей час насправді не продемонстрували значного прогресу», – сказала вона.

За оцінкою експертки, Україна наразі виконала лише близько 15 % із 16 зобов'язань, визначених у так званому плані Качки-Кос, який стосується частини вимог у межах 23-го та 24-го переговорних розділів.

«З такими темпами немає аргументів навіть у наших прихильників, чому нам треба швидко відкривати кластери і рухатися в цьому напрямку», – наголосила Любов Акуленко.

Водночас вона зазначила, що відкриття кластеру саме по собі не означає його закриття чи завершення переговорів. Проте це дає Україні можливість офіційно працювати з узгодженими вимогами Євросоюзу.

«Найкраще працювати вже з тим, що офіційно затверджено і що ти вже знаєш, що воно не поміняється», – пояснила експертка.

За словами Любови Акуленко, саме тому ЄС почав із шостого кластеру – він є найпростішим і найменш проблемним для узгодження. (<https://espreso.tv/suspilstvo-nemae-bolyuchikh-chi->

spirnikh-pitan-dlya-es-ekspertka-akulenko-poyasnila-chomu-dlya-ukraini-vidkrili-same-shosti-klaster-peregovoriv). – 2026. – 23.07).

Закон про декларації доброчесності суддів розглядається як складова виконання євроінтеграційних зобов'язань та посилення підзвітності судової влади.

Матеріал на сайті «Голос України»

Автор: Пресслужба Апарату Верховної Ради України.

Ухвалення Парламентом Закону про удосконалення декларацій суддів – важливий крок України на шляху до членства в ЄС

Нещодавно набрав чинності Закон про удосконалення декларацій доброчесності судді та його родинних зв'язків.

Ухвалення Парламентом Закону про удосконалення декларацій суддів – важливий крок України на шляху до членства в ЄС

Що зміниться для суддів і громадян та чому судова реформа є ключовою для вступу України до ЄС? Про це Пресслужбі Апарату Верховної Ради України розповіли в Комітеті з питань правової політики.

Закон про об'єднання декларацій суддів – фактично одна з ключових позицій у сфері верховенства права на шляху України до ЄС. Наскільки важливим стало ухвалення цього Закону саме перед відкриттям першого кластера?

Цей законопроект був передбачений Планом Ukraine Facility. Саме в межах цього плану наша країна, яка воює, отримує фінансову допомогу від Європейського Союзу. Тому ухвалення Закону було важливим для отримання відповідної підтримки.

Водночас це додатковий елемент підзвітності судової гілки влади перед суспільством і громадянами України. Тому ухвалення цього Закону було важливим не лише для отримання фінансування, а й, певною мірою, для просування України на шляху до повноправного членства в Європейському Союзі.

Про що саме ця об'єднана декларація?

Цей Закон не лише про об'єднання двох декларацій. Він передбачає певну оптимізацію. Раніше декларацій було дві. Декларація родинних зв'язків судді, у якій зазначалося, хто з членів його родини працює на різних державних посадах, щоб громадськість могла відстежувати відповідні зв'язки та можливі конфлікти інтересів, а також декларація доброчесності. Це не новий інструмент – його було запроваджено ще у 2016 році.

У декларації доброчесності міститься перелік тверджень, у яких судді щороку підтверджують відсутність підстав для притягнення до дисциплінарної відповідальності, відсутність різних порушень тощо. Насправді багато з цих тверджень дублювали інші процедури. Наприклад, всі судді подають майнові декларації, а також проходять перевірки в межах процедур дисциплінарної відповідальності, конкурсів.

Тому важливо було оптимізувати документ: сформулювати чіткі твердження, усунути дублювання, а також наповнити його новим змістом.

Чи полегшить об'єднання декларацій ситуацію з добром суддів в Україні? Що це може змінити?

Безпосередньо на процедуру добору суддів це не вплине. Водночас варто зазначити, що будь-який громадянин України, який має підстави вважати, що суддя вніс до декларації недостовірні

відомості, може звернутися до Вищої кваліфікаційної комісії суддів (ВККС), щоб вона перевірила ці твердження. Якщо буде встановлено, що дані є недостовірними, суддю можуть притягнути до дисциплінарної відповідальності. Тобто це ще один елемент підзвітності судової гілки влади перед суспільством.

Комітет працював, мабуть, рік над текстом законопроекту. Чи вдалося врахувати всі вимоги, які висувала Єврокомісія? Що саме вони пропонували, а що врешті внесли до документа?

План Ukraine Facility передбачав кілька елементів, які Комітет мав включити до цього законопроекту. Велися тривалі перемовини з експертами Європейської комісії. Вони надавали свої рекомендації щодо включення окремих нових положень, які, на фахову думку членів Комітету, не були достатньо обґрунтованими.

Чи є приклади таких пропозицій?

Однією з рекомендацій було запровадження можливості подання анонімних скарг на суддів. Тут є важливі кілька моментів. Перевіркою таких звернень займається ВККС – орган, який безпосередньо відповідає за добір суддів. Сьогодні перед Комісією стоїть надзвичайно складне завдання – добрати майже 2,5 тисячі суддів. За наявності приблизно 4,5 тисячі діючих суддів необхідно призначити ще близько 2,5 тисячі.

Тому найбільший виклик полягає в тому, що покладення будь-яких додаткових повноважень на ВККС має відповідати її реальним можливостям. Тут було важливо зберегти баланс: з одного боку – не зменшити рівень підзвітності судової влади та залишити ефективні інструменти контролю, а з іншого – не поставити під загрозу спроможність ВККС виконувати своє головне завдання – заповнювати вакансії суддів.

Потенційна загроза полягає у великій кількості скарг, які далеко не завжди є обґрунтованими. Для прикладу можна звернутися до досвіду Вищої ради правосуддя. Щороку до Вищої ради правосуддя надходить приблизно 10 тисяч скарг. Понад 90 % із них не приймаються до розгляду, оскільки не відповідають установленим вимогам або є необґрунтованими. Проте весь апарат Вищої ради правосуддя змушений опрацьовувати ці звернення, а це – значні витрати людських ресурсів і часу.

Водночас у результаті тривалої роботи з експертами Європейської комісії, вдалося знайти компромісне рішення.

Про досвід. Чи вивчали у Комітеті досвід інших країн, коли готували цей законопроект?

Іноді в Україні впроваджуються нові механізми, яких поки що немає більше ніде. Різні елементи підзвітності судової гілки влади існують у багатьох країнах. Вони реалізовані по-різному. Проте саме такого механізму, як в Україні, в інших європейських країнах немає.

Чи можна сказати, що цей Закон сприятиме запобіганню корупційним ризикам у судовій системі?

Закон є одним із механізмів, покликаних забезпечити прозорість і доброчесність у судовій гілці влади.

Чи є якісь інновації, які увійшли до Закону?

Ідея полягала в тому, щоб доповнити декларацію новими твердженнями, які більше стосуються світоглядних засад, якими мають керуватися судді, що здійснюють правосуддя від імені держави.

Зокрема, в Законі передбачені нові твердження щодо визнання територіальної цілісності України, поширення державного суверенітету України на всю її територію, а також неприпустимості співпраці з державою-агресором.

Це важливі речі, які неможливо перевірити через майнову декларацію. Саме тому декларація доброчесності є важливим елементом комплексного забезпечення доброчесності у судовій системі.

А як цей Закон щодо оптимізації декларацій суддів вплине на пересічних українців?

Будь-який громадянин України, навіть якщо він не є учасником судового процесу, але має інформацію про те, що суддя зазначив у декларації доброчесності недостовірні відомості, має право звернутися до Вищої кваліфікаційної комісії суддів.

Для цього необхідно надати відповідне обґрунтування, підтверджувальні матеріали або документи, щоб ВККС могла перевірити ці відомості. Після цього розпочинається відповідна юридична процедура.

Якщо ВККС дійде висновку, що звернення є обґрунтованим, вона виступить з необхідною інформацією у судді та інших органів і проведе перевірку. Якщо буде підтверджено, що суддя вказав недостовірні відомості – наприклад, відвідував тимчасово окуповану територію, робив публічні заяви про невизнання державного суверенітету України або допустив порушення, пов'язані з майновими питаннями, – для нього настануть юридичні наслідки.

Як мінімум, це може бути притягнення до дисциплінарної відповідальності, а в окремих випадках – навіть звільнення з посади.

Тобто можемо сказати, що українцям надається такий мініконтроль у питанні перевірки декларацій?

В Україні механізми громадського контролю в цій сфері є одними з найширших.

Навіть не будучи учасником судового процесу, не знаючи суддю особисто і не маючи з ним жодного стосунку, людина може, отримавши інформацію з відкритих джерел або засобів масової інформації, звернутися до державного органу з проханням перевірити ці відомості.

Наприклад, майнові питання, навколо яких найчастіше виникають різні корупційні ризики. В Україні вони перевіряються в межах шести різних процедур, які частково перетинаються між собою – у межах перевірки майнової декларації судді, кваліфікаційного оцінювання, конкурсів на посаду судді, процедур дисциплінарної відповідальності, здійснення кримінального провадження та перевірок декларації доброчесності.

В кожній із цих процедур будь-який громадянин України може подати скаргу чи заяву щодо будь-якого судді. Це і є механізм громадського контролю.

Візьмемо рік після ухвалення Закону. Чи є якісь критерії, можливо, Комітет визначив певні цілі, яких потрібно досягти за рік?

Цей Закон не має призвести до ускладнення виконання основної функції Вищої кваліфікаційної комісії суддів – добору суддів.

Тобто, якщо надходитимуть відповідні скарги на суддів, вони мають бути максимально обґрунтованими. Щоб це не перетворилося на інструмент спаму чи тиску на суддів.

І у разі, якщо будуть виявлені порушення в діяльності окремих суддів або факти подання недостовірних відомостей, щоб ВККС проводило перевірку з дотриманням усіх процедур, передбачених Законом. І якщо хтось допустив порушення, він був притягнутий до справедливої відповідальності та поніс відповідне покарання.

Судова реформа – це фактично фундамент першого кластера на шляху до Європейського Союзу. І цей Закон – також один із його елементів. Які плани на майбутнє?

Кластер Fundamentals, до якого входить і питання Rule of Law – верховенства права, – є найважливішим. Саме з нього розпочинається переговорний процес і ним він завершується.

Україна вже пройшла значний шлях і Парламент ухвалив низку законів, пов'язаних із забезпеченням верховенства права в країні. Вони були необхідною передумовою для отримання статусу країни-кандидата та відкриття першого кластера, що, своєю чергою, відкриває можливість рухатися за іншими напрямками переговорів. (<https://www.golos.com.ua/article/392017>). – 2026. – 22.07).

Оцінка ОЕСР засвідчила значний прогрес України у сфері суддівської доброчесності, водночас зберігаючи потребу в подальших реформах.

Матеріал на сайті ГО «Центр політико-правових реформ»

ОЕСР оцінила доброчесність судової влади в Україні (щотижневий аналіз 23 – 29 червня 2026 р.)*

22 червня Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) презентувала результати оцінювання України в межах дослідження «Огляд антикорупції та доброчесності за 2026 рік». Дослідження охоплює 6 сфер, за якими оцінюється відповідність як нормативної бази, так і практики її впровадження стандартам, визначеним в Індикаторах публічної доброчесності.

За показником «Доброчесність судової влади» нормативна база України була оцінена як така, що на 97% відповідає стандартам, а практика впровадження – на 92 %, що істотно вище за середні показники серед країн-членів ОЕСР (66 % і 45 % відповідно). Показник включає наступні критерії:

- нормативно-правова база щодо доброчесності суддів, який охоплює наявність (та в окремих випадках якості) нормативного регулювання кадрових процедур в судовій системі (відбір, підвищення, переведення, притягнення до дисциплінарної відповідальності, звільнення), фінансування судової системи, розподілу судових справ, етичних стандартів, конфлікту інтересів, майнових декларацій та ін.;
- заходи щодо боротьби з корупцією та забезпечення доброчесності суддів на практиці, який охоплює: публічність інформації про суддівські вакансії, етичні стандарти; проведення відбору суддів незалежним органом; наявність консультативного органу з питань етики всередині судової системи; фінансування судової системи відповідно до затвердженого фінансового плану; рівень подання та перевірки майнових декларацій; врегулювання конфлікту інтересів; наявність спеціалізованих навчань для суддів щодо заходів забезпечення доброчесності та запобігання корупції; наявність електронних систем для управління та відстеження скарг, корупційних справ та ін.;
- публічна доступність даних, зокрема, про кількість судових справ, оприлюднення рішень адміністративних та кримінальних судів, майнових декларацій;
- захист на практиці викривачів корупції у системі правосуддя (наявність порталу про права викривачів та процедури повідомлення про порушення, внутрішніх каналів повідомлення про порушення у судах всіх інстанцій, проходження обов'язкового навчання співробітниками, які працюють з викривачами, щодо конфіденційності та ін.);
- рівень подання майнових декларацій суддями;
- суддівські вакансії;
- частка «тимчасових» суддів.

Серед недоліків, які негативно вплинули на оцінку, ОЕСР виокремила: відсутність чітких критеріїв відбору кандидатів на посади голів судів; відсутність обов'язкового навчання співробітників судів, які розглядають повідомлення викривачів корупції; дефіцит фінансування судової влади.

Оцінка експертів ЦППР

Результати оцінювання ОЕСР є свідченням значного прогресу, якого досягла Україна протягом останніх десяти років у розбудові системи суддівської доброчесності. Водночас, зважаючи на методологію та фокус оцінювання, не слід використовувати ці результати як аргумент, що в

* Матеріал друкується зі скороченнями, повний текст – за посиланням, що надається в кінці повідомлення.

контексті доброчесності суддів вже зроблено достатньо і не потрібно робити нових кроків для посилення незалежності та підзвітності суддів, а також підвищення ефективності антикорупційних заходів у сфері правосуддя. Наприклад, дослідження не охоплює питання ефективності інструментів своєчасного виявлення зловживань та порушень, допущених суддями, дієвості системи дисциплінарної відповідальності, якості процедур перевірки майнових декларацій, дотримання та застосування на практиці стандартів доброчесності суддів.

Крім того, в звіті за 2025 рік щодо стану виконання рекомендацій за результатами V раунду моніторингу (Стамбульський план дій щодо боротьби з корупцією) ОЕСР звернула увагу на необхідність нормативного регулювання та імплементації на практиці чітких критеріїв та методології оцінювання доброчесності і професійної етики кандидатів та суддів, пришвидшення завершення кваліфікаційного оцінювання суддів та призначення суддів на вакантні посади із забезпеченням дотримання належної правової процедури, стандартів доброчесності та об'єктивності оцінювання; забезпечення участі органів судової влади у парламентських дискусіях щодо бюджету; уточнення підстав для відмови у внесенні Вищою радою правосуддя подань про призначення на посаду судді; забезпечення належного мотивування рішень Ради; конкретизації підстав дисциплінарної відповідальності суддів. (<https://bit.ly/4xFxJ4S>). – 2026. – 01.07).

ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕМОКРАТИЧНИХ ІНСТИТУТІВ

Успіх євроінтеграції залежить не лише від запозичення норм ЄС, а насамперед від утвердження принципів верховенства права та якісного державного управління.

Матеріал на сайті «Європейська правда»

Автор: Володимир Дубровський, старший економіст CASE-Україна.

Європейські принципи чи європейські норми? Чи доведеться Україні робити вибір на шляху до ЄС

Для справжньої прискореної євроінтеграції Україна потребує нестандартних підходів – інакше є великий ризик посилити наші нинішні проблеми.

Нещодавно відкритий для України перший кластер переговорів щодо вступу до ЄС неадарма називається «Основи».

Він – про європейські принципи, такі як верховенство права, демократичні інститути та права людини. На цих цінностях побудовано європейську цивілізацію, тому логічно, що країна-член ЄС повинна їх достатньо добре дотримуватися.

Але є й практичний аспект: усі європейські норми, які так завзято намагаються гармонізувати за два роки наші «єврооптимісти», за замовчуванням розраховані на те, що з європейськими принципами все гаразд.

Наприклад, чиновник, інспектор або офіцер поліції дбають про суспільне благо, безумовно поважають права людини, а також принципи демократії та ринкової економіки. Діють суворо в межах своїх повноважень і не зловживають ними тощо. Ось тоді їм можна довірити контроль за виконанням європейських норм – дуже часто складних, важких для дотримання, які допускають широкі повноваження виконавця вирішувати питання на власний розсуд. Інакше кажучи – дискрецію.

Багато європейських норм спеціально сформульовано дуже широко і загально, заради гнучкості. Але потрапивши до рук «недостатньо європейських», скажімо так, виконавців, такі норми можуть бути легко використані на шкоду.

Саме тому кластер «Основи» відкривають першим і закривають останнім. Європейські принципи (верховенство права та інші) мають бути основою для європейських норм – як фундамент для будівлі.

Проте вже на цьому рівні є засторога чи стратегічна проблема.

Формальні європейські норми можна перенести в українське законодавство дуже швидко. Справді – за кілька років. А от втілити в життя європейські принципи за такий короткий термін нереально – простотому, що формальні інституції (які швидко змінюються) не працюють без відповідних неформальних: переконань, суспільних практик, цінностей. Неформальні ж змінюються десятиліттями.

А інтеграція формальних норм без попередньої інтеграції принципів – це карго-інтеграція (від поняття «карго-культ»). Більше того, принаймні в наших умовах вона створює інституційну пастку – тобто активно заважає справжній інтеграції.

Рай для «начальника»

Верховенство права – наріжний камінь європейських цінностей, якому CASE-Україна присвятила свого часу аналітичну роботу.

Багато хто зводить верховенство права до судової системи або, що ще гірше, до боротьби з корупцією. Насправді ж ідеться про фундаментальний принцип.

Згідно з Британською енциклопедією, це «механізм, процес, інститут, практика або норма, що забезпечують рівність громадян перед законом, недовільну форму правління та запобігають свавільному використанню влади».

Відповідний індикатор Світового банку «...оцінює сприйняття того, якою мірою економічні суб'єкти довіряють правилам суспільства і дотримуються їх, і зокрема, якість забезпечення виконання контрактів, прав власності, роботи поліції та судів, а також імовірність злочинності та насильства».

Насправді це дуже близькі визначення, адже всевладдя і свавілля обмежені якраз законом.

З іншого боку, «звичайні люди» раціонально дотримуються закону, якщо його дотримуються всі навколо, але не поспішають першими подавати приклад у тих ситуаціях, коли інші масово порушують – щоб не залишитися в дурнях.

Тому закон є ефективним тільки тоді, коли він супроводжується невідворотністю покарання. Для цього він повинен сприйматися як справедливий, не бути занадто обтяжливим або таким, що суперечить суспільній практиці (аби порушників було не більше 5-7 %), а покарання – застосовуватися однаково до всіх, без свавілля.

Україна за цим показником не дотягує навіть до мінімальних стандартів ЄС.

На графіку добре видно, що вона тут настільки ж гірша за Болгарію (найгіршу в ЄС), наскільки остання відстає від навіть не лідера – Естонії. Звичайно, якщо порівнювати з Афганістаном, ми виглядаємо незрівнянно краще – десь якраз посередині між ним і Болгарією.

Причому картина не змінилася від самого початку спостережень (це до питання про швидкість змін у цих сферах). Якщо розглянути ширше всі індикатори якості держуправління, то Україна статистично значуще відрізняється від Болгарії тільки в одному: у верховенстві права. Не в корупції і не в інших вимірах.

Цьому є дуже глибока причина.

Якщо подивитися на географію верховенства права (за тим самим індикатором), то впадає в око різкий і стійкий кордон між «ядром» російської імперії з одного боку – та країнами на захід від нього.

Цей кордон відділяє країни з глибокими історичними традиціями патроналізму – системи соціальних відносин, заснованої на патронажі. Тобто коли у кожного повинен бути «дах», який неформально (не на основі закону та судової процедури!) «вирішує питання».

На жаль, Україна успадкувала такі традиції від імперії.

Патроналізм – діаметральна протилежність верховенству права. Він же породжує найруйнівніші форми корупції. Точніше, те, що ми називаємо корупцією, для патрональної системи (і, ширше, Нортівського «суспільного порядку з обмеженим доступом») є просто формою існування.

Україна, на відміну від майже всіх інших уламків імперії, – патрональна демократія, за визначенням угорських дослідників Мадяра та Мадловича. Але ми постійно бачимо, як патроналізм конфліктує з демократичними інститутами та результатами їхньої роботи: з двох має залишитися один.

Тримається патроналізм на парадигмі «нульової суми». Це коли будь-яка взаємодія розглядається як гра «я виграв – ти програв». І навпаки. А також на розмитості кордонів між сферами соціальної активності – політичною, контрактною (переважно, але не тільки – економіка) та «комунальною» (особисті стосунки).

З іншого, формального боку патроналізм підтримує дискреція – коли у «начальника» є можливість вибрати на свій розсуд, кого карати, а кого – пробачати.

Тож обтяжливі та дискреційні європейські норми – рай для «начальника». Не дивно, що до нас намагаються насамперед тягнути саме їх. Наприклад, у податковій сфері це принцип «ділової мети» – нібито логічний як такий, але він уможливорює широчезне довільне трактування.

Таким чином, карго-інтеграція (коли ми перебираємо формальні європейські норми, а європейські принципи ще не інтегровані) насправді не наближає Україну до Європи, а віддаляє, зміцнюючи патроналізм. У цьому і полягає пастка.

Не подолавши патроналізм (показником чого буде прогрес у верховенстві права), Україні не варто прагнути гармонізувати законодавство.

В ЄС такій країні буде погано, і ЄС з нею намучиться.

Так сталося з орбанівською Угорщиною – яка, зауважимо, не була частиною російської імперії і за показником верховенства права ніколи не опускалася до рівня України.

Але з іншого, геополітичного погляду Україні необхідно в короткий термін (нехай не два роки, а за десять – але не десятиліття) возз'єднатися з європейською цивілізацією, щоб не стати «сірою зоною». І тим більше не дати колишній імперії поглинути себе знов. Чи це реально?

Так, і є сучасний приклад.

Три принципи Бендукідзе

Це Грузія часів Саакашвілі-Бендукідзе.

Вона зуміла за десять років перестрибнути із ситуації, значно гіршої за нашу – до рівня, вищого за Болгарію. І якби не деякі помилки реформаторів, на яких змогли зіграти їхні вороги, то, цілком можливо, зараз вона могла б уже бути досить благополучним членом ЄС.

Геніальний реформатор Каха Бендукідзе не знав терміну «патроналізм», який з'явився вже після його раптової смерті. Але він дуже добре знав систему зсередини і мав блискучий практичний розум.

Три принципи, які він так успішно застосовував для того, щоб викорінювати патроналізм, прямо суперечили звичайним рекомендаціям Міжнародного валютного фонду, Євросоюзу та інших мейнстримних експертів. Вони зводяться до такого:

1. Радикальне спрощення та лібералізація законодавства – насамперед для звуження дискреції до самого мінімуму. Для прикладу, в Україні за таким принципом створювалася і досі працює спрощена система оподаткування – спеціально сконструйована розумними вітчизняними реформаторами для того, аби визволити з патрональної системи середній клас.

2. Перезавантаження тих державних органів, які уражені патроналізмом і пронизані патрональними мережами. «Інституційну пам'ять» таких організацій не потрібно зберігати – навпаки, її потрібно стирати і створювати заново на нових принципах. Як зробили свого часу з ДАІ, БТІ, вищими органами судової системи, Національним агентством з питань запобігання корупції, а зараз роблять із Бюро економічної безпеки та митницею.

На щастя, наші партнери потихеньку приходять до необхідності такого перезавантаження, але пропозиції зробити так з податковою та правоохоронними органами, як і раніше, викликають протест.

3. Амністія минулих «гріхів», без якої неможливо запустити невідворотність покарання – бо карати доведеться всіх або майже всіх.

Якщо попередні два пункти можна віднести до «популярних», то цей – із великими труднощами. Народ, напевно, погодиться з податковою амністією (справжньою, а не тим, що ми мали) – тут більше заперечень буде від МВФ. Але з амністією частини «незлісних» корупціонерів (таких як вчителі, лікарі й ті, хто отримував «доплати» з корупційних доходів, або ті, що втрачають свої корупційні можливості внаслідок реформ, але не опираються таким реформам, та виконавців відповідних наказів) – буде значно важче. Тим часом без неї навряд чи вдасться рухатися потрібними темпами – або це супроводжуватиметься масовим терором (Грузія у ті часи посідала четверте місце у світі та перше в Європі за кількістю ув'язнених на душу населення), який зробить реформи нестійкими. Це, мабуть, було однією з головних помилок грузинських реформаторів.

Інша помилка, яку вони потім визнавали – недостатня увага до неформальної сторони патроналізму, суспільної свідомості. Але з нею, за бажання, вміють працювати політтехнологи – не завадило б їхні методи та знання використати з благородною метою.

Ми – не першопрохідці, можемо навчитися на цих помилках.

Понад те, Україна зараз в кращих умовах, ніж була Грузія.

У нас жива історична пам'ять перебування в європейській цивілізації з зачатками верховенства права і є кордон із країнами, де верховенство права – в значно більшій пошані. Близько 20 % наших громадян не тільки бували там, а й жили або живуть зараз і можуть повернутися.

Патроналізм має бути переможений

Знову ж таки, впровадження «європейських принципів» цьому вельми сприятиме, а «європейських норм», на які наші емігранти нарікають у тих країнах, куди їх занесла доля – навряд чи.

На нашу користь не тільки історія.

За даними моніторингу Інституту соціології НАНУ, ще починаючи з 1990-х років двом третинам наших співгромадян постійно не вистачає виконання законів.

Щоправда, законів, які вони вважають невинуватими, самі ж українці готові дотримуватися набагато менш охоче, ніж у країнах з усталеними правовими традиціями (що не дивно). Тому перший із принципів Бендукідзе – спрощення і лібералізація законодавства – у нас актуальний аж ніяк не менше, ніж свого часу в Грузії.

Зрештою, обидві революції, які визначили нинішню траєкторію руху України, проходили під гаслами саме «європейських принципів» – а не норм. Тож із внутрішнім політичним попитом на відповідні реформи все йде дуже добре.

А реформи ці повинні полягати в тому, щоб радикально спростити законодавство, зменшити роль чиновника та регуляторне навантаження – навіть там, де це йде врозріз із формальною євроінтеграцією. Звичайно, потрібно гармонізувати якнайшвидше ті європейські норми, які сприяють спрощенню, знижують дискрецію та дерегулюють або демонополізують.

На цьому тлі – перезавантажити основні контрольні та правоохоронні органи, завершити судову реформу. А також обов'язково супроводити все це постійною просвітницькою кампанією проти «парадигми нульової суми» та розмивання кордонів між сферами діяльності.

У такий спосіб потрібно досягти рішучого перелому в боротьбі верховенства права з патроналізмом.

Тільки після цього можна обережно починати гармонізацію з проблемними нормами ЄС (тими, які на той момент залишаються – адже реформи самого ЄС теж назріли і перезріли), відкладаючи її на останній момент. Навіть із перехідним періодом після вступу – це теж дозволяється.

Справжній шлях до справжньої європеїзації – непрямий. Бо на уважній прямій на нас чекає пастка, з якої дуже важко буде вибратися. (<https://www.eurointegration.com.ua/articles/2026/07/3/7240847/>). – 2026. – 03.07).

Оновлення законодавства про Омбудсмана наближає Україну до стандартів ЄС, але потребує доопрацювання для уникнення політизації.

Матеріал на сайті «*Центр прав людини ZMINA*»

Законопроект про Омбудсмана містить ризики політизації конфліктів у сфері прав людини – УНЦПД

Законопроект про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (№ 13181) посилює повноваження інституції, вдосконалює механізми реагування на порушення. Водночас деякі норми містять ризики політизації окремих конфліктів у сфері прав людини.

Таких висновків дійшли експерти Українського незалежного центру політичних досліджень (УНЦПД).

Проект закону «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» має оновити застарілий закон, який був ухвалений 1997 року. Нову редакцію парламент підтримав у першому читанні 26 травня 2026 року. Основна мета документа – погодити діяльність інституції Омбудсмана до міжнародних стандартів, зокрема Паризьких принципів ООН і європейських підходів до функціонування національних правозахисних інституцій.

Законопроект фактично є наймасштабнішою реформою інституту Уповноваженого з моменту ухвалення відповідного закону 1997 року, зазначають у УНЦПД:

«Передбачається посилення інституційної незалежності Омбудсмана, розширення контрольних та моніторингових повноважень, удосконалення механізмів реагування на порушення прав людини, а також розвиток регіональної мережі представників».

Експерти визначили переваги документа та можливі ризики, закладені в деяких нормах нової редакції. Зокрема, позитивним є наближення української моделі захисту прав людини до стандартів ЄС та Ради Європи. Під час перемовин про вступ України одним із ключових критеріїв оцінки верховенства права є ефективність та незалежність національних правозахисних інституцій.

Також законопроект розширює можливості Омбудсмана щодо моніторингу ситуації на тимчасово окупованих територіях, документування порушень прав людини, захисту прав внутрішньо переміщених осіб, військовослужбовців, дітей та громадян України за кордоном.

«Посилення інституційної спроможності Омбудсмана може створити додаткові можливості для співпраці громадського сектору з Офісом Уповноваженого у сфері моніторингу прав людини, підготовки альтернативних звітів, документування порушень та адвокації законодавчих змін», – звертають увагу в УНЦПД.

Водночас експерти вказують на ризики, які потрібно врахувати час підготовки законопроекту до другого читання. Наприклад, йдеться про суттєве розширення інструментів парламентського контролю, якими зможе користуватися Омбудсман.

«Серед них – право ініціювати створення тимчасових спеціальних або тимчасових слідчих комісій Верховної Ради з питань, пов'язаних з порушеннями прав людини. Така норма може створювати ризики політизації окремих конфліктів у сфері прав людини та підвищувати рівень політичного тиску навколо окремих суспільно важливих питань», – зауважують у центрі.

Також розширяться можливості реагування на невиконання вимог Омбудсмана та його представників. За відсутності чітко визначених меж взаємодії з недержавним сектором це може призвести до додаткового адміністративного навантаження на громадські організації та благодійні фонди.

«Законопроект не містить положень, які б запроваджували державний контроль за діяльністю громадських об'єднань, обмежували свободу об'єднання чи встановлювали додаткові процедури державного нагляду за організаціями громадянського суспільства», – додають в УНЦПД.

Експерти дійшли звертають увагу, що до другого читання варто уточнити окремі положення щодо меж взаємодії Уповноваженого з громадськими об'єднаннями та іншими недержавними інституціями, щоб мінімізувати ризики непропорційного втручання в їхню діяльність.

Раніше ZMINA писала, що законопроект про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини не відповідає зобов'язанням України для вступу до ЄС та необґрунтовано розширює коло суб'єктів контролю Омбудсмана, зокрема на громадські об'єднання.

Також процедура висування кандидатів на посаду Уповноваженого не повністю відповідає міжнародним принципам і стандартам, зокрема Паризьким принципам ООН, звернула увагу голова Центру прав людини ZMINA Тетяна Печончик під час експертного обговорення, організованого 17 грудня 2025 року спільно з Офісом Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. (<https://zmina.info/news/zakonoprojekt-pro-ombudsmana-mistyt-ryzyky-polityzacziyi-konfliktiv-u-sferi-prav-lyudyny-uncpd/>). – 2026. – 08.07).

Розроблення анти-SLAPP законодавства має узгоджуватися із новим Цивільним кодексом для належного захисту свободи слова та збереження громадської участі.

Матеріал на сайті «*Центр прав людини ZMINA*»

Автор: Анастасія Соловйова, юристка Центру прав людини ZMINA.

Рух у протилежних напрямках: як новий Цивільний кодекс може стати проблемою для протидії SLAPP-позовам

Суд усе частіше використовують як інструмент тиску на активістів та активісток. Як у світі, так і в Україні. У щорічному звіті про становище громадянського суспільства у 2025 році Центр прав людини ZMINA зафіксував зростання кількості судових позовів, які мають ознаки SLAPP (стратегічного позову проти громадської участі). На відміну від звичайного судового спору метою SLAPP-позову є не захист права чи законного інтересу, а створення для відповідача фінансового, часового та психологічного навантаження, яке може змусити його відмовитися від подальшої громадської діяльності або вдатися до самоцензури. Такі провадження дедалі частіше використовуються проти журналістів, громадських активістів та представників громадянського суспільства як інструмент тиску.

У квітні 2024 року Європейський Союз ухвалив директиву (ЄС) 2024/1069 про захист людей, які беруть участь у громадській діяльності, від явно необґрунтованих позовів або зловживань судовими провадженнями. Її ухвалення стало відповіддю на поширення практики SLAPP-позовів. Держави – члени ЄС уже розпочали імплементацію цієї директиви. Україна як держава-кандидат також рухається в цьому напрямку та вже працює над власним анти-SLAPP-законодавством. І це не лише частина євроінтеграційного процесу, а й необхідний крок для захисту свободи слова, медіа та громадської участі від зловживання судовими процесами.

Що передбачає директива (ЄС) 2024/1069?

Директива стала першим комплексним актом ЄС, спрямованим на захист громадської участі від зловживання судовими процесами. Вона запроваджує процесуальні гарантії для журналістів, медіа, правозахисників, викривачів, громадських організацій, науковців та інших осіб, які беруть участь в обговоренні питань суспільного інтересу. Серед ключових гарантій: раннє відхилення явно необґрунтованих позовів, обов'язок позивача довести обґрунтованість своїх вимог, відшкодування судових витрат відповідачу, застосування стримувальних санкцій, підтримка з боку профільних організацій та захист від іноземних SLAPP-рішень.

Директива також визначає, кого і від чого має захищати анти-SLAPP-механізм. Громадська участь розуміється широко: це не лише публікації чи висловлення власної позиції, а й інша діяльність, пов'язана зі свободою слова, інформації, науки, мистецтва, мирних зібрань та об'єднань, якщо вона стосується питань суспільного інтересу. Водночас для визначення SLAPP важлива не так формальна суть позову, як його справжня мета. Тобто якщо суд використовують не для добросовісного захисту права, а для залякування, покарання чи стримування людини або організації від громадської участі, таке провадження може бути визнане зловживальним.

Що вже зроблено в Україні?

У червні 2025 року з ініціативи Комітету Верховної Ради з питань свободи слова в Україні створили Робочу групу з розроблення механізмів протидії SLAPP. А вже 10 липня 2026 року в Нацраді представили напрацювання робочої групи та результати публічних консультацій з цього питання. За цей час підготували не просто окремий законопроект, а комплексний пакет з анти-SLAPP-законодавства. Його основою став проект закону України «Про захист осіб, які здійснюють громадську участь, від явно необґрунтованих претензій або зловживань судовими процесами». Разом з ним пропонуються зміни до процесуальних кодексів та низки інших законів, необхідні для того, щоб новий механізм реально працював на практиці.

Важливо, що законопроект готувався відкрито та із залученням громадянського суспільства. До робочої групи, зокрема, долучилася ZMINA, а під час публічних консультацій свої пропозиції могли подавати всі зацікавлені сторони. Такий підхід особливо цінний, адже законодавство, покликане захищати представників та представниць громадського сектору від SLAPP, розробляється за їхньої безпосередньої участі та з урахуванням практичного досвіду.

Наразі пакет законодавчих змін перебуває на фінальній стадії підготовки до реєстрації у Верховній Раді України.

Як пропонується захищати від SLAPP?

Розроблений робочою групою пакет законодавчих змін має перенести передбачені європейською анти-SLAPP-директивою гарантії до українського законодавства. Одна з ключових змін стосується тягаря доказування. За загальним правилом, яке діє сьогодні, кожна сторона доводить свою позицію: позивач – підстави своїх вимог, а відповідач – свої заперечення.

Для SLAPP пропонується спеціальне правило. Якщо відповідач заявляє, що позов використовується як засіб тиску через його громадську діяльність, саме позивач має довести обґрунтованість своїх вимог. І зробити це потрібно вже на ранній стадії процесу. Це дає можливість швидше виявити зловживальний позов і не змушувати відповідача витратити місяці чи роки та значні кошти на судовий захист.

Інша важлива гарантія – можливість припинити SLAPP на ранній стадії. Для цього пропонуються зміни до Цивільного процесуального та Господарського процесуального кодексів. Якщо суд встановить, що позивач зловживає судовим процесом проти громадської участі, це може стати підставою для відмови у відкритті провадження або його закриття. Порушити це питання зможе відповідач, а також сам суд.

Ще один важливий напрям – судові витрати. Тривалий і дорогий процес сам по собі може бути метою SLAPP-позову. Тому проект закону передбачає можливість вимагати від позивача попереднього забезпечення судових витрат, а в разі встановлення зловживання – покласти такі

витрати на нього незалежно від загального результату розгляду справи. Остаточну модель цього механізму ще опрацьовує робоча група. Також обговорюється обов'язок позивача, який зловживав судовим процесом, оприлюднити відповідне судове рішення. SLAPP-справи пропонується окремо позначати в Єдиному державному реєстрі судових рішень, щоб їх можна було ідентифікувати та аналізувати. Отже, ідея нового механізму досить проста – виявити SLAPP якомога раніше, припинити зловживальний судовий процес і не допустити, щоб його фінансовий тягар ліг на тих людей, медіа чи організацію, яких таким позовом намагаються змусити мовчати.

Проект нового ЦК: рух у протилежному напрямку?

І саме зараз виникає певний законодавчий парадокс. Поки одна робоча група розробляє спеціальний законодавчий механізм, покликаний захистити громадську участь від використання суду як інструменту тиску, в парламенті одночасно триває робота над новою редакцією Цивільного кодексу України (далі – проект ЦК), окремі положення якого рухаються, здається, у протилежному напрямку. А отже, виникає питання: де проходить межа між захистом особистого права та можливістю використати цей захист для обмеження суспільно важливої дискусії?

У проекті ЦК з'являються нові або розширюються наявні правові конструкції: «право на забуття», «інформаційний спокій», «доброзвичайність», право на відповідь незалежно від достовірності поширеної інформації, можливість захисту ще на стадії загрози порушення права. Окремо кожна з них може мати цілком легітимну мету. Але в сукупності та за відсутності досить чітких критеріїв і винятків для інформації, що становить суспільний інтерес, вони створюють загрозливу картину.

Для позовів з ознаками SLAPP це є принциповим. Такий позов небезпечний не лише можливістю виграти справу. Часто досить самої можливості подати позов, домогтися забезпечувальних заходів, змусити редакцію чи активіста витратити кошти на адвокатів і роками захищати свою позицію. Сам судовий процес у такому разі стає частиною тиску.

Саме тому виникає питання про узгодженість двох законодавчих процесів. Анти-SLAPP-законопроект виходить з того, що право на судовий захист також може використовуватися недобросовісно і держава повинна мати механізми для швидкого припинення такого зловживання. Проект ЦК натомість розширює інструментарій захисту особистих прав, але не пропонує співмірних запобіжників для ситуацій, коли ці інструменти використовуються проти журналістики, громадської активності чи поширення суспільно значущої інформації.

Особливо дивним це видається саме зараз, коли Україна намагається імплементувати європейський підхід до протидії SLAPP. Директива фактично вимагає дивитися не лише на формальне право особи звернутися до суду, а й на те, для чого це право використовується.

Тому питання до проекту ЦК значно ширше за дискусію навколо окремих невдалих формулювань. А саме: чи не створюємо ми нові підстави для судових спорів саме в той момент, коли паралельно намагаємося побудувати механізм захисту від зловживання такими спорами?

У нинішньому вигляді ухвалювати проект ЦК було б щонайменше передчасно. Інакше після ухвалення анти-SLAPP-законодавства ми можемо отримати дивну конструкцію: одні норми вчитимуть суди швидше зупиняти позови, якими намагаються змусити говорити менше, а інші – даватимуть нові підстави такі позови подавати.

Для свободи слова небезпечний не лише програний суд. Не менш небезпечна ситуація, коли журналіст, активіст чи громадська організація ще до публікації запитують себе не «Чи можемо ми це довести?», а «Чи можемо ми дозволити собі ще один судовий процес?». Саме в цей момент і виникає той «оохолоджувальний ефект», проти якого, зрештою, і спрямована сама ідея анти-SLAPP-законодавства. (<https://zmina.info/columns/ruh-u-protylezhnyh-napryamkah-yak-novyj-cyvilnyj-kodeks-mozhe-staty-problemoyu-dlya-protydyi-slapp-pozovam/>). – 2026. – 29.07).

Євроінтеграція стимулює перехід системи публічних закупівель від домінування цінового критерію до оцінки загальної цінності пропозиції.

Матеріал на сайті «Юридична практика»

Автори: Богдан Мальнев, партнер податково-юридичної практики ЕУ в Україні; Альона Мендель-Апалькова, головна юристка ЕУ в Україні; Тетяна Корчак, провідна юристка ЕУ в Україні.

Від ціни до цінності: як євроінтеграція трансформує підхід до застосування нецінових критеріїв

Україна системно рухається до ЄС, і цей процес охоплює всі ключові сфери державної політики. Однією з них є сфера публічних закупівель, де поступово змінюється підхід до оцінки тендерних пропозицій – від ціни до їхньої загальної цінності та якості.

Однак практика застосування нецінових критеріїв в Україні поки що суттєво відрізняється від європейської – у понад 2 млн конкурентних процедур закупівель, проведених в Україні у 2016-2025 роках, нецінові критерії застосовувалися лише приблизно у 0,5 % випадків. Водночас у Європейському Союзі орієнтиром вважається використання нецінових критеріїв щонайменше у 20 % закупівель від загальної кількості. Це свідчить про те, що український ринок переважно конкурує за ціною, а не за якістю чи ефективністю. Очікувані наслідки – системний демпінг, обмежені стимули для інновацій і ризик того, що замовник отримує не оптимальніший, а найдешевший результат.

Нове регулювання в Україні: гнучкість як виклик

Після отримання статусу кандидата на вступ до ЄС у 2022 році Україна взяла на себе зобов'язання адаптувати законодавство у сфері публічних закупівель до європейських правил. Ці зобов'язання вже закріплені у Національній програмі адаптації законодавства до права ЄС, затвердженій 1 квітня 2026 року. Вона передбачає перегляд ключових елементів системи закупівель, включаючи підходи до оцінки тендерних пропозицій, із терміном виконання до вересня 2027 року.

Практичним кроком у цьому напрямку є оновлений Закон про публічні закупівлі № 4888-IX, який був прийнятий Верховною Радою 27 травня 2026 року. Його логіка полягає у поступовому переході від жорстко регламентованої моделі до більш гнучкого підходу. Зокрема, Закон № 4888-IX не встановлює вичерпного переліку нецінових критеріїв і відходить від фіксованих пропорцій між ціною та іншими критеріями оцінки. Якщо сьогодні умовне співвідношення становить 70 % на користь ціни і 30 % для нецінових критеріїв, то в перехідний період допускається його зміна, а в подальшому повна відмова від жорсткого закріплення таких пропорцій. Також передбачається, що уряд затвердить методику оцінювання тендерних пропозицій. Очікується, що вона матиме не обмежувальний, а інструментальний характер, тобто надаватиме замовникам практичні підходи і орієнтири, а не встановлюватиме жорсткі рамки.

Водночас запровадження нових правил напряму залежить від готовності ринку. Саме тому трансформація сфери закупівель вже супроводжується активними консультаціями між державою, замовниками та бізнесом. До обговорень залучені ключові стейкхолдери: від профільних міністерств і контролювальних органів до бізнес-асоціацій.

Зокрема, під час круглого столу «Закупівлі медичних виробів на основі ціннісного підходу: європейські практики та можливості для України», який був організований в Києві 18 лютого

2026 року Американською торговельною палатою в Україні, учасники окреслили ключові умови впровадження нецінових критеріїв. Йшлося про необхідність мінімізувати ризики суб'єктивності, обмеження конкуренції та складності перевірки, а також запровадити зрозумілі методики визначення ваги критеріїв. Водночас підкреслювалося, що ринку бракує практичних кейсів, і саме закупівлі із системним використанням нецінових критеріїв з боку як державних замовників, так і бізнесу мають сформувати сталу практику їх застосування.

Обмеження моделі «найнижча ціна»

Оцінка тендерних пропозицій виключно за критерієм найнижчої ціни здатна забезпечити короткострокову економію бюджетних коштів, однак такий підхід не враховує повної вартості володіння предметом закупівлі.

На практиці це означає, що частина витрат переноситься на етап виконання договору або експлуатації предмету закупівлі, наприклад, через додаткові витрати на обслуговування або ремонт, швидший знос або необхідність заміни окремих запчастин, або витрати на закупівлю супутніх товарів чи послуг. Крім того, така модель формує специфічну поведінку ринку: конкуренція зосереджується переважно на зниженні ціни, а не на підвищенні якості або ефективності пропозиції. Це обмежує стимули для інвестування у сервіс, інновації та довгострокові рішення.

У результаті замовник формально досягає економії на етапі закупівлі, але не завжди отримує оптимальний результат з точки зору загальної ефективності використання коштів.

Нормативно-правове регулювання випереджає практику застосування в Україні

Українське законодавство вже сьогодні дозволяє оцінювати тендерні пропозиції не лише за ціною. Замовники можуть застосовувати додаткові критерії, зокрема умови оплати, строки поставки, гарантійне обслуговування, а також враховувати вартість життєвого циклу предмету закупівлі. Водночас на практиці ці інструменти використовуються обмежено. Це пов'язано не стільки з відсутністю правових можливостей, скільки зі складністю їх практичного застосування. Підходи різних контролювальних органів до трактування нецінових критеріїв не завжди є узгодженими, що створює для замовників додаткові ризики (оскарження закупівель, суб'єктивність оцінювання, звуження конкуренції тощо). Крім того, ринку бракує зрозумілих методичних підходів, які б допомагали визначати критерії, їхню питому вагу та спосіб оцінювання.

Втім, практика поступово з'являється. Нецінові критерії вже застосовують ДП «Медичні закупівлі України», АТ «Укрпошта», АТ «Укртрансфанта», окремі заклади охорони здоров'я тощо. Поки що це переважно базові умови – строки поставки, гарантії, сервісне обслуговування. Але навіть ці кейси показують, що ринок публічних закупівель починає змінюватись.

Фактично ринок перебуває у перехідній фазі: правове регулювання поступово розширює можливості для комплексної оцінки предмета закупівлі, однак практики їх застосування лише формуються. Це створює ситуацію, коли формально доступні інструменти фактично використовуються обмежено через побоювання помилок і юридичних наслідків.

Європейський вектор: від ціни до сталості в закупівлях

Європейське законодавство у сфері публічних закупівель дозволяє оцінювати тендерні пропозиції не лише за ціною, а комплексно – з урахуванням якості, вартості життєвого циклу та інших критеріїв. Такий підхід базується на принципі найкращого співвідношення ціни та якості (Most Economically Advantageous Tender).

Водночас застосування нецінових критеріїв у ЄС не є обов'язковим, і на практиці ціна часто залишається домінуючим фактором. Це демонструє, що навіть за наявності розвинутого регулювання, перехід до комплексної оцінки предмета закупівлі відбувається поступово.

На круглому столі «Закупівлі медичних виробів на основі ціннісного підходу: європейські практики та можливості для України», про який вже згадували вище, зазначалось, що у 2026 році очікується ухвалення нової директиви про публічні закупівлі. Серед ключових напрямів змін – обов'язкове застосування нецінових критеріїв. У лютому 2025 року Європейська комісія

опублікувала дорожню карту реформування системи державних закупівель ЄС, зокрема зосередившись на розширенні та спрощенні застосування обов'язкових нецінових критеріїв у державних закупівлях. У зв'язку з цим Європейська комісія очікує на перегляд Європейським парламентом та Радою Європи Директиви ЄС 2014/24 у четвертому кварталі 2026 року.

Паралельно галузеві об'єднання, зокрема Medicines for Europe, наголошують, що надмірна орієнтація на найнижчу ціну, особливо під час закупівлі лікарських засобів і медичних виробів, може призводити до зниження конкуренції та створення ризиків перебоїв постачання.

Таким чином, у європейському контексті нецінові критерії розглядаються не лише як інструмент підвищення якості, а і як механізм забезпечення стійкості ринку.

Нові умови конкуренції для бізнесу

Для бізнесу ці зміни означають поступову трансформацію конкурентної моделі у публічних закупівлях. Якщо раніше ключовим фактором перемоги була найнижча ціна, то за нових умов зростає значення здатності компанії обґрунтовано підтвердити якість своєї продукції чи послуг, забезпечити надійність постачання, належний рівень сервісу та загальну ефективність рішення у довгостроковій перспективі.

Фактично конкуренція зміщується від цінового демпінгу до конкуренції за цінність пропозиції. Це означає, що такі елементи, як логістика, післяпродажна підтримка, управління якістю та здатність забезпечити стабільне виконання контракту, перестають бути додатковими перевагами і стають базовими умовами участі у закупівлях. Під управлінням якістю у цьому контексті йдеться не лише про відповідність продукції технічним вимогам, а й про системний підхід виробника до забезпечення стабільної якості – від контролю виробництва і постачання до внутрішніх процедур перевірки, управління ризиками та роботи з рекламаціями.

У результаті змінюється підхід бізнесу до підготовки тендерних пропозицій: компаніям необхідно і пропонувати конкурентну ціну, і системно інвестувати у ті складові частини, які формують довгострокову цінність для замовника.

Якість критеріїв як ключовий фактор

Використання нецінових критеріїв саме собою не гарантує підвищення ефективності публічних закупівель. Ключовим є не факт їх наявності, а якість їх формування та практичного застосування.

По-перше, нецінові критерії повинні мати прямий зв'язок із предметом закупівлі та створювати додаткову цінність для замовника. Йдеться не про формальні показники, а про характеристики, які реально впливають на результат закупівлі, наприклад строк поставки, витрати на експлуатацію, рівень сервісного обслуговування або підтверджена ефективність рішення. Критерії, які не пов'язані із предметом закупівлі або дублюють технічні чи кваліфікаційні вимоги, не лише не створюють цінності, а й підвищують ризик оскарження.

По-друге, важливою є питома вага критеріїв. Вона має визначатися не формально, а пропорційно очікуваному ефекту від їх застосування. Вага кожного критерію повинна відповідати його реальному впливу на результат закупівлі. Інакше оцінювання не відображатиме фактичної цінності пропозиції.

По-третє, критерії повинні бути чітко визначеними, вимірюваними та такими, що піддаються перевірці. Це означає, що для кожного критерію має бути зрозуміло:

- як саме він оцінюється;
- які документи підтверджують відповідність цьому критерію;
- яким чином перевіряється його виконання під час реалізації договору.

Не менш важливою є прозорість методики оцінювання. Учасники ринку повинні заздалегідь розуміти, які критерії застосовуються, яку вагу вони мають і як саме впливають на фінальний результат. Відсутність прозорої методики знижує довіру до процедури, обмежує конкуренцію та підвищує ризик оскаржень.

Якісно сформовані критерії – це не просто додаткові параметри оцінки, а інструмент управління результатом закупівлі. Вони дають змогу замовнику обрати не формально найдешевшу, а дійсно найбільш оптимальну пропозицію. Натомість формальне або некоректне застосування нецінових критеріїв має протилежний ефект: створює ризики суб'єктивності, ускладнює оцінювання та може призводити до обмеження конкуренції.

Система публічних закупівель в Україні поступово змінюється: від моделі, де вирішальною є ціна, до підходу, де враховується загальна цінність пропозиції. Водночас ключові зміни відбудуться не лише через законодавство, а передусім на практиці. Вирішальним буде те, наскільки замовники і бізнес зможуть правильно формулювати та застосовувати нецінові критерії.

Йдеться не лише про їх наявність, а про якісне застосування: критерії повинні бути прозорими, мати чіткий вплив на результат оцінювання та не обмежувати конкуренцію на ринку. Лише за цих умов вони працюватимуть як інструмент підвищення ефективності закупівель, а не як формальна вимога.

У короткостроковій перспективі ринку потрібні зрозумілі методики, внутрішні підходи і реальні приклади застосування. Саме вони визначать, чи стануть нецінові критерії звичайною практикою, а не винятком. (<https://pravo.ua/vid-tsiny-do-tsinnosti-iak-ievrointehratsiia-transformuie-pidkhid-do-zastosuvannia-netsinovykh-kryteriiv/>). – 2026. – 06.07).

Промисловість

Нові вимоги ЄС щодо пакування та пластикової тари поступово змінюють стандарти виробництва й експорту української продукції.

Матеріал на сайті «Юридична практика»

Автор: Катерина Маєвська, адвокат, головний юридичний радник ТОВ «Завод Преформ», партнер Dynasty Law & Investment.

Нові стандарти правозастосування acquis ЄС у галузі виробництва тари та пакування

Останні роки наша країна прокладає свій непростий шлях до членства в Європейському Союзі та веде системну роботу з адаптації законодавства України до права Європейського Союзу.

Однією з галузей національної економіки, що зазнає системних змін із гармонізації законодавства України з нормами ЄС, є харчова промисловість, а також виробництво пакування.

В контексті таких змін цікавим є запровадження нових європейських стандартів щодо виробництва та обороту пластикової тари на території Європейського Союзу, що, своєю чергою, будуть мати значний вплив на національних гравців-виробників тари та пакування в Україні.

Що ж змінюється на ринку ЄС у частині вимог до пакування?

19 грудня 2024 року було прийнято Регламент (ЄС) 2025/40 (REGULATION (EU) 2025/40). Цей Регламент встановлює вимоги до всього життєвого циклу пакування щодо екологічної стійкості та маркування, щоб дозволити її розміщення на ринку. Регламент також встановлює вимоги щодо розширеної відповідальності виробника, запобігання утворенню відходів пакування, таких як зменшення непотрібного пакування та повторне використання або поповнення пакування, а також збір та обробку, включаючи переробку, відходів пакування.

Сферою застосування вказаного Регламенту є регуляція обігу пакування, незалежно від використаного матеріалу, та всіх відходів пакування, незалежно від того, чи використовується таке пакування в промисловості, іншому виробництві, роздрібній торгівлі чи дистрибуції, офісах, сферах послуг чи домогосподарствах.

Вказаний Регламент визначає виробником пакування будь-якого виробника, імпортера або дистриб'ютора, до якого, незалежно від використовуваного методу продажу, зокрема за допомогою дистанційних договорів, застосовується одне з такого:

а) виробник, імпортер або дистриб'ютор зареєстрований у державі-члені та вперше надає на території цієї держави-члена та на тій самій території транспортне пакування, сервісне пакування або пакування первинного виробництва, незалежно від того, чи є воно одноразовим, чи багаторазовим;

б) виробник, імпортер або дистриб'ютор зареєстрований у державі-члені та вперше надає на територію цієї держави-члена та на тій самій території продукцію, упаковану в пакування, відмінне від того, що зазначене в пункті (а);

с) виробник, імпортер або дистриб'ютор має реєстрацію в державі-члені або в третій країні та вперше надає на території іншої держави-члена безпосередньо кінцевим користувачам транспортне пакування, сервісне пакування або пакування первинного виробництва, незалежно від того, чи це одноразове пакування, чи пакування багаторазового використання;

д) виробник, імпортер або дистриб'ютор має реєстрацію в державі-члені або в третій країні та вперше надає на території іншої держави-члена безпосередньо кінцевим користувачам продукцію, упаковану в пакування, відмінне від тієї, що зазначена в пункті (в);

е) виробник, імпортер або дистриб'ютор зареєстрований у державі-члені та розпаковує упаковану продукцію, не будучи кінцевим користувачем, якщо тільки інша особа не є виробником.

Окремо вказаним Регламентом встановлюються вимоги до речовин у пакуванні.

Відповідно до положень статті 5 Регламенту пакування, що розміщується на ринку, повинна бути виготовлена таким чином, щоб мінімізувати наявність та концентрацію речовин, що викликають занепокоєння, як складових частин пакувального матеріалу або будь-якого з компонентів пакування, зокрема, щодо їхньої присутності у викидах та будь-яких результатах управління відходами, таких як вторинна сировина, попіл або інші матеріали для остаточної утилізації, а також щодо негативного впливу мікропластику на навколишнє середовище.

Надважливою для гравців ринку пакування є норма частини 5 статті 5 Регламенту, відповідно до якої з 12 серпня 2026 року пакування, що контактує з харчовими продуктами, не повинне розміщуватися на ринку, якщо вона містить пер- та поліфторовані алкільні речовини (PFAS) у концентрації, що дорівнює або перевищує встановлені граничні значення встановлені Регламентом.

Для цілей Регламенту PFAS означає будь-яку речовину, що містить принаймні один повністю фторований атом вуглецю в групі метилу (CF₃-) або метилену (-CF₂-) (без приєднаних до нього атомів H/Cl/Br/I), за винятком речовин, що містять лише такі структурні елементи: CF₃-X або X-CF₂-X', де X = -OR або -NRR', а X' = метильна (-CH₃), метиленова (-CH₂-), ароматична група, карбонільна група (-C(O)-), -OR'', -SR'' або -NR''R'''; і де R/R'/R''/R''' – це водень (-H), метильна група (-CH₃), метиленова група (-CH₂-), ароматична група або карбонільна група (-C(O)-).

Регламентом також передбачено обов'язок виробника перед розміщенням пакування на ринку ЄС провести процедуру оцінки відповідності пакування вимогам Регламенту.

Отже, вимоги та контроль за дотриманням вимог до складу пакування в країнах ЄС буде посилено вже найближчим часом.

Як наслідки прийняття та запровадження вказаних вимог на території ЄС впливає на українських національних виробників тари та пакування?

Останніми роками в силу як економічних причин, так і через виклики, які постали перед національним бізнесом у зв'язку з повномасштабним вторгненням країни-агресора на територію України, українські виробники пакування торують шлях до розширення ринку збуту в країнах ЄС та налагодження експорту товарів українського походження, складовою яких є відповідне пакування.

Отже, склад речовин, які входять у пакування будь-яких продуктів українського виробництва, що виготовлені в Україні на експорт для країн ЄС, має відповідати вказаному Регламенту вже з 12 серпня 2026 року.

Здійснюючи юридичний супровід контрактів із постачання тари для національних виробників, що орієнтовані на експорт своєї продукції, юридичні радники виробників тари та пакування спостерігають імплементацію в договори постачання тари та пакування вимог щодо підтвердження відповідності складу речовин пакування та тари вимогам та стандартам ЄС, зокрема й Регламенту (ЄС) 2025/40 (REGULATION (EU) 2025/40).

У контексті такого вектору ділової практики можна зробити висновок про договірне поширення вказаного Регламенту на правовідносини щодо виробництва й постачання тари та пакування в Україні.

Такий підхід до укладення відповідних угод демонструє, що процес імплементації норм права ЄС в договірне регулювання правовідносин щодо вимог до якості пакування вже відбувається на тлі розширення українського бізнесу на ринки ЄС.

За таких обставин як юридична, так і бізнес-спільнота вже на цьому етапі можуть окреслити вектор майбутнього розвитку галузі виробництва та реалізації пакування в Україні. (<https://pravo.ua/novi-standarty-pravozastosuvannia-acquis-ies-u-haluzi-vyrobnytstva-tary-ta-upakovky/>). – 2026. – 09.07).

Енергетичний ринок

Запровадження процедури призначення NEMO створює нормативні передумови для інтеграції українського ринку електроенергії з ринком ЄС.

Матеріал на сайті Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг

НКРЕКП затвердила Порядок призначення NEMO для інтеграції українського ринку електроенергії з ЄС

НКРЕКП затвердила Порядок призначення номінованого оператора ринку електричної енергії (NEMO) – ключовий нормативно-правовий акт, що створює правові передумови для інтеграції українського ринку «на добу наперед» та внутрішньодобового ринку з відповідними сегментами ринків держав – членів Європейського Союзу в рамках механізму market coupling.

Ухвалення Порядку стало важливим етапом імплементації європейського законодавства у сфері функціонування ринку електричної енергії та сприятиме виконанню Україною міжнародних зобов'язань у межах європейської енергоінтеграції.

Порядок визначає чіткі та прозорі правила призначення NEMO, моніторингу його діяльності, а також підстави для призупинення або припинення виконання ним відповідних функцій.

Затвердження Порядку є одним із ключових етапів підготовки до впровадження механізму market coupling. Він передбачає об'єднання українського ринку «на добу наперед» та внутрішньодобового ринку з відповідними ринками держав – членів Європейського Союзу. Основою цього механізму є координація роботи номінованих операторів ринку різних країн. Запровадження механізму дасть змогу здійснювати транскордонну торгівлю електричною енергією за єдиними правилами та ефективніше використовувати міждержавну пропускну спроможність.

Очікується, що впровадження механізму market coupling посилить конкуренцію, підвищить ліквідність організованих сегментів ринку, забезпечить більш ефективне формування ринкових цін і поглибить інтеграцію України до єдиного європейського енергетичного простору.

Наступним кроком стане процедура призначення NEMO відповідно до затвердженого Порядку. Одночасно триватиме виконання технічних, регуляторних та організаційних заходів, необхідних для реалізації механізму market coupling. (<https://www.nerc.gov.ua/news/nkrekp-zatverdyla-poriadok-pryznachennia-nemo-dlia-intehratsii-ukrainskoho-ryнку-elektroenerhii-z-ies>). – 2026. – 07.07).

Формування довгострокових аукціонів електроенергії створює нові цінові орієнтири для ринку та сприяє комерційній інтеграції України з енергетичним простором ЄС.

Матеріал на сайті «Разумков Центр»

Автор: Володимир Омельченко, директор енергетичних програм.

Перші довгострокові аукціони на електроенергію: новий ціновий орієнтир для ринку та крок до комерційної інтеграції з ЄС*

Перші торги за новим механізмом показали готовність українського ринку до довших горизонтів ціноутворення. Проте їхній справжній результат визначатиметься не лише ціною продажу державної генерації, а здатністю сформувати ліквідний форвардний сегмент, дати бізнесу інструменти хеджування та наблизити комерційні практики України до внутрішнього ринку електроенергії ЄС.

Перші аукціони з продажу електричної енергії за довгостроковими двосторонніми договорами стали важливою ринковою подією літа 2026 року. Їхнє значення виходить за межі проданого обсягу: уперше за новим механізмом ринок отримав публічний орієнтир ціни на кілька місяців уперед – тобто почав відповідати не лише на запитання «скільки електроенергія коштує сьогодні», а й «якою ринок бачить її ціну в майбутньому».

Саме зміна горизонту є головним результатом. Для зрілого ринку недостатньо ліквідного сегмента «на добу наперед». Виробникам, постачальникам, трейдерам і великим споживачам потрібні інструменти, що дають змогу фіксувати майбутню виручку або витрати, управляти ризиками та планувати на квартал, пів року чи рік. Довгострокові аукціони мають стати одним із таких інструментів.

1. Що показали перші торги

13–14 липня 2026 року на Українській енергетичній біржі відбулися перші торгові сесії в межах механізму довгострокових спеціалізованих аукціонів. Його нормативною основою є Порядок проведення електронних аукціонів з продажу електроенергії за двосторонніми договорами, затверджений постановою Кабінету Міністрів № 499, із новими правилами, запровадженими постановою № 799 від 15 червня 2026 року. Першими продавцями виступили «Енергоатом» та «Укргідроенерго».

Перший продукт мав перехідний горизонт постачання – серпень–вересень 2026 року. Це ще не повноцінний річний форвардний продукт, але вже достатній строк, щоб перевірити попит на фіксацію ціни наперед і сформувати первинний орієнтир для кінця літа та початку осені.

За два дні державні виробники реалізували загалом 184 464 МВт·год електроенергії. Розрахункова середньозважена ціна всього проданого ресурсу становила близько 5 010 грн/МВт·год без ПДВ – приблизно на 6,6 % вище за стартову ціну 4 700 грн/МВт·год. У перший день до участі було допущено 42 компанії. Весь запропонований у межах перших двох торгових сесій обсяг було реалізовано.

* Матеріал друкується зі скороченнями, повний текст – за посиланням, що надається в кінці повідомлення.

Між двома торговими днями не відбулося різкого цінового стрибка. За авторським розрахунком на основі оприлюднених результатів торгових сесій середня ціна першого дня становила близько 4 973 грн/МВт·год, другого – близько 5 048 грн/МВт·год. Різниця приблизно у 1,5 % може свідчити радше про відносну стабільність очікувань, ніж про панічне змагання за ресурс.

Отже, дебют механізму можна оцінити позитивно за трьома базовими критеріями: пропозицію повністю викуплено, кількість допущених учасників була значною, а ціна сформувалася конкурентно без екстремальної волатильності. Водночас оцінювати глибину нового сегмента зарано: стартові обсяги відносно невеликі порівняно із загальним споживанням країни, а період постачання коротший за класичні квартальні, піврічні чи річні продукти.

2. Ціна близько 5 тис. грн/МВт·год: що вона означає

Сформована ціна є насамперед колективною оцінкою майбутнього балансу попиту та пропозиції на момент торгів. Вона не гарантує, що фактична спотова ціна у серпні або вересні буде саме такою, але показує, за якою ціною продавці готові зафіксувати майбутню виручку, а покупці – закупівлю ресурсу наперед.

Для українського ринку це особливо важливо. В умовах війни ціна електроенергії залежить від сезонного попиту, ремонтів атомних блоків, доступності теплової та гідрогенерації, розвитку розподілених джерел і транскордонної торгівлі, але над ринком постійно тяжіє військовий ризик. Масштабна атака на генерацію або магістральну мережу здатна швидко змінити баланс, підвищити потребу в імпорті й спричинити стрибок короткострокових цін.

Тому довгострокова ціна може містити не лише очікування щодо фізичного балансу енергосистеми, а й премію або дисконт за ризик. Перші результати не вказують ані на очікування постійного гострого дефіциту у серпні–вересні, ані на явний надлишок ресурсу. Сформований рівень ціни можна трактувати як баланс між ринковою невизначеністю та готовністю покупців зафіксувати майбутню вартість ресурсу.

3. Чому серед переможців домінували трейдери

Найбільше дискусій викликала структура покупців. У перший день усі переможці були компаніями, що здійснюють трейдерську діяльність. У другий день трейдери також становили переважну більшість, тоді як серед великих кінцевих споживачів переможцями стали, зокрема, «Укрзалізниця» та МХП. Для промисловості, яка очікувала можливості прямо купувати електроенергію у великих державних виробників і фіксувати витрати наперед, такий результат може виглядати розчаруванням. Проте він має ринкове пояснення.

Перша причина – профіль продукту. Державна генерація продавала базове навантаження з рівним графіком постачання. Для виробника це стандартний продукт, але більшість підприємств не споживає електроенергію рівною лінією 24 години на добу. Денні й нічні зміни, вихідні, ремонти, сезонність і зміни завантаження означають, що купівля великого обсягу «чистої бази» може створити надлишки в одні години та дефіцит в інші – і додаткові витрати на короткостроковому та балансуєчому ринках.

Друга причина – ризик довгострокового зобов'язання. За новим механізмом покупець фіксує не лише ціну, а й обсяг, беручи на себе фінансову відповідальність за контракт. Для підприємства, не впевненого у виробничому завантаженні через війну, зовнішню кон'юнктуру або падіння попиту, така фіксація може бути не лише захистом, а й джерелом ризику.

Третя причина – різна здатність управляти портфелем. Трейдер купує великий стандартизований продукт і продає його багатьом клієнтам із різними графіками споживання. Портфельний ефект дає змогу компенсувати частину відхилень, управляти небалансами та формувати для окремого підприємства продукт, ближчий до його фактичного профілю. У цьому й полягає економічна функція професійного трейдера, а не лише посередницька націнка.

Тому домінування трейдерів не є автоматичним доказом провалу механізму або штучного відсікання промисловості. Воно значною мірою відображає конструкцію першого продукту та

різницю між стандартизованою пропозицією генерації й індивідуальними профілями споживання. Водночас це сигнал організаторам ринку: для ширшої прямої участі промисловості асортимент продуктів має стати гнучкішим.

4. Чи отримав кінцевий споживач реальний доступ до довгострокового ресурсу

Ключове питання полягає не в тому, хто формально виграв аукціон, а чи доходить придбаний ресурс до реального сектору на прозорих і конкурентних умовах. Норму щодо трейдерів важливо трактувати коректно: покупець, який купує електроенергію для подальшого перепродажу, має поставити кінцевим споживачам не менше половини відповідного обсягу. Отже, участь трейдера між генерацією та заводом сама по собі не означає, що ресурс залишається у спекулятивному обороті.

Проте ця норма потребує ефективного й зрозумілого контролю. Ринок повинен бачити агреговані дані про те, яка частина довгострокового ресурсу фактично поставляється кінцевим споживачам, а яка реалізується на інших сегментах. Без такої прозорості складно відокремити корисну портфельну функцію трейдера від короткострокового арбітражу.

Тому успіх нового сегмента варто оцінювати не за часткою трейдерів серед переможців, а за трьома показниками: чи знижується для споживача цінова невизначеність, чи зростає конкуренція між постачальниками та чи формується реальний вибір довгострокових продуктів для бізнесу.

5. Головний ринковий ефект – поява форвардного цінового орієнтира

Стратегічне значення аукціонів полягає у формуванні в Україні власного орієнтира майбутніх цін. Дотепер основні публічні індикатори були зосереджені переважно на короткострокових сегментах. Ринок «на добу наперед» відповідає на запитання про ціну завтра, але майже не допомагає підприємству оцінити вартість електроенергії через три, шість або дванадцять місяців.

Для промисловості це принципово: електроенергія є складовою собівартості, а без можливості зафіксувати її ціну складніше формувати річний бюджет, визначати експортну ціну продукції, укладати довгі контракти та оцінювати інвестиційні проекти. Для генерації довгострокові угоди дають змогу заздалегідь фіксувати частину майбутньої виручки й підвищувати прогнозованість грошових потоків.

Регулярні торги з квартальними, піврічними та річними горизонтами можуть поступово сформувати систему цінових орієнтирів для всього ринку. Навіть учасники, які безпосередньо не купують ресурс на біржі, отримають референтну ціну для двосторонніх переговорів. Це здатне зменшити інформаційну асиметрію, посилити конкуренцію та зробити вартість ризику видимішою.

6. Значення для комерційної інтеграції України з ринком електроенергії ЄС

Довгострокові внутрішні аукціони не слід плутати з формальним приєднанням України до європейського market coupling. Вони не розподіляють автоматично міждержавну пропускну спроможність і не включають Україну до спільного алгоритму ціноутворення на ринку «на добу наперед» або внутрішньодобовому ринку. Повноцінна інтеграція з внутрішнім ринком електроенергії ЄС потребує окремих правових, регуляторних і технічних умов.

Проте комерційна інтеграція починається ще до формального об'єднання торгових платформ. Вона потребує сумісної ринкової культури: стандартизованих продуктів, прозорих індикаторів, ліквідності та здатності учасників системно управляти ризиками. Саме в цьому контексті нові аукціони мають стратегічне значення.

По-перше, вони наближають українську модель торгівлі до європейської практики, де спотові ринки співіснують із форвардними та двосторонніми контрактами, а учасники хеджують цінові ризики. Для українських виробників, трейдерів і великих споживачів це практика роботи з довшим горизонтом, кредитним ризиком, портфельним управлінням і прогнозуванням.

По-друге, регулярні довгострокові торги можуть створити внутрішню форвардну криву, яку з часом можна порівнювати з цінами сусідніх ринків Центральної та Східної Європи. Це не означає

механічного вирівнювання цін, але робить видимими структурні премії та дисконти – вартість дефіциту, воєнного ризику, обмежень міждержавних перетинів, різної структури генерації та регуляторних умов.

По-третє, внутрішній форвардний сегмент доповнює інтеграцію на кордонах. У грудні 2025 року на кордонах України зі Словаччиною, Угорщиною та Румунією на платформі JAO було запущено місячні довгострокові аукціони з розподілу міждержавної пропускної спроможності для періоду постачання з січня 2026 року. Це окремий інструмент: там продається право на використання перетину, а не електроенергія. Разом із внутрішніми довгостроковими контрактами він формує два взаємодоповнювальні елементи майбутньої інтегрованої торгівлі – довший горизонт доступу до ресурсу та до транскордонної спроможності.

По-четверте, розвиток форвардної торгівлі підвищує готовність українського ринку до майбутнього приєднання до Single Day-Ahead Coupling (SDAC) і Single Intraday Coupling (SIDC). У квітні 2026 року Україна зробила важливий крок у гармонізації законодавства з Electricity Integration Package, однак запуск market coupling залежатиме від повного транспонування правил і перевірки їх відповідності Європейською комісією та Секретаріатом Енергетичного Співтовариства. Отже, довгострокові аукціони не замінюють європейську інтеграцію, а створюють необхідне для неї комерційне середовище.

У підсумку інтеграція має два взаємопов'язані виміри. Перший – інституційно-технічний: європейські правила, market coupling, спільні алгоритми та ефективний розподіл транскордонної пропускної спроможності. Другий – комерційний: зрілі учасники, ліквідні продукти, довгострокові цінові сигнали та культура управління ризиком. Без другого навіть формальне приєднання до європейських платформ не дасть Україні повного економічного ефекту.

7. Як новий механізм може змінити конкуренцію

Якщо аукціони стануть регулярними та достатньо ліквідними, їхній вплив буде значно ширшим за безпосередньо продані обсяги. Передусім з'явиться незалежний орієнтир для двосторонніх контрактів: постачальники й трейдери отримають зрозумілу базу для довгострокових пропозицій, а споживачі – можливість порівнювати їх із публічним біржовим індикатором.

Це здатне посилити конкуренцію у роздрібному побутовому сегменті. Компанія, яка професійно придбала ресурс наперед і краще управляє небалансами, може запропонувати клієнту прогнозованіший продукт. За достатньої кількості постачальників конкуренція поступово зміщуватиметься від простої перепродажної маржі до якості прогнозування, портфельного управління та сервісу.

Для державної генерації продаж частини виробітку наперед підвищує передбачуваність доходів і зменшує залежність від короткострокової кон'юнктури. Водночас стартові обсяги довгострокових аукціонів обмежені, тому їх не варто переоцінювати: вони ще не визначають структуру всього оптового ринку, а лише створюють новий сегмент і ціновий сигнал.

8. Що необхідно вдосконалити

Перший успішний продаж не означає, що конструкція ринку вже оптимальна. Наступний етап має бути спрямований на різноманітність продуктів. Якщо продаватиметься переважно рівна базова електроенергія великими лотами, природну перевагу й надалі матимуть трейдери та найбільші споживачі зі стабільним навантаженням.

Для ширшої прямої участі промисловості доцільно розвивати продукти з різними профілями постачання – базові, пікові та позапікові – і гнучкіші обсяги лотів. Не менш важливі вторинний ринок, прозорі правила переуступки позицій, якісне управління кредитним ризиком і чіткий моніторинг виконання контрактів.

Окреме завдання – достатня прозорість. Ринок має отримувати не лише підсумкову ціну та обсяг, а й агреговану інформацію про структуру попиту, концентрацію покупців, виконання зобов'язань щодо постачання кінцевим споживачам і динаміку цін за різними горизонтами.

Саме така статистика покаже, чи формується справжня форвардна крива, чи торги залишаються епізодичними.

Важливо також зберегти ринковий характер механізму. Довгостроковий контракт не повинен перетворюватися на приховану форму адміністративно дешевої електроенергії для окремих груп споживачів. Його цінність у можливості зафіксувати ринкову ціну й зменшити невизначеність, а не в гарантії ціни нижчої за спотову за будь-яких умов.

Висновок

Перші довгострокові аукціони можна оцінити як успішний старт нового сегмента. Весь запропонований ресурс було реалізовано, конкуренція між покупцями сформувала ціну близько 5 тис. грн/МВт·год, а ринок отримав перший публічний орієнтир на серпень–вересень. Торги також виявили структуру попиту: на старті найбільш підготовленими до роботи зі стандартизованим довгостроковим продуктом виявилися трейдери, здатні управляти портфелями та небалансами.

Це не означає, що механізм працює проти промисловості. Але для широкої прямої участі кінцевих споживачів потрібні гнучкіші продукти, менші й різноманітніші лоти, якісна ринкова інфраструктура та прозорість. Справжнім критерієм успіху стане не кількість заводів серед переможців, а здатність бізнесу реально зменшувати цінову невизначеність і планувати витрати на довший горизонт.

У стратегічному вимірі значення механізму ширше: Україна поступово переходить від ринку, зосередженого переважно на ціні «сьогодні на завтра», до моделі, де формується й ціна майбутнього. Така модель необхідна для інвестицій, конкуренції та комерційної інтеграції з внутрішнім ринком електроенергії ЄС.

Наступні аукціони з довшим періодом постачання стануть складнішим тестом. Чим більший горизонт контракту, тим вищі вимоги до прогнозування, фінансової стійкості та управління ризиком – особливо в умовах війни. Якщо ринок пройде цей тест, липневі торги 2026 року можна буде вважати не просто вдалою біржовою подією, а початком формування в Україні повноцінного довгострокового ринку електроенергії. (<https://razumkov.org.ua/statti/pershi-dovgostrokovi-auksiony-na-elektroenergiiu-novy-tsinovy-oriientyr-dlia-rynku-ta-krok-do-komertsii-noi-integratsii-z-yes>). – 2026. – 16.07).

Аграрний сектор

Укрддержфонд визначено Виплатною агенцією для адміністрування аграрної підтримки за стандартами Спільної аграрної політики ЄС.

Матеріал на сайті Міністерства економіки та довкілля України

Укрддержфонд призначений на виконання функцій Виплатної агенції

Україна офіційно визначила Виплатну агенцію, яка в майбутньому адмініструватиме державну підтримку сільського господарства за правилами Спільної аграрної політики Європейського Союзу (САР). З 1 липня 2026 року набуло чинності рішення Кабінету Міністрів України про призначення Виплатної агенції – ключового елементу системи адміністрування програм державної підтримки відповідно до стандартів Європейського Союзу.

Відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 31 грудня 2025 року № 1526-р, функції Виплатної агенції покладено на Український державний фонд підтримки фермерських господарств, який функціонуватиме як бюджетна установа. Міністерство економіки, довкілля

та сільського господарства України затвердило нову редакцію Статуту Укрдержфонду, якою розширені його повноваження. Крім того, Фонд визначений виконавцем функцій Виплатної агенції.

Наразі Мінекономіки завершує підготовку нормативно-правової бази, необхідної для повноцінного запуску діяльності Виплатної агенції відповідно до вимог Європейського Союзу. Вона визначатиме механізми адміністрування програм підтримки, фінансового контролю, бухгалтерського обліку, внутрішнього аудиту, управління ризиками, інформаційної безпеки, запобігання шахрайству та взаємодії з іншими державними органами. Ухвалення цих документів стане одним із ключових етапів підготовки Виплатної агенції до акредитації Європейською Комісією.

«Призначення Виплатної агенції відкриває практичний етап впровадження в Україні європейської моделі державної підтримки сільського господарства. Попереду – завершення нормативної та інституційної підготовки, формування необхідних процедур і проходження акредитації Європейською Комісією. Це підтвердить відповідність української Виплатної агенції вимогам ЄС і дозволить повноцінно адмініструвати програми підтримки за стандартами Спільної аграрної політики», – наголосив заступник міністра економіки, довкілля та сільського господарства України Денис Башлик.

Довідково:

Виплатна агенція – це бюджетна установа, яка забезпечує адміністрування, контроль та здійснення виплат за програмами підтримки у сільському господарстві відповідно до законодавства України та вимог Європейського Союзу. Її функціонування є необхідною передумовою для інтеграції України до механізмів підтримки ЄС та доступу до фінансових інструментів Спільної аграрної політики (CAP). (<https://me.gov.ua/News/Detail/122eea3c-cae1-4ba4-b28f-8b560c97c5b0?lang=uk-UA&title=UkrderzhfondPriznacheniiNaVikonanniaFunktsiiViplatnoiAgentsii>). – 2026. – 03.07).

Пілотну європейську мережу аграрних даних FSDN розширюють на Львівщину для подальшого масштабування в Україні.

Матеріал на сайті «AgroPortal.ua.»

Плюс один регіон: в Україні розширюють європейську систему збору агроданих

Україна продовжує впровадження FSDN (Farm Sustainability Data Network) – європейської системи збору та аналізу аграрних даних, яка допомагає формувати державну політику на основі точної інформації про діяльність виробників сільськогосподарської продукції.

Після запуску пілотного проєкту у Полтавській та Житомирській областях система розширюється на Львівщину, повідомляє пресслужба Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства.

На виконання зобов'язань у межах Ukraine Facility з розширення пілотного проєкту у Львові презентували українську модель FSDN та провели навчання фахівців зі збору даних. Учасникам представили методологію збору інформації, принципи конфіденційності, порядок взаємодії з виробниками сільськогосподарської продукції та вимоги до якості даних.

«Якісна аграрна політика починається з якісних даних. Саме вони дозволяють ухвалювати рішення, які відповідають реальним потребам агровиробників. FSDN допоможе державі краще розуміти, як працюють господарства, а самим фермерам – оцінити власний потенціал для розвитку

та наскільки їхня діяльність відповідає європейським підходам. Україна продовжує впровадження цієї системи як важливого складника євроінтеграції. Ми відпрацьовуємо українську модель збору й аналізу даних, щоб надалі масштабувати її на всю країну та працювати за європейськими стандартами», – зазначив заступник міністра економіки, довкілля та сільського господарства Денис Башлик.

Важливість FSDN для євроінтеграції аграрного сектору України також підкреслив керівник сектору з питань сільського господарства та розвитку сільських територій Делегації Європейського Союзу в Україні Джузеппе Арістеї. Система забезпечить застосування єдиної з ЄС методології збору та аналізу даних і сприятиме поступовому впровадженню підходів Спільної аграрної політики ЄС.

Для довідки: FSDN (Farm Sustainability Data Network) є частиною європейської системи фермерської звітності, яка понад 60 років використовується для аналізу діяльності господарств у ЄС. Її щорічна вибірка охоплює близько 75 тисяч господарств і репрезентує 3,5 млн ферм та 90 % аграрного виробництва Європейського Союзу. З 2025 року система розширила фокус із суто економічних показників на екологічну та соціальну сталість. Дані FSDN публікуються лише в узагальненому вигляді, без розкриття інформації про окремі господарства. (<https://agroportal.ua/news/ukraine/plyus-odin-region-v-ukrajini-rozshiryuyut-yevropeysku-sistemu-zboru-agrodanih>). – 2026. – 07.07).

Заборона значної частини діючих речовин за нормами ЄС потребуватиме від аграріїв нових схем та інтегрованого захисту рослин.

Матеріал на сайті «AgroPortal.ua.»

Автор: Вікторія Полевик, AgroPortal.ua.

У пошуках альтернативи: чи вдасться українським аграріям безболісно замінити ЗЗР

Кліматичні зміни впливають на врожайність. Крім того, вартість добрив, ЗЗР, пального та робочих ресурсів зростає. Тому фермери мають ставати більш гнучкими, шукати можливості покращувати технології та паралельно вже враховувати вимоги Європейського Союзу.

Наразі загалом приблизно 251 діюча речовина (д.р.) дозволена до використання в Україні. З них, відповідно до вимог ЄС, 101 д.р. підлягає забороні, таким чином можна буде використовувати лише 150 д.р. Науковці НУБіП України дослідили основні препарати та їхні д.р. і визначили, що найбільшого впливу зазнають інсектициди, майже 57 % яких доведеться зняти з обігу, фунгіцидів – 35,3 %, гербіцидів – 35,5 %, інших д.р. – майже 41 %. Загалом забороні підлягають 40,2 % д.р. Такі дані були озвучені під час Дискусійного Соевого Клубу.

Микола Косолап, доцент кафедри землеробства та гербології НУБіП України:

«Основні 13 д.р. гербіцидів, які ми дослідили, містяться у 268 препаратах, і всі вони підлягають забороні. Ці д.р. застосовують проти бур'янів на основних культурах: горосі, сої, ріпаку, картоплі, цукрових буряках, кукурудзі, соняшнику. І якщо на картоплі та сої можна замінити систему захисту іншими дозволеними д.р. без зниження біологічної ефективності, то на соняшнику, горосі, ріпаку дозволених до використання д.р. недостатньо, аби стримати бур'яни.»

Найгірша ситуація з S-метолахлором: заміни цієї д.р. практично немає, хіба що на кукурудзі. Імазапир не можна замінити на соняшнику та ріпаку, в цьому випадку доведеться змінити сортовий склад соняшнику. Загалом із 13 заборонених д.р. замінити можна лише три – флуорохлоридон, бромексиніл і топрамезон.

Щодо інсектицидів, то лише 46 препаратів можна замінити іншими дозволеними до використання, не знижуючи біологічний контроль шкідливих організмів.

Найменше проблем може виникнути з фунгіцидами: 67 препаратів можна повністю або частково замінити.

Окрім обмеження використання інсектицидів (групи неонікотиноїдів), фунгіцидів триазольного ряду та інших, обмежать також використання акарицидів, що може вдарити по насінництву, особливо сої, та призведе до швидкої появи резистентних видів небажаних організмів у посівах культурних рослин.

Щоби впоратися зі змінами, Україні варто знайти рішення:

- технологічні (генетичні компанії можуть запропонувати варіанти);
- регуляторні (якщо немає альтернативи, і відмова від заборонених речовин може призвести до соціальних чи економічних збитків, то в певному регіоні на певних культурах можуть дозволити використання тих чи інших препаратів. Для цього потрібно звертатися до Єврокомісії);
- законодавчі (держава має регулювати завезення, реєстрацію та використання препаратів).

Україні доведеться змінити схеми захисту культур

У процесі євроінтеграції вимоги ЄС до України будуть лише посилюватися. Обмеження використання пестицидів і отрутохімікатів веде за собою заборону будь-яких складників препаратів. З 2028 року відповідний закон має набути чинності. Для українських фермерів це означає, що потрібно посилити свої технологічні дослідження, аби зрозуміти, чим замінити той чи інший препарат або як спрацювати без нього.

Роман Дубінін, провідний консультант Центру Аграрного Розвитку ТОВ «Західний Буг»:

«У процесі євроінтеграції буде не просто заборона діючих речовин, а відбудеться зовсім інший підхід до обліку ЗЗР, їх використання та обґрунтування щодо застосування. Інтегрований захист рослин (ІРМ) буде обов'язковим. Це обґрунтоване використання д.р. – проти якого цільового об'єкта застосовується, яке рішення прийнято, аби використовувати препарат (економічне, біологічне чи загальне). Потрібно буде довести, чому варто застосовувати той чи інший препарат і не можна обійтися без нього.»

Проблема може виникнути під час перехідного періоду. Українські фермери навчаться швидко знаходити альтернативу ЗЗР, але не зовсім правильно розуміють алгоритми. Тому, згідно з директивою ЄС, буде прийнятий стандарт моніторингу, пріоритет надаватиметься перш за все профілактиці, а не прямому використанню ЗЗР. Це призведе до того, що сільському господарству України доведеться змінити схеми захисту культур.

«Крім того, до 2028 року мають гармонізувати перелік д.р. в Україні з переліком у Європі. Щодо залишків пестицидів в Україні наразі немає системного контролю, лише ситуативний. Із простежуваністю та документацією також біда. Підприємства ведуть свої журнали обліку або не ведуть, а ЄС передбачає стандартизовані, уніфіковані норми, які в Україні наразі не прийняті, проте вони будуть єдині простежувані та, імовірно, у електронному форматі. Це призведе до того, що без спецдозволу на використання в регіоні не можна буде купити потрібний препарат», – зазначає Роман Дубінін.

Екологічні стандарти також потрібно приводити до ладу. Адже методики різні: в Україні досліджують препарат, у ЄС – д.р. Доступ до ринку та фінансування теж може бути під питанням. Без дотримання всіх норм підприємства будуть обмежені у фінансуванні, доступі до кредитів чи державної допомоги.

Які кроки слід робити вже сьогодні:

1. Формувати резервні схеми захисту.
2. Чергувати HRAC / FRAC / IRAC групи (класифікація пестицидів за механізмом дії), комбінувати методи.
3. Перейти до інтегрованого захисту рослин (моніторинг, шкочинний поріг, рішення).

4. Дотримуватися сівозміни, строків сівби, густоти посіву, обробітку, гігієни поля.
5. Вносити профілактично біопрепарати, підтримувати ґрунтову мікробіоту.
6. Рахувати не ціну препарату, а вартість контрольованого ризику.
7. Створювати технологічні карти під нові обмеження.
8. Проводити обліки шкідливих організмів, робити пастки, огляди, карти ризику.
9. Проводити польові випробування альтернативних ЗЗР до подальшої повної відмови від них.
10. Звернути увагу на калібрування обприскувача, форсунки, воду, погодні «вікна».
(<https://agroportal.ua/publishing/lichnyi-vzglyad/u-poshukah-alternativi-chi-vdastsya-ukrajinskim-agrariyam-bezbolisno-zaminiti-zzr>). – 2026. – 10.07).

Нові вимоги до GMP-інспекцій і контролю серій ветеринарних препаратів можуть ускладнити імпорт, підвищити ціни та звужити асортимент.

Матеріал на сайті «AgroPortal.ua.»

Автор: Ганна Петькун, менеджерка Комітету виробників ветеринарних препаратів Європейської Бізнес Асоціації.

Ринок ветеринарних лікарських засобів: що змінюється для бізнесу з 1 липня

Україна рухається шляхом європейської інтеграції, гармонізуючи своє законодавство з нормами ЄС. Для ринку ветеринарних лікарських засобів це мало б означати сучасне регулювання, передбачувані правила та сприятливі умови для залучення інвестицій і впровадження інновацій. Утім, окремі положення нового законодавства можуть мати протилежний ефект, створюючи додаткові регуляторні бар'єри для міжнародних виробників та ускладнюючи доступ якісних ветеринарних препаратів до українського ринку.

Найбільше занепокоєння європейського бізнесу викликають дві вимоги, що набувають чинності з 1 липня 2027 року: GMP-інспектування іноземних виробничих майданчиків українським інспектором та обов'язковий повний лабораторний контроль кожної серії ветеринарного лікарського засобу перед її випуском в обіг в Україні. Для виробників це означає потенційні затримки у постачанні продукції, дублювання вже проведених процедур контролю та зростання регуляторної невизначеності.

Водночас наслідки цих рішень стосуватимуться не лише виробників. Вони можуть вплинути на доступність сучасних ветеринарних лікарських засобів та швидкість виведення на ринок нових продуктів. Зрештою це матиме значення для всього ланцюга – від дистриб'юторів і ветеринарних лікарів до фермерів, виробників продукції тваринництва та птахівництва.

GMP-інспекції: чи готова система до нових повноважень?

До 1 липня 2027 року іноземні виробники ветеринарних лікарських засобів повинні пройти інспектування українським GMP-інспектором. Метою такого механізму є підтвердження відповідності виробництва вимогам належної виробничої практики.

Однак варто враховувати, що переважна більшість європейських виробничих майданчиків уже багато років працює під постійним контролем компетентних органів держав-членів ЄС. Ці підприємства регулярно проходять інспекції, здійснюють виробництво відповідно до найвищих міжнародних стандартів та постачають продукцію на ринки десятків країн світу.

Окремої уваги заслуговує масштаб майбутніх GMP-інспекцій. Міжнародні виробники зазвичай мають не один виробничий майданчик, а розгалужену мережу заводів у різних країнах.

При цьому виробництво одного ветеринарного лікарського засобу може бути розподілене між кількома підприємствами. Відповідно, для забезпечення доступу такої продукції на український ринок може виникнути необхідність проведення значної кількості інспекцій на різних виробничих об'єктах по всьому світу.

На цьому фоні особливо гостро постає питання готовності української системи до виконання нових функцій. Інститут ветеринарних GMP-інспекцій в Україні фактично перебуває на етапі становлення. Для ефективної реалізації нових вимог необхідні підготовлені інспектори, значний практичний досвід, сучасні методики аудиту та достатні ресурси для проведення перевірок виробничих майданчиків у різних країнах світу.

За відсутності належної інституційної спроможності існує ризик, що новий механізм стане не інструментом підвищення якості, а додатковим адміністративним бар'єром для доступу ветеринарних лікарських засобів на український ринок.

Batch release: дублювання контролю без доданої цінності

Другим серйозним викликом є запровадження обов'язкового контролю кожної серії ветеринарного лікарського засобу перед її випуском на український ринок.

Починаючи з липня 2027 року, кожна серія ветеринарного лікарського засобу повинна пройти повний якісний та кількісний аналіз в акредитованих українських лабораторіях. Фактично йдеться про повторне тестування продукції, яка вже пройшла всі необхідні процедури контролю в лабораторії Європейського Союзу, які працюють відповідно до вимог GMP, використовують валідовані методики аналізу та суворі системи контролю якості. Кожна серія продукції перевіряється до її випуску на ринок, а відповідальність за дотримання затверджених вимог несе кваліфікована особа. За таких умов повторне проведення повного лабораторного аналізу в Україні виглядає як дублювання вже виконаних процедур.

Водночас впровадження такої моделі потребує значних ресурсів. Для її функціонування необхідні сучасні лабораторії, спеціалізоване обладнання, висококваліфіковані фахівці, постійне забезпечення реактивами, референтними стандартами та методиками досліджень. Станом на сьогодні залишається відкритим питання, чи має система необхідні потужності для проведення аналізу всіх серій ветеринарних препаратів, які надходять на український ринок.

У разі перевантаження лабораторій або виникнення затримок у проведенні досліджень наслідком може стати сповільнення поставок ветеринарних лікарських засобів та ускладнення доступу до продукції для кінцевих споживачів.

Ризики для фермерів та галузі

Найбільший вплив нових регуляторних механізмів відчують не виробники, а саме українські фермери та ветеринарні лікарі.

Будь-які додаткові інспекції, лабораторні дослідження та адміністративні процедури збільшують витрати на постачання продукції. Зрештою ці витрати неминуче закладаються у вартість ветеринарних лікарських засобів. Для тваринницьких господарств це означає зростання собівартості виробництва та додатковий фінансовий тиск.

Не менш важливим ризиком є потенційне скорочення асортименту ветеринарних лікарських засобів. За наявності надмірних регуляторних бар'єрів окремі міжнародні компанії можуть переглянути доцільність виведення певних продуктів на український ринок. Найбільш чутливими такі зміни можуть стати для сегментів вакцин, біологічних препаратів та інноваційних засобів лікування тварин. Для фермерів це означатиме менший вибір, довші строки постачання та ризики дефіциту окремих засобів у критичні періоди.

Безумовно, безпека ветеринарних лікарських засобів повинна залишатися одним із головних пріоритетів державної політики. Однак ефективне регулювання має базуватися не лише на посиленні контролю, а й на оцінці його практичної доцільності, ресурсного забезпечення та впливу на ринок.

Сьогодні важливо забезпечити, щоб нові механізми не створювали дублювання вже існуючих процедур контролю якості та не перетворювалися на додаткові бар'єри для доступу до сучасних ветеринарних лікарських засобів.

У контексті євроінтеграції ключовим завданням має залишатися формування системи, яка одночасно гарантуватиме безпеку продукції, сприятиме розвитку конкуренції та забезпечуватиме українських фермерів своєчасним доступом до якісних ветеринарних лікарських засобів.

Україна вже зробила важливий крок на шляху до гармонізації законодавства у сфері ветеринарних лікарських засобів із правом Європейського Союзу. Наступним кроком має стати імплементація не лише окремих вимог, а й тих регуляторних підходів, на яких базується європейська система державного контролю. Зокрема, доцільно передбачити визнання GMP-сертифікатів, виданих компетентними органами держав членів ЄС та країн із суворими регуляторними системами, а також результатів контролю серій, проведеного відповідно до європейських вимог. Саме такий підхід відповідатиме цілям європейської інтеграції України та сприятиме формуванню сучасної, ефективної й передбачуваної регуляторної системи. (<https://agroportal.ua/blogs/rinok-veterinarnih-likarskih-zasobiv-shcho-zminyuyetsya-dlya-biznesu-z-1-lipnya-2>). – 2026. – 10.07).

Адаптація агропродовольчого сектору до законодавства ЄС вимагає гармонізації правил безпечності, контролю, простежуваності та значних інвестицій.

Матеріал на сайті «*AgroPortal.ua*.»

Автор: Людмила Лебідь, AgroPortal.ua.

Агросектор на шляху до ЄС: практичні кроки адаптації у харчовій промисловості

Україна у червні офіційно відкрила переговори з Європейським Союзом за першим переговорним кластером «Основи» (Fundamentals). Є сподівання, що до кінця літа будуть відкриті всі переговорні кластери, зокрема й стосовно аграрного сектору – Кластер 5, який охоплює аграрну політику, безпечність харчових продуктів і рибальство.

Україна має отримати одностайність від 27 країн-членів ЄС за всіма без винятку кластерами. При цьому варто розуміти, що аграрний сектор найповніше і найбільше регульований в Європейському Союзі, а це означає, що потрібно внести велику кількість змін в українське законодавство.

За словами заступника міністра економіки, довкілля та сільського господарства України Тараса Висоцького, після проведення скринінгу аграрного законодавства у вересні 2025 року Україна отримала 16 бенчмарків для відкриття переговорів за аграрним напрямом. Частина законопроектів уже зареєстрована, і до кінця 2026 року уряд планує сформувати повний пакет ключових законодавчих ініціатив для подальшої імплементації європейських норм.

Водночас варто розуміти, що гармонізація законодавства – це не механічне копіювання норм ЄС, а глибока модернізація всієї системи від виробництва та простежуваності до державного контролю й безпечності харчових продуктів.

Гармонізація національного законодавства про харчові продукти з правом ЄС

Переговорний розділ 12 «Безпечність харчових продуктів, ветеринарна та фітосанітарна політика» (сфера СФЗ) є одним із найскладніших і найоб'ємніших у переговорному процесі та передбачає узгодження з понад 3500 актами права ЄС. Ця робота має вийти на завершальний етап до кінця 2028 року.

За словами начальника відділу з питань безпечності харчових продуктів департаменту державної політики у сфері санітарних та фітосанітарних заходів і продовольчої безпеки Мінекономіки

Дмитра Богача, офіційний скринінг щодо імплементації законодавства, адміністративних структур, офіційного контролю, системи моніторингу, статистичних даних і практичних заходів у кожному тематичному блоці пройшов успішно. Європейська комісія позитивно оцінила представлені матеріали та відзначила системність і сталість реформ у цій сфері. І це відкриває Україні шлях до прискорених перемовин до вступу до ЄС.

В Україні вже підготовлена Національна програма адаптації, яка включає також і сферу безпечності харчових продуктів. Головна мета у цій сфері – забезпечити безпечність харчових продуктів, захистити здоров'я споживачів і гармонізувати українське законодавство зі стандартами ЄС.

Основні акти ЄС, які вже імplementовані в українське законодавство про харчові продукти

- Основоположним актом ЄС, який встановлює загальні принципи та вимоги законодавства про харчові продукти, є Регламент ЄС № 178/2002, що відображається в п'яти законах України.
- Регламент ЄС № 853/2004 встановлює спеціальні гігієнічні правила для харчових продуктів тваринного походження.
- Регламент ЄС № 1169/2011 про надання інформації про харчові продукти споживачам.
- Регламент ЄС № 1935/2004 про матеріали та вироби, призначені для контакту з харчовими продуктами.
- Регламент ЄС № 2017/625 про офіційний контроль та іншу офіційну діяльність, що здійснюється для забезпечення застосування законодавства про харчові продукти та корми, правил щодо здоров'я добробуту тварин, здоров'я рослин і ЗЗР.

Дмитро Богач, начальник відділу з питань безпечності харчових продуктів Департаменту державної політики у сфері санітарних та фітосанітарних заходів Мінекономіки України:

«Українські виробники вже впроваджують і застосовують принципи системи НАССР. Також були закріплені вимоги про забезпечення на всіх етапах простежуваності харчових продуктів і тварин, які призначені для виробництва харчових продуктів. Змінилися вимоги до надання інформації про харчовий продукт. Відбулися зміни і в державному контролі – перехід до ризик-орієнтованої системи перевірок. Тепер відповідальність за безпечність харчових продуктів несе оператор ринку. Також до закону України було внесено два терміни – «мала потужність» і «ремісничий харчовий продукт», що зменшує навантаження на виробників, адже вони позбавлені обов'язку отримувати експлуатаційний дозвіл.»

Також на малих виробників послаблено тиск у тому, що, відповідно до наказу Мінагрополітики № 3498, вони не мають виконувати гігієнічні вимоги Регламенту ЄС № 853/2004.

Як відмітив Дмитро Богач, основною новелою українського харчового законодавства є нововведення, пов'язані з законодавством про матеріали та вироби, призначені для контакту з харчовими продуктами. 19 листопада 2025 року почав діяти закон № 2718, який мав перехідний період – три роки до набуття ним чинності. Щоб цей закон запрацював, було узгоджено понад 10 підзаконних актів права ЄС – 3 накази від Мінекономіки та 8 – від МОЗ. Усе, що стосується пакування, в Україні відбувається за європейськими стандартами і відповідно до чинних норм ЄС.

Щодо харчових продуктів, то до 1 січня 2029 року українські виробники – оператори ринку молока та молочних продуктів мають повністю відповідати вимогам Регламенту Європейського парламенту та Ради ЄС № 853/2004 у частині допустимих рівнів критеріїв до сирого молока та вийти на виробництво молока екстра гатунку.

Також із нововведення для українського ринку буде впровадження термінів «фальсифікований харчовий продукт або фальсифікований корм» та «шахрайські дії» і впроваджується відповідальність операторів ринку за ці дії.

Державний контроль: що буде перевіряти інспектор?

Багатьох виробників цікавить запитання: що буде перевіряти інспектор під час перевірок? Дмитро Богач радить переробникам, які працюють у харчовій сфері, орієнтуватися на наказ Мінагрополітики № 1503, у якому є перелік питань, які перевірятиме інспектор. Цей акт містить 30 додатків за кожним напрямом, і це дозволяє виробникові підготувати потужності до відповідності переліченим вимогам.

Заступник директора департаменту – начальник управління державного контролю та обліку операторів ринку Департаменту безпечності харчових продуктів та ветеринарної медицини Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів Микола Білоус зазначає, що підприємства перевірятимуть відповідно до присвоєного критерію оцінки ступеня ризику – їх визначено 5. Від ступеня буде залежати і кількість перевірок. При цьому перевірки здійснюватимуться без попередження.

Микола Білоус, заступник директора департаменту – начальник управління державного контролю та обліку операторів ринку Держпродспожислужби:

«Основним принципом державного контролю є неочікуваність – коли інспектор приходить на виробництво і оцінює його в звичайному стані та складає відповідний акт. Поки що перевірки заборонені.»

Відповідність європейським вимогам відкриває великі можливості

Радниця віцепрем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України Вікторія Лобунь зазначає, що перед аграріями та переробниками однозначно є виклики, пов'язані з євроінтеграційними процесами, але водночас це потрібно оцінювати й розглядати також із позиції перспектив і можливостей.

Вікторія Лобунь, радниця віцепрем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України:

«Як мінімум ми заходимо у величезний ринок, де 500 млн споживачів. Після завершення євроінтеграційних процесів у нас буде єдиний європейський ринок, і Україна отримає доступ до всіх третіх ринків, з якими має торговельні договори ЄС. Це великі можливості для українського ринку і для українського бізнесу. Якщо ми говоримо про якість української продукції, то вона висока, адже частина наших виробників експортує свою продукцію до ЄС, тобто вже відповідає європейським нормам і стандартам. Але потрібно розуміти, що коли Україна стане членом ЄС, ці правила будуть діяти не лише для експорту, але й для внутрішнього ринку.»

На думку Миколи Білоуса, меншим виробникам, за умови дотримання всіх євростандартів, буде легше розпочати експорт, ніж великим підприємствам. Тому що в ЄС також враховують потужності – наскільки новий гравець буде впливати на європейський ринок. Також відповідність вимогам ЄС гарантує полегшений вихід на інші ринки – наприклад, країни Африки визнають європейські стандарти і можуть надати дозвіл на експорт без інспектування.

Проте, щоб українські переробники поступово та безболісно інтегрувалися в європейський ринок, потрібні перехідні періоди та інвестиції в агросектор і харчову промисловість. Якщо додаткові стандарти ЄС будуть запроваджуватись швидко, тоді український бізнес не буде встигати адаптуватись. Якщо це буде поступово, і буде можливість адаптуватись спокійно – то не буде великих викликів.

Олександра Авраменко, голова комітету з євроінтеграції УКАБ:

«Враховуючи обмежені фінансові ресурси, враховуючи обмежену інституційну спроможність, представники сектору – провідні аграрні асоціації України – бачать, що необхідно 10 років від вступу. Це найоптимальніший, найкращий, спокійний і збалансований підхід для того, аби не нашкодити українському агросектору. Може бути швидше, але тоді потрібна фінансова підтримка. Чи буде вона зі сторони Євросоюзу, як це було в 2002-му, коли Польща вступала, і в них були мільярдні програми підтримки? Нам би цього дуже хотілося. Чи буде це у нас, враховуючи те, що Євросоюз чимало вкладає в обороноздатність України і нашу підтримку під час війни? Чи будуть додаткові кошти на те, щоб допомогти ще аграрному сектору – це велике питання.»

На думку Олександри Авраменко, наразі розвиток переробної харчової промисловості доволі проблематичний в частині залучення інвестицій. Але коли Україна глибше приєднається до ланцюгів доданої вартості Європейського Союзу, буде легше залучати інвестиції та нарощувати переробку всередині країни.

Олександра Авраменко, голова комітету з євроінтеграції УКАБ:

«Коли Україна приєднається до ЄС, для українського агросектору відкриється доступ до підтримки і зі сторони Спільної аграрної політики, з можливістю формувати і внутрішні програми підтримки також. Насправді все залежить від того, як буде сформована аграрна політика. У ЄС діють дотації, зокрема на утримання корів. Тож цілком можливо, що в майбутньому й українські фермери отримуватимуть таку підтримку. Для молочного сектору це буде дуже вагомою допомогою. Наша продукція стане більш конкурентною. Не можна казати, що ми приєднаємося до ЄС – і української молочки вже не буде. Вона буде. Просто для її посилення необхідна відповідна політика.»

Сьогодні у сфері переробки молока в Україні працює понад 40 тисяч людей. Як розповів голова Спілки молочних підприємств Вадим Чагаровський, профільне об'єднання три роки активно працює над тим, як українському молочному сектору інтегруватися в ЄС, уже розроблено Дорожню карту євроінтеграції та Стратегію розвитку галузі до 2035 року. Насамперед молочарі вбачають перспективу в забезпеченні продукцією внутрішнього ринку, збереженні та розширенні експорту й переході на виробництво продуктів із додатковою вартістю. Щоб Україна стала в майбутньому потужним молочним хабом, потрібно інвестувати 9 млрд євро в сировинну базу, зокрема, для збільшення поголів'я на 750 тис. корів і будівництва близько 700 індустриальних молочних ферм. Ще 6 млрд євро потрібно спрямувати на модернізацію та розширення переробних потужностей.

Вадим Чагаровський, голова Спілки молочних підприємств:

«Основними викликами молочної галузі на шляху до ЄС є відставання стандартів – сьогодні 60 % українських стандартів не відповідає вимогам ЄС. Потрібно провести гармонізацію нашого законодавства до Регламенту ЄС 2026/135 та 445/2007. З 1 січня 2029 року ці регламенти повинні працювати в Україні, тобто у нас є 2,5 року для того, щоб внести зміни. Необхідно адаптувати термінологію, класифікацію, впровадження нової категорії фрагментованих продуктів. Згідно з Регламентом 445/2007 це термін для пастоподібних жирів, і найбільшим питанням є визначення – що таке масло. У Європейському Союзі масло містить більше 80 % молочного жиру. В Україні наразі є три різновиди масла, і ми намагатимемося зберегти ці стандарти. Щодо виробництва молока, то виробники однозначно перейдуть на стандарти ЄС.»

Експерти наголошують: щоб агрохарчовий сектор України став важливою частиною європейського продовольчого простору, потрібна спільна робота. Держава має забезпечити швидку імплементацію правил і регуляторну політику, а бізнес – сприймати європейські стандарти та нововведення не як обмеження, а як інвестицію у власний розвиток. (<https://agroportal.ua/publishing/agrarnye-dialogi/agrosector-na-shlyahu-do-yes-praktichni-kroki-adaptaciji-u-harchoviy-promislovosti>). – 2026. – 15.07).

Українські агровиробники вже адаптуються до вимог ЄС через сертифікацію, простежуваність і сталі практики, але потребують ресурсів та супроводу.

Матеріал на сайті «*AgroPortal.ua*.»

Автор: Алла Стрижеус, AgroPortal.ua.

Агросектор на шляху до ЄС: дієві кроки адаптації до нових вимог

Українські агровиробники – від великого до дрібного крафтового – дедалі більше уваги приділяють безпечності, простежуваності та відкритості виробництва. Ці принципи продиктовані не лише змінами у законодавчому полі на євроінтеграційному шляху, а й запитом від споживачів.

Покупці дедалі частіше запитують про походження сировини, способи її вирощування, умови виробництва та відповідність вимогам безпечності. І цей запит уже став одним із найсильніших стимулів для змін. І це ті ж самі принципи, на яких базуються європейські вимоги, тому виробники, які сьогодні інвестують у розвиток своїх господарств, фактично вже рухаються шляхом, необхідним і для майбутньої євроінтеграції, навіть якщо поки не ставлять собі за мету експорт, зазначає засновниця та керівниця сільськогосподарського дорадчого центру «Фермерська країна», фермерка СФГ «Поле щастя», співзасновниця та член правління сільськогосподарського кооперативу «Фермерська родина» Наталія Табінська.

Безумовно, для малого виробника це серйозний процес, який потребує часу та інвестицій. Але водночас в Україні досі існує певний міф, що європейські стандарти обов'язково означають дороге обладнання, надсучасні виробництва та масштабні реконструкції.

Наталія Табінська, засновниця та керівниця сільськогосподарського дорадчого центру «Фермерська країна», фермерка СФГ «Поле щастя», співзасновниця та член правління СК «Фермерська родина»:

«Маючи можливість відвідувати крафтові господарства в різних країнах Європи, бачу картину, що більшість із них не вирізняються високотехнологічними виробництвами. Їхня перевага у правильно організованих процесах, простежуваності продукції, дотриманні вимог безпечності та зрозумілій логіці виробництва.»

Експертка наголошує, що адаптація не завжди означає будівництво нового виробництва. Дуже часто це питання грамотної організації процесів і поступового вдосконалення того, що вже є. І зміни мають місце – дедалі більше крафтових господарств офіційно реєструють свою діяльність, легалізують переробку, впроваджують документацію процесів і поступово приводять виробничі процеси у відповідність до сучасних вимог.

Однією зі складностей на цьому шляху є відсутність практичного супроводу виробників. Їм недостатньо ознайомитися з вимогами – набагато складніше зрозуміти, як адаптувати саме своє виробництво. Кожне господарство має особливості, тому однакові вимоги можуть реалізовуватися зовсім по-різному.

Саме тому, додає Наталія Табінська, виробникам сьогодні найбільше потрібна система практичного супроводу. Фахівці, які зможуть оцінити конкретне господарство, допомогти побудувати реалістичний план адаптації та запропонувати оптимальні рішення без зайвих витрат. Це дозволить зробити адаптацію доступнішою для малого виробника та уникнути поширеної помилки, коли європейські вимоги сприймаються як необхідність будувати дороге високотехнологічне підприємство.

Водночас, говорячи про євроінтеграційні вимоги для харчової галузі, у Хмельницькій макаронній фабриці (UKRPASTA) визнають, що головний виклик полягає не у самих стандартах – вони зрозумілі та передбачувані для виробника, який працює системно, а у високому рівні документального та процесного навантаження.

Вікторія Грек, директорка Хмельницької макаронної фабрики (UKRPASTA):

«Важливо мати повний пакет внутрішньої документації і бути готовими в будь-який момент пройти перевірку або аудит. Саме тому прозорість і повна простежуваність формують не бар'єри входу, а базовий рівень роботи на міжнародному ринку.»

За словами фахівчині, окрім глобальних стандартів, кожен локальний ринок усередині ЄС має свої специфічні вимоги. Це стосується як особливих регламентів щодо маркування та пакування продукції під конкретну країну, так і щоденних операційних викликів, тому виробник повинен миттєво адаптуватися до будь-яких змін у регламентах ЄС.

Для UKRPASTA євроінтеграція – не окремий етап, а стратегічний напрям розвитку, який визначили ще у 2019 році. За цей час тут модернізували виробництво, втілили систему управління якістю та безпечністю харчових продуктів, автоматизували низку процесів і впровадили міжнародну систему якості та безпечності продукції FSSC 22000, а також ISO 22000, ISO 9001 та Kosher.

Сертифікація дала підприємству можливість працювати з європейськими партнерами, виробляти продукцію під приватними торговими марками та впевненіше виходити на експортні ринки – на сьогодні понад 20 % продукції компанія експортує до більш ніж 15 країн, зокрема ЄС.

«Для українського виробництва це важливий крок уперед: коли якість, безпечність і контроль процесів підтверджуються не лише досвідом підприємства, а й зрозумілими міжнародними стандартами. Саме в цьому і полягає практична євроінтеграція бізнесу», – наголошує Вікторія Грек.

Не стоять осторонь євроінтеграційних процесів і у галузі рослинництва. Менеджер з питань сталого розвитку «Контінентал Фармерз Груп» Денис Шофолов акцентує, що від того, в якому ланцюжку споживання компанії використовуватимуть сировину на європейському ринку (чи для виробництва біопалива, чи на корми, чи для харчової промисловості), залежить дотримання відповідних вимог підприємством.

Денис Шофолов, менеджер з питань сталого розвитку «Контінентал Фармерз Груп»:

«Ми повинні підтвердити, як ми виростили сировину, показати увесь процес простежуваності: від щорічного моніторингу, що на наших полях, які залучені в агровиробництво, не відбуваються зміни екосистеми, до якості зерна та його логістики до покупця.»

Такі кроки спонукатимуть аграріїв до впровадження стабільного землеробства, біологічної різноманітності та збереження ґрунтів, додають у ГК «Вітагро», де вбачають у цих вимогах ЄС більше можливостей для країни.

Андрій Волошенюк, керівник науково-дослідного центру ГК «Вітагро»:

«Певні виробники застосовують ті інструменти, які не використовували раніше. Вони будуть спочатку моніторити ситуацію, а потім приймати рішення. До ґрунту ставитимуться більш ощадливо, паралельно з цим у нас з'явиться сільськогосподарське дорадництво.»

Подібним шляхом йдуть господарства на Одещині – ТОВ «Місуріна+» та ТОВ «Саражинка». Співвласник підприємств, у обробітку яких 3200 га, Олександр Чумак каже, що наразі під євроінтеграційні вимоги нічого не робить, проте акцентується на практиках, необхідних у межах поточної діяльності: перейшли на систему нульового обробітку ґрунту (No-till), впроваджують регенеративні практики, розвивають власну зелену генерацію енергії та зменшили обсяг хімічних добрив.

Олександр Чумак, співвласник ТОВ «Місуріна+» та ТОВ «Саражинка»:

«Основний бар'єр на євроінтеграційному шляху – відсутність фінансових ресурсів і ефективних альтернатив наявним моделям, що може призвести до руйнування чинної прибуткової моделі агробізнесу в Україні та/або переведення її в розряд дотаційних.»

Також серед викликів він називає відсутність фахівців для забезпечення виконання усіх вимог, війну та нестачу кадрів. Це все в комплексі, за словами фермера, може призвести до падіння ефективності та зростання собівартості виробництва.

Те, що аграрії півдня активно займаються впровадженням новітніх технологій, підтверджує і агроном, керівниця напряму мікродобрив alfa smart agro Тетяна Захарова.

Тетяна Захарова, агроном, керівниця напряму мікродобрив alfa smart agro:

«Аграрії півдня, окрім того, що борються з посухою, змінюють технологічні процеси, починають використовувати ті діючі речовини, які будуть дозволені в ЄС, і активно впроваджують класичне землеробство та сівозміну, таким чином зменшують використання ЗЗР.»

Та попри активні зміни, аграріїв усе ж турбує можлива миттєва заборона значного переліку діючих речовин, які заборонені в ЄС. В аграрній компанії ІМК порахували, що перехід виробництва на норми ЄС обійдеться у \$3 млн/рік.

Генеральний директор ІМК Олександр Вержиховський зазначає, що доведеться замінити щонайменше 10 пестицидів зі свого портфеля.

Олександр Вержиховський, генеральний директор ІМК:

«Якщо ми хочемо приєднатися до західного світу, ми повинні прийняти його закони, його принципи... Ми хотіли б, щоб наші європейські колеги-аграрії зрозуміли, що інтеграція має базуватися на взаємовигідному підході. Щоб ми всі мали вигоду.»

Що ж стосується тваринництва, то ферми на старті закладають правильну генетику та максимально наближують підходи господарювання до європейських стандартів. Створення ферми Virtuoso by Lukachivka на Київщині, яке починалося зі 120 тварин, мало на меті саме такий підхід. За словами засновника ферми Олександра Лукача, одним із найбільших викликів стала необхідність пояснювати споживачам, чим козине молоко відрізняється від поширених уявлень про нього.

Олександр Лукач, засновник ферми Virtuoso by Lukachivka:

«Нам було важливо донести, що справжнє козине молоко не має різкого запаху чи специфічного смаку – навпаки, воно ніжне, солодке та делікатне. Водночас господарство довелося фактично будувати з нуля – від проєктування приміщень до запуску виробничих процесів.»

На фермі одразу впровадили принципи НАССР – систему контролю якості та безпечності харчових продуктів, що на той момент для невеликого українського виробництва було досить новаторським підходом.

Сьогодні поголів'я налічує близько 200 кіз. Окрему увагу на фермі приділяють умовам утримання тварин та кормовій базі. Кози мають вільний випас на території понад 30 га, багато рухаються та живуть у комфортних умовах.

Як бачимо, досяжність більшості вимог ЄС і здатність українського агросектору адаптуватися до них – це вже реалії сьогодення. Звісно, це шлях, який неможливо пройти за один день, але хто вже почав змінюватися, у того більше шансів бути ефективним у майбутньому. (<https://agroportal.ua/publishing/agrarnye-dialogi/agrosector-na-shlyahu-do-yes-diyevi-kroki-adaptaciji-do-novih-vimog>). – 2026. – 20.07).

Єдиний порядок аудиту уповноважених фітосанітарних лабораторій має підвищити достовірність досліджень і довіру до українських сертифікатів.

Матеріал на сайті Міністерства економіки та довкілля України

Уряд затвердив порядок проведення аудиту уповноважених лабораторій у сфері захисту рослин

Кабінет Міністрів України затвердив Порядок проведення аудиту уповноважених лабораторій у сфері захисту рослин. Рішення завершує формування нормативної основи для реалізації Закону

України «Про державне регулювання сфери захисту рослин», запроваджує єдині правила оцінки діяльності уповноважених лабораторій та наближає українську систему державного контролю до європейських стандартів.

Порядок визначає механізм проведення Держпродспоживслужбою аудиту уповноважених лабораторій, які здійснюють лабораторні дослідження та/або відбір зразків для цілей державного контролю та інших офіційних заходів. Він встановлює єдині підходи до оцінки їхньої діяльності, що сприятиме підвищенню якості лабораторних досліджень, прозорості процедур та належному виконанню лабораторіями делегованих державою функцій.

Запровадження нових правил дозволить посилити фітосанітарну безпеку держави, підвищити достовірність результатів лабораторних досліджень, зміцнити довіру міжнародних партнерів до українських фітосанітарних сертифікатів та створити додаткові передумови для відкриття нових експортних ринків.

«Гармонізація системи державного контролю із законодавством Європейського Союзу є одним із ключових напрямів реформи у сфері захисту рослин. Запровадження прозорого механізму аудиту уповноважених лабораторій підвищить якість офіційного контролю, зміцнить довіру до українських фітосанітарних сертифікатів та сприятиме розширенню експортних можливостей українських виробників», – зазначив заступник міністра економіки, довкілля та сільського господарства України Тарас Висоцький.

Постанова набере чинності одночасно з набранням чинності Законом України «Про державне регулювання сфери захисту рослин» 17 січня 2028 року. Це забезпечить своєчасне впровадження нової моделі державного контролю у сфері захисту рослин відповідно до європейських вимог. (<https://me.gov.ua/News/Detail/c580600c-9236-4ec0-aa86-2ee79c975609?lang=uk-UA&title=UriadZatverddivPoriadokProvedenniaAudituUpovnovazhenikhLaboratoriiUSferiZakhistuRoslin>). – 2026. – 16.07).

Новий аграрний закон 4921-IX гармонізує органічне виробництво, сертифікацію, контроль і маркування з нормами ЄС та спрощує доступ виробників до ринку.

Матеріал на сайті Міністерства аграрної політики та продовольства України

Україна оновлює правила органічного ринку за стандартами ЄС

Президент України підписав закон 4921-IX «Про державне регулювання органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції». Документ оновлює правила функціонування органічного ринку відповідно до вимог Європейського Союзу та є важливим кроком у межах євроінтеграції.

Закон імплементує норми європейського законодавства, які визначають сучасні підходи до органічного виробництва, контролю та маркування продукції.

Ключові новації закону:

- запровадження сучасної системи державного контролю, де основну роль відіграватимуть уповноважені органи сертифікації під наглядом держави;
- гармонізація вимог до виробництва та маркування з нормами ЄС;
- розширення переліку органічної продукції та чітке визначення категорій сертифікації;
- впровадження групової сертифікації для операторів;
- створення нових державних реєстрів, зокрема реєстру органічних тварин;
- запровадження прозорих правил обігу органічної продукції, включаючи вимоги до реалізації кінцевому споживачу.

Окрему увагу приділено реформі державного контролю. Нова модель передбачає розподіл функцій: сертифікаційні органи здійснюють планові перевірки операторів, тоді як держава контролює їхню діяльність через систему нагляду та аудитів. Такий підхід відповідає практиці ЄС і дозволяє зменшити адміністративне навантаження на бізнес.

Для бізнесу це означає простіший вихід на ринок ЄС, менше бюрократичних бар'єрів і перевірок під час експорту, а також зростання довіри до української органічної продукції з боку міжнародних партнерів. Виробники отримають можливість підвищувати ціну завдяки підтвердженій якості та «органічності», а малі фермери – працювати в кооперації та проходити групову сертифікацію. Крім того, закон відкриває нові можливості для розвитку суміжних напрямів, зокрема переробки та органічної аквакультури.

Документ є частиною виконання зобов'язань України за Угодою про асоціацію з ЄС та переговорного процесу за розділом 11 «Сільське господарство та розвиток сільських територій».

«Ухвалення цього закону – це важливий крок до оновлення правил функціонування ринку органічної продукції та зміцнення довіри до української органіки на міжнародних ринках. Він також створює нові можливості для виробництва продукції з вищою доданою вартістю і забезпечує малим виробникам можливість працювати в органічному сегменті на рівних умовах», – наголосив Міністр аграрної політики та продовольства України Тарас Висоцький.

Реалізація закону сприятиме розвитку сільських територій, створенню нових робочих місць, а також переходу до сталого агровиробництва відповідно до принципів Європейського зеленого курсу. (<https://minagro.gov.ua/news/ukraina-onovliuie-pravyla-orhanichnoho-rynku-za-standartami-ies>). – 2026. – 20.07).

Ринок ЗЗР просить десятирічний перехід через масштаб майбутніх заборон, дефіцит альтернатив і недостатню регуляторну інфраструктуру.

Матеріал на сайті «Latifundist.com.»

Автор: Костянтин Ткаченко, Latifundist.com.

Понад 100 діючих речовин під заборonoю: чому ринок ЗЗР просить 10 років на євроадаптацію

Чим протруїти насіння, чим захистити ріпак від шкідників і що робити, якщо звична схема більше не працює? За кілька років це може стати цілком реальною проблемою, з якою аграрій зайде в сезон. Україна почала переписувати правила ринку ЗЗР під ЄС: у парламенті зареєстрували законопроект, який дає три роки до запуску нової системи, а для частини вже зареєстрованих препаратів – ще до трьох років авторизації або до вступу України в ЄС.

Аграрні асоціації попереджають: для аграрія це замало часу. Керівник агрохімічного напрямку ЕВА Віктор Погорілий пояснює, чому ринку потрібні не три-чотири роки, а близько 10 років на адаптацію.

Latifundist.com: УКАБ і ВАР кажуть, що для переходу на європейські правила щодо діючих речовин у засобах захисту рослин Україні потрібен 10-річний перехідний період. Яка позиція ЕВА?

Віктор Погорілий: У нас координований підхід з іншими асоціаціями. Ми також вважаємо, що ринку потрібно більше часу – орієнтовно 10 років, щоб адекватно перейти на нову систему.

Законопроект ми ще детально не аналізували, але в першій редакції, наскільки я розумію, передбачено три роки перехідного періоду для введення закону в дію і ще близько трьох років –

для препаратів, які на момент його ухвалення вже будуть зареєстровані в Україні. Тобто загалом йдеться приблизно про шість років.

Але це лише перша редакція. Наскільки я розумію, зараз законопроект має бути надісланий до ЄС для аналізу. По суті, це перший офіційний крок у переговорах щодо засобів захисту рослин у межах євроінтеграційного треку. Тому будемо дивитися, як усе рухатиметься далі.

Latifundist.com: Але в нинішній редакції строків недостатньо? Ринок за три-чотири роки не адаптується?

Віктор Погорілий: Скоріш за все, ні. Навіть якщо уявити, що виробники засобів захисту рослин оперативнo зареєструють нові препарати і завезуть їх на ринок, це ще не вирішує проблему.

Ми ж говоримо не про дві-три діючі речовини і не про 15 препаратів. Це сотні препаратів, які як цеглинки вбудовані в різні системи захисту рослин. Якщо ці цеглинки просто повиймати, система може не спрацювати.

Швидко замінити їх новими продуктами складно. Потрібно підібрати правильні умови внесення, дозування, перевірити бакові суміші, зрозуміти, як ці препарати працюють у конкретних культурах і технологіях. Це не робиться за один сезон.

У фермера є фактично одна спроба за сезон. Якщо препарат не спрацює, він може втратити врожай або отримати гіршу якість.

Latifundist.com: Нагадайте, скільки часу займає реєстрація нового препарату? Пам'ятаю, раніше говорили біля двох років.

Віктор Погорілий: Якщо це препарат з новою діючою речовиною, то, дійсно, займає мінімум два роки. На практиці, з урахуванням бюрократії, це може бути і три. Тобто навіть якщо процес почати зараз, перші продукти з'являться не раніше ніж через два-три роки.

До 2030 року повноцінно впровадити цю систему буде практично неможливо.

Latifundist.com: Якщо я правильно вас зрозумів, то справа не лише в самих діючих речовинах і цьому законопроекті, а й у державній інфраструктурі, яка все це має переварити.

Віктор Погорілий: Так. Законопроект – це лише перший крок. Навіть якщо його ухвалити, потрібно створити підзаконні акти, інфраструктуру, наростити кількість кадрів.

Європейська система значно складніша і бюрократичніша. Потрібно буде суттєво розширити кількість фахівців, які займаються засобами захисту рослин. Наскільки я знаю, зараз у міністерстві цим напрямом займається всього кілька людей. Це критично мало.

Під час скринінгу, коли йшла дискусія між Україною та ЄС, наші партнери були дуже здивовані, коли почули цю цифру. У Німеччині, наприклад, цим питанням займаються тисячі людей. Звісно, можна сказати, що є ще інститути, спеціалісти МОЗ та інші залучені структури. Але це все одно не сотні й не тисячі людей.

Тому якщо закон ухвалить, а інфраструктури під нього не буде, ми отримаємо ще один неробочий закон.

Latifundist.com: Дехто може сказати, що 10 років – це максимальна переговорна позиція. Мовляв, ринок може адаптуватися і швидше. Теоретично можливо?

Віктор Погорілий: Теоретично все можна зробити і за рік – на папері. Але на практиці ніхто не знає, скільки часу для цього реально потрібно.

ЄС не проходив того, що має пройти Україна. Більшість країн ЄС стали членами Союзу ще до моменту масових заборон діючих речовин. Коли ці заборони вводилися, вони знали про це за багато років до фактичного обмеження. Їм давали достатні перехідні періоди, зокрема на реалізацію залишків.

Крім того, у них є система emergency authorization (винятковий тимчасовий дозвіл), яка дозволяє навіть зараз у певних випадках використовувати заборонені препарати.

А в Україні, ймовірно, може бути сценарій, коли в один момент під заборону потраплять понад 100 діючих речовин, а це близько тисячі препаратів. Такого шоку жодна країна ЄС не

проходила. Тому сказати, що нам точно вистачить п'ять років, я не можу. Можливо, 10 років – це максималістський сценарій, але досвіду, який ми могли б просто взяти і повторити, в ЄС немає.

Який масштаб загрози по діючих речовинах?

Latifundist.com: Якщо відкинути нішеві продукти, скільки діючих речовин справді критичні для великих польових культур?

Віктор Погорілий: За нашими оцінками, понад 40 діючих речовин – це ті, які активно використовуються на промислових культурах.

Latifundist.com: Якщо дивитися за групами препаратів – інсектициди, фунгіциди, гербіциди – де ситуація найскладніша?

Віктор Погорілий: Найгірша ситуація буде з інсектицидами, трохи краща – з фунгіцидами, хоча теж не проста. Найкраща – з гербіцидами.

Найскладніше буде в інсектицидно-фунгіцидній частині, особливо у протруйниках. Там ситуація може бути фактично катастрофічною.

Latifundist.com: А в розрізі культур хто найбільше може постраждати?

Віктор Погорілий: Найскладніше буде з усіма цвітучими культурами – ріпаком, соняшником, тобто культурами, які сильно залежать від інсектицидних обробок.

Ми разом з НУБіП аналізували основні культури. Можливо, по пшениці ситуація буде трохи легшою. Але загалом проблеми виникнуть у всіх системах захисту рослин.

Latifundist.com: Ви раніше називали оцінку можливих втрат – до \$4 млрд щороку. Міністерство і УКАБ говорили про менші цифри. У чому різниця підходів?

Віктор Погорілий: Ми рахували до \$4 млрд щорічних втрат. Різниця в тому, що наше дослідження було ширшим. Ми намагалися дивитися не лише на прямі втрати, а саме на втрати в розрізі систем захисту рослин.

Тобто враховували, що з часом може погіршитися ситуація з резистентністю. Враховували ризик зростання використання фальсифікату, тому що на заміну забороненим препаратам частина ринку може почати шукати нелегальні або сумнівні продукти.

Також є ризик, що в Україну намагатимуться завозити препарати, зареєстровані в інших країнах, ще до того, як вони офіційно потраплять на наш ринок. І, ймовірно, їх можуть використовувати не зовсім у тих нормах і не зовсім у тих умовах, які є безпечними.

Два ринки не вийде: ми йдемо до ЄС, а не ЄС до нас

Latifundist.com: Кілька років тому ми з вами вже говорили на цю тему. Ви тоді казали, що Україна могла б пояснювати ЄС свою специфіку – наприклад, що в нас інші ґрунти, інший рівень підземних вод, і тому ризики по деяких діючих речовинах можуть бути не такими, як у Польщі чи інших країнах ЄС. Але зараз так питання не стоїть, чому?

Віктор Погорілий: Просто сказати, що ми інші, – не спрацює. Ми йдемо до ЄС, а не ЄС до нас.

Теоретично ці питання можна підіймати, але вже в розрізі кожної конкретної діючої речовини. Потрібно дивитися, чи справді заборона була достатньо обґрунтованою саме для українських умов.

Наприклад, якщо в Україні для певної речовини менша мобільність у ґрунтах або інші ризики, це потрібно доводити на рівні EFSA (Європейського агентства з безпеки харчових продуктів). У теорії це можливо. Але для цього потрібні наукові звіти, які ЄС визнає.

А щоб ЄС визнав ці звіти, в Україні мають бути GLP і GAP – акредитовані наукові установи – тобто лабораторії та дослідні центри, чий токсикологічний й польовий випробування відповідають європейським стандартам. Зараз таких установ у нас майже немає. Якщо ми подамо дослідження, зроблені за українськими стандартами, нам скажуть: вони не відповідають європейським вимогам. І їх навіть не будуть розглядати.

Latifundist.com: Серед власників і топів холдингів часто чую ідею: давайте зробимо два ринки. Один – для експорту в ЄС, де діятимуть європейські правила, а другий – для внутрішнього ринку

або країн, які не такі вимогливі до залишків препаратів. Мене вже не раз переконували, що це неможливо – ви або повністю приймаєте правила, або ні. Це питання з тої ж серії?

Віктор Погорілий: Ні, на практиці це неможливо.

По-перше, у нас зберігання зерна знеособлене. Окремо зберігати зерно «для ЄС» і «не для ЄС» фактично неможливо.

По-друге, ЄС – це спільний ринок без внутрішніх кордонів. Контролювати, щоб певна продукція не потрапила в ЄС, на практиці буде неможливо.

Це питання неодноразово обговорювалося з депутатами, але всі розуміють: реалізувати таку модель практично нереально.

Latifundist.com: Але якщо Україна стане членом ЄС, вона ж матиме свій голос усередині Союзу. Чи може тоді вже порушувати питання про власні агрокліматичні особливості?

Віктор Погорілий: Так, це можливо. Якщо ми станемо членами ЄС, ми матимемо голос і зможемо говорити: у нас є певні особливості, давайте їх врахуємо.

Але для цього потрібна політична воля. Бо питання допуску діючих речовин у ЄС – це не лише наука, а й політика. Часто заборони вводяться не тільки на основі наукових висновків, а й з огляду на політичну доцільність.

Latifundist.com: В ЄС останніми роками був дуже жорсткий курс на обмеження хімічних ЗЗР. Але після протестів фермерів у Польщі, Франції та інших країнах чи бачите ви зміну настроїв?

Віктор Погорілий: Певні зміни видно. Останні політичні події показали ЄС, що продовольство може бути недешевим. Особливо з урахуванням нестабільності у світі.

ЄС уже обіцяє більш прагматично підходити до питань продовольчої безпеки. Подивимося, чи будуть зміни до регламенту 1107/2009 (ключових правил ЄС щодо допуску діючих речовин і ЗЗР). Є очікування, що частину правил можуть лібералізувати – зокрема щодо строків дії реєстрації, підходів до перереєстрації, допуску діючих речовин.

Можливо, ЄС справді зрозуміє, що своє сільське господарство потрібно захищати.

Бо останні десятиліття ЄС жив у теплій ванні: продовольство було максимально дешевим, а локальних фермерів можна було підтримувати великими дотаціями, щоб вони не протестували. Зараз, з урахуванням ситуації у світі, один із способів зберегти конкурентність європейського сільського господарства – це створювати більш реалістичні умови, зокрема в частині доступу до засобів захисту рослин.

Оригінатори перелаштовуються, генерикам буде боляче

Latifundist.com: Серед членів вашого комітету є і великі міжнародні компанії. Яка їхня позиція щодо цієї євроадаптації? Бо, здається, частина з них втратить велику частку в продажах ЗЗР на українському ринку.

Віктор Погорілий: Позиція асоціації – це позиція її членів. Якщо ми говоримо про необхідність 10-річного перехідного періоду, то компанії з цим погоджуються. Вони розуміють, що це стратегічне питання.

Для міжнародних компаній це, звісно, теж виклик. Вони втратять частину діючих речовин. Але треба розуміти: для них це більше питання перелаштування бізнесу. Вони зможуть адаптувати портфель під нові потреби, хоча на це теж піде три-п'ять-десять років.

Latifundist.com: Кого тоді це більше зачепить?

Віктор Погорілий: Генеричних виробників. Якщо подивитися на портфель середнього генеричного виробника, то втрати можуть становити понад 70 %. І якщо оригінатори ще мають чим замінювати частину продуктів, то для багатьох генеричних компаній це може означати фактичне зникнення з ринку.

Власне, в ЄС так і сталося: там немає великої кількості імпортерів і виробників. Ринок значною мірою контролюється кількома великими компаніями, а на локальних ринках працюють невеликі виробники, які часто мають ліцензії від оригінаторів.

Але головне питання навіть не в бізнесі компаній. Головне – як такі масштабні зміни вплинуть на фермера. Найгірший сценарій – коли аграрій у сезоні просто не розумітиме, чим йому працювати і як захищати культуру. Цього бояться всі найбільше.

Latifundist.com: А як же біопрепарати? Вони зможуть якою мірою закрити потребу?

Віктор Погорілий: Ні, це не вихід. Якби біопрепарати були достатньо ефективними, їх і так масово купували б. Вони можуть бути додатковим продуктом, давати додаткову цінність, працювати в комбінації з іншими рішеннями. Але коли ми говоримо про десятки мільйонів гектарів, це не може бути повноцінною заміною хімічним засобам захисту рослин. (<https://eba.com.ua/ponad-100-diyuchyh-rechovyn-pid-zaboronoyu-chomu-rynok-zzr-prosyt-10-rokiv-na-yevroadaptatsiyu/>). – 2026. – 07.07).

Фінанси

Національна стратегія запобігання шахрайству формує єдину систему захисту фінансових інтересів України і ЄС до 2028 року

Матеріал на сайті «EUKраїна»

Уряд схвалив Нацстратегію протидії шахрайству та іншим порушенням для захисту фінансових інтересів України та ЄС до 2028 року

Кабінет Міністрів України схвалив Національну стратегію протидії шахрайству та іншим порушенням для захисту фінансових інтересів України та Європейського Союзу на період до 2028 року, а також затвердив операційний план заходів з її реалізації у 2026–2028 роках.

Документ створює єдину державну політику для боротьби з фінансовими зловживаннями.

Національна стратегія розроблена на виконання рекомендацій Європейської Комісії щодо захисту фінансових інтересів ЄС, зафіксованих у Звітах про прогрес України в межах Пакетів розширення 2023–2025 років. Документ відповідає ключовому показнику переговорного Розділу 32 «Фінансовий контроль», що належить до Кластера 1 «Основи процесу вступу до ЄС».

Схвалення відповідної стратегії є міжнародним зобов'язанням України відповідно до Рамкової угоди між Україною та ЄС згідно з Ukraine Facility та є пріоритетною рекомендацією Аудиторської ради інструменту.

Документ чітко визначає цілі та завдання державних органів у сфері протидії:

- шахрайству та корупції;
- конфлікту інтересів;
- подвійному фінансуванню проєктів;
- будь-якій іншій протиправній діяльності, що шкодить бюджету України та фондам ЄС.

Нові підходи допоможуть як оперативно виявляти та розслідувати правопорушення, так і ефективно запобігати їм та притягати винних до юридичної відповідальності.

Ефект від реалізації:

- в Україні з'явиться сучасна антишахрайська система, яка повністю відповідає стандартам Євросоюзу та здатна вчасно реагувати на появу нових складних фінансових схем.
- суспільство матиме публічний доступ до результатів боротьби з фінансовими зловживаннями.
- окрема увага – безпеці та підтримці людей, які повідомляють про факти шахрайства чи порушення при використанні ресурсів ЄС.

Операційний план заходів із реалізації Стратегії розрахований на 2026-28 роки. Його впровадження дозволить побудувати прозору систему, яка гарантує цільове використання коштів для відбудови й розвитку України. (<https://eu-ua.kmu.gov.ua/news/uryad-shvalyv-natsstrategiyu-protydiyi-shahrajstvu-ta-inshym-porushennyam-dlya-zahystu-finansovyh-interesiv-ukrayiny-ta-yes-do-2028-roku/>). – 2026. – 16.07).

Законопроект № 13435 переводить оцінку майна на міжнародні та європейські стандарти й переглядає застарілі підходи до нерухомості.

Матеріал на сайті «Голос України»

Автор: Пресслужба Апарату Верховної Ради України.

Олексій Мовчан: Україна трансформує національні стандарти з питань оцінки в міжнародні та європейські стандарти

Ухвалений українським парламентом у першому читанні євроінтеграційний законопроект № 13435 спрямований на революційне реформування галузі оцінки майна.

Ключова лінія реформи – це трансформація національних стандартів з питань оцінки в міжнародні та європейські стандарти.

Про це розповів член фракції «Слуга Народу», заступник голови парламентського Комітету з питань економічного розвитку Олексій Мовчан.

«Оскільки Україна рухається в єдиний європейський економічний простір та економічний простір розвинутих країн Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD), то, відповідно, базовим інститутом у нас має стати інститут оцінки. Інвестори, які заходять у Україну, повинні довіряти цій оцінці, у них має бути можливість оцінювати активи, купувати, продавати їх тощо. Саме для цього нам потрібна реформа відповідної галузі. І тут ключова лінія реформи – це трансформація національних стандартів із питань оцінки в міжнародні та європейські стандарти», – зазначив політик.

За його словами, законопроект також прибирає з вітчизняного законодавства таке явище як «фракційна оцінка».

«Україна чи не єдина країна у світі, де досі є таке архаїчне поняття як «фракційна оцінка». Тобто земельна ділянка та об'єкт на ній оцінюється як два різні об'єкти нерухомості. У законопроекті йдеться про те, що нерухомість і земельна ділянка під нею – це один об'єкт власності й один об'єкт нерухомості. Крім того, документ забезпечує зміни в системі оцінки, формування професійної спільноти, щоб була підзвітність і була відповідальність», – наголосив народний депутат.

Він додав, що реформа оцінки майна важлива і для нашого фінансового сектора, і для наших євроінтеграційних зобов'язань.

«Ухвалення цього закону є однією з умовою Міжнародного валютного фонду, угоди зі Світовим банком, а це умова за угодою щодо виділення нам так званого «репараційного кредиту» від ЄС на 90 млрд євро. Уже восени ми зможемо розглянути цей законопроект у другому читанні», – підсумував парламентарій. (<https://www.golos.com.ua/article/391813>). – 2026. – 02.07).

Податки та митниця

Як «транспортний безвіз» з Євросоюзом змінив перевезення під час війни та що потрібно для його продовження

Матеріал на сайті «ЛІГАБізнесІнформ»

Автор: Сергій Деркач, заступник міністра розвитку громад та територій України.

Дорога до ЄС: що дав Україні «транспортний безвіз» і як зберегти його після 2027 року

Повномасштабна війна змінила логістику України. Але не зупинила її.

У війну постало ключове питання – чи можуть товари доставлятися в Україну і з України? Відповідь – так.

Автомобільний транспорт дозволив уникнути зупинки експорту та імпорту в найкритичніший момент – коли залізниця була перевантажена, а порти – заблоковані. Фактично вантажівки стали хребтом зовнішньої торгівлі України в умовах війни.

Це підтверджують цифри.

За минулий 2025 рік загальний експорт України становив \$40,46 млрд. З них \$16,07 млрд припадає на дороги. Це 40 % від усієї суми. У ваговому вимірі це 9 % від усієї ваги експорту. Щодо імпорту, то на автоперевезення у 2025 році припало 73 %, це \$61,96 млрд.

Якщо у 2021 році на автомобільні перевезення припадало лише 14 % ваги імпорту від загального обсягу, а на експорт – лише 6 %, то вже у 2022-му показник зріс удвічі. Це 28 % – на імпорт та 12 % – на експорт.

За цими цифрами стоїть щоденна робота ринку – понад 14 000 офіційних перевізників працюють на міжнародні перевезення. Перша п'ятірка країн, з якими виконуються найбільше перевезень: Польща, Німеччина, Румунія, Угорщина та Чехія.

І значною мірою це стало можливим завдяки «транспортному безвізу» з Європейським Союзом і роботі автомобільних перевізників.

Що таке «транспортний безвіз» і як було до нього

До підписання цієї Угоди у червні 2022 року українські перевізники могли перевозити вантажі між Україною та ЄС лише за дозволами. Кількість цих дозволів була обмеженою і завжди меншою за попит. Мінрозвитку щороку вело переговори про збільшення їх кількості.

«Транспортний безвіз» дав право українським перевізникам на двосторонні та транзитні перевезення між Україною та ЄС без жодних дозволів. Такі самі можливості є в перевізників ЄС.

Для галузі, яка в умовах повномасштабної війни стала критично важливою для виживання економіки, це було не просто регуляторним спрощенням. А необхідністю працювати далі.

Що дав «транспортний безвіз» економіці України

Крім забезпечення сталості вантажних перевезень, є й інші неочевидні показові результати. До прикладу, у січні 2022 року в Україні офіційно нараховувалось 67 000 вантажівок для міжнародних перевезень. На червень 2026 року – їх вже понад 111 000. Зростання майже вдвічі за чотири роки повномасштабної війни.

За цими цифрами стоїть:

Нові робочі місця. Кожна вантажівка – це мінімум один водій, а на міжнародних маршрутах нерідко два. Десятки тисяч нових одиниць транспорту – це десятки тисяч зайнятих людей. Вони мають дохід і платять податки.

Податкові надходження. Реєстрація транспортних засобів, акцизи на паливо, єдиний податок або ПДФО перевізників, митні збори – все це живить бюджет. І що більшим є легальний автопарк, то більші надходження.

Розвиток суміжних галузей. Зростання парку – це попит на технічне обслуговування, шини, запчастини, страхування, логістичне програмне забезпечення. Це мультиплікативний ефект для десятків суміжних секторів.

Сьогодні українські вантажівки є повноправними учасниками європейського ринку перевезень. Це формує довгострокові ділові зв'язки й репутацію задовго до офіційного вступу України до ЄС.

Що потрібно для продовження Угоди

Угода про лібералізацію продовжена до березня 2027 року. Вже зараз Мінрозвитку активно працює з Єврокомісією та державами-членами ЄС для її продовження і надалі. Проте це залежить від конкретних умов і результатів. Зокрема, від результатів дослідження впливу «безвізу» на ринку України та ЄС.

Ключовим фактором лишаються євроінтеграційні реформи у сфері автомобільних перевезень.

Йдеться про європейські стандарти на ринку перевезень: вимоги до ділової репутації та фінансової спроможності перевізників, підготовку менеджерів-управителів транспортних компаній. Фактично йдеться про оновлення ліцензійних умов доступу до ринку. Відповідні зміни до законодавства вже напрацьовані та обговорюються з ринком. Також важливе поступове впровадження смартахографів, що вже активно триває.

Сьогодні «транспортний безвіз» поступово переходить від кризового рішення до повноцінної інтеграції в європейський транспортний ринок.

І наше завдання – показати, що Україна готова працювати за цими правилами. Це означає не лише зберегти двосторонні та транзитні перевезення з ЄС після 2027 року, а й закріпити ці умови як довгострокову норму. (<https://biz.liga.net/ua/transport/opinion/transportnyy-bezviz-iz-yes-vid-kryzovoho-rishennia-do-povnoi-intehratsii>). – 2026. – 14.07).

Ринок праці та трудова міграція

Україні потрібні зростання доходів, детінізація праці та програми повернення та перекваліфікації через можливий кадровий дефіцит після вступу до ЄС.

Матеріал на сайті «Економічна правда»

Автор: Марія Абдулліна, керівниця напрямку «OLX робота».

Що вступ до ЄС зробить з ринком праці

Питання не в тому, чи українці поїдуть на роботу в країни Євросоюзу, а в тому, чи створимо ми умови, за яких вони захочуть повернутися.

15 червня в Люксембурзі ЄС офіційно відкрив перший переговорний кластер щодо вступу України. Усі 27 держав погодились рухатися далі після понад двох років угорського вето. Без сумніву, це історичний крок для нашої країни. Водночас членство – довгострокова перспектива, попереду переговори та роки роботи.

Один з найбільш недооцінених вимірів цієї підготовки – ринок праці. Розмова про те, що буде після вступу до ЄС, має відбуватися зараз. Для нас може стати корисним досвід Польщі, яка пройшла цей шлях понад двадцять років тому.

Головний урок Польщі

Трудову міграцію обговорюють як майбутній ризик, коли відкриються кордони, але 78 % роботодавців уже відчувають кадрову кризу. З них 61 % однією з причин називають міграцію за кордон, а 68 % очікують погіршення ситуації у 2027 році.

Після вступу до ЄС Польща пережила міграційний шок у 2004 році, коли Велика Британія та Ірландія відкрили ринки праці. Для України цей процес поступовий, він почався у 2022 році, а за окремими напрямками – раніше. Вступ до ЄС не відкриє новий клапан для відпливу людей, але пришвидшить поточні процеси.

Яких працівників бракує? 73 % потреби українських роботодавців припадають на будівельників, водіїв, працівників виробництва, кухарів. Їх не замінить автоматизація, їх неможливо швидко перекваліфікувати. Саме ці спеціальності є пріоритетом програм залучення робочої сили в багатьох країнах Євросоюзу.

Польща втратила таких працівників першими і будівельний сектор відчував наслідки цього щонайменше десятиліття. За даними польського статистичного офісу GUS, кількість поляків, які проживали за кордоном, зросла із 780 тис. у 2002 році до 2,3 млн у 2007-му. Однак після 2008 року почався процес повернення.

Сталося це не через заклики чи обмеження, а завдяки економічній вигоді. Сталося також те, що економісти називають конвергенцією зарплат: доходи в менш заможній країні поступово зростають і скорочують розрив з багатшими сусідами. У певний момент переїзд перестає давати відчутну фінансову перевагу.

Один поляк, який у Лондоні заробляє вп'ятеро більше, залишається. Інший, який заробляє лише вдвічі більше, але вдома має сім'ю, нижчу вартість життя та звичне середовище, повертається. Для Польщі цей шлях зайняв близько 15 років.

Для України стартовий розрив із середніми зарплатами Євросоюзу зараз більший, ніж був у Польщі порівняно з Німеччиною у 2004 році. Тому без системних змін процес конвергенції триватиме довше, а разом з ним – і відплив людей.

Не лише відплив кадрів

Якщо Польща вирішувала переважно проблему відпливу кадрів, то Україні доведеться одночасно вирішувати внутрішні проблеми ринку праці.

Дані нашої компанії фіксують стійкий розрив між тим, що бачать роботодавці, і тим, що відчувають працівники. Роботодавці повідомляють, що 72 % компаній підвищували зарплати протягом останнього року. Працівники відповідають інакше: 61 % не отримали підвищення або зіткнулися із скороченням доходів.

Лише половина працівників кажуть, що офіційно оформлені на повну зарплату, 40 % працюють на мінімальну ставку з доплатою «в конверті» або без офіційного договору. Це свідчить про масштабну проблему тінізації ринку праці в Україні.

Коли реальні доходи не відображаються в офіційній статистиці, економічне зростання непомітне для людей. Водночас працівник не накопичує пенсійних прав і не отримує повноцінного соціального захисту, який міг би стати додатковим аргументом залишатися в країні. Детінізація трудових відносин – це не лише питання податків, а й одна з базових умов конкуренції за власних працівників.

Друга реформа, яку потрібно реалізовувати до вступу, – визнання кваліфікацій. Тисячі українських лікарів, інженерів та педагогів працюють у країнах ЄС не за фахом. Не через недостатню кваліфікацію, а тому, що їхні дипломи не вбудовані в місцеві системи підтвердження професійних навичок. Єдина рамка кваліфікацій ЄС (EQF) – це спільний «перекладач» між освітніми системами різних країн.

Важливі і двосторонні угоди про взаємне визнання дипломів. Це критично не лише для того, щоб українці могли легально працювати за фахом за кордоном. Не менш важливо, щоб під час перебування в інших країнах вони не втрачали кваліфікацію. Тоді Україна отримає безцінний людський капітал для відбудови та розвитку.

Польща почала вирішувати ці питання після вступу до ЄС і заплатила за це роками бюрократичних процедур. Україні важливо робити це зараз, поки тривають переговори і мільйони українців перебувають у країнах Євросоюзу.

Ще один урок Польщі стосується використання фондів ЄС. З першого дня членства країни отримують доступ до Європейського соціального фонду (ESF+), кошти якого йдуть на перепідготовку кадрів і підтримку вразливих груп населення. У перші роки після вступу Польща не використала частину цих можливостей, бо там бракувало організацій, здатних адмініструвати проекти за правилами ЄС.

Таку спроможність Україні потрібно формувати вже зараз. Це дозволить ефективно використовувати майбутні євросоюзівські програми для перекваліфікації людей, підготовки кадрів для дефіцитних професій та зниження безробіття.

Що потрібно робити

Державі варто перейти від пасивної моделі підтримки безробітних до активної політики зайнятості: інвестувати в перекваліфікацію, запускати програми повернення українців, розвивати регіональні ринки праці. Інакше регіони стануть донорами робочої сили одночасно для великих міст України та країн ЄС.

Бізнес має інвестувати в навчання працівників. Ринок це відчуває: 72 % компаній включають безкоштовне навчання до мотиваційних пакетів. Однак поки що такі ініціативи несистемні та реалізуються без належної підтримки з боку держави.

Суспільству варто відмовитися від очікування швидких змін. Відкриття євросоюзівського ринку праці – не чарівна пігулка, а конкуренція за людей і в цій конкуренції Україна має навчитися перемагати. Є й хороша новина: найбільочіший міграційний шок Україна вже пережила. Через війну мільйони українців опинилися в країнах ЄС, тому ринок праці відкрився ще до формального вступу.

Саме тому момент членства навряд чи стане різким переломом, як у Польщі у 2004 році. Питання не в тому, чи поїдуть люди, а в тому, чи створимо ми умови, за яких вони захочуть повернутися. Можливо, не одразу, можливо, через десять років, але вже з новим досвідом і ресурсами, які працюватимуть на розвиток України. (<https://epravda.com.ua/biznes/vstup-ukrajini-do-yes-vikliki-dlya-rinku-praci-ta-uroki-polshchi-823518/>). – 2026. – 10.07).

ЗЕЛЕНА СТРАТЕГІЯ ТА СТАЛИЙ РОЗВИТОК ІНФРАСТРУКТУРИ

Транспорт

Реформа залізниці починається з безпеки та інтероперабельності, що розмежовує державний контроль і функції оператора за моделлю ЄС.

Матеріал на сайті «ЛІГАБізнесІнформ»

Автор: Олексій Балеста, заступник міністра розвитку громад та територій України.

Залізниця за європейськими правилами: чому ми почали з безпеки

Українська залізниця багато років була в очікуванні одного великого закону, який мав би одразу змінити всю модель роботи галузі: від доступу до інфраструктури й ролі держави до безпеки, регулювання, пасажирських перевезень і правил роботи сектору.

На папері така логіка виглядала правильною. На практиці – не спрацювала.

Ще у 2019 році у Верховній Раді були зареєстровані основний і альтернативний законопроекти про залізничний транспорт. Водночас ці законопроекти не отримали подальшого розвитку.

Для наших європейських партнерів це виглядало як затяжна пауза в реформі: зобов'язання є, потреба в змінах очевидна, але реальних рішень роками не відбувається. Саме це поступово підірвало довіру до здатності України рухати складну залізничну реформу вперед.

Війна змусила шукати іншу логіку

Повномасштабна війна додала ще один критично важливий фактор. Українська залізниця стала не просто транспортною компанією, а частиною стійкості держави.

Централізовану модель управління – коли одна компанія відповідає за перевезення, інфраструктуру й ремонтні потужності – часто критикують у мирний час. Однак під час війни вона дала Укрзалізниці величезну перевагу: можливість швидко реагувати на воєнні виклики – змінювати маршрути, перекидати ресурси, відновлювати інфраструктуру, забезпечувати евакуацію, логістику та гуманітарні перевезення.

Тому, якби ми просто застосували довоєнну логіку реформи, ризикували б зламати систему, яка щодня працює в умовах загроз, обстрілів і постійної зміни операційної ситуації.

Реформа в таких умовах має не руйнувати і будувати з нуля, а послідовно вбудовувати європейські правила в систему, яка вже працює.

Чому першим став закон про безпеку

Саме тому ми пішли іншим шляхом: не чекати одного «великого» закону, а розділили реформу на етапи.

Першим системним кроком став Закон «Про безпеку та інтероперабельність на залізничному транспорті України». 9 червня 2026 року його ухвалила Верховна Рада, а 30 червня закон підписав президент України.

Інтероперабельність – це про поступовий перехід на європейські правила. У цьому контексті означає просту річ: рухомий склад, інфраструктура, документи, процедури допуску, підготовка персоналу та технічні вимоги мають працювати за правилами, які сумісні з правилами ЄС.

Держава повертає собі функцію арбітра

Одна з ключових змін, яку запроваджує цей закон, – держава повертає собі функції, які не повинні бути всередині оператора.

Після створення Укрзалізниці на базі Державної адміністрації залізничного транспорту України частина функцій, які в європейській моделі виконує незалежний державний орган, фактично залишилися в орбіті національного перевізника. Зрозуміло, чому так сталося: Укрзалізниця стала правонаступником попередньої системи. Але для сучасної моделі це створює ризик конфлікту інтересів.

Коли компанія одночасно перевозить вантажі, володіє вагонами, управляє інфраструктурою і бере участь у процедурах, що впливають на інших учасників ринку, правила не виглядають неупередженими.

Я часто пояснюю це на простому прикладі з реєстрацією автомобіля. Автосалон може допомогти з оформленням документів. Але номерний знак, запис у реєстрі та допуск автомобіля до руху – це функція держави, а не продавця. Бо автосалон є учасником ринку і має власний комерційний інтерес.

На залізниці логіка має бути такою самою. Підприємство, яке працює на ринку перевезень і володіє рухомим складом, не повинно одночасно реєструвати вагони інших учасників. Реєстр і допуск – це функція незалежного органу. Лише так можна гарантувати рівні, прозорі та недискримінаційні умови.

Що зміниться на практиці

Сертифікація машиністів. Базове підтвердження права на професію відбуватиметься через незалежну систему. Свідоцтво машиніста видаватиме державний орган і воно підтверджуватиме професійну придатність. А сертифікат видаватиме перевізник або оператор інфраструктури – як допуск до роботи на конкретних дільницях і з конкретним рухомим складом. Держава підтверджує професію, роботодавець – конкретне робоче завдання.

Авторизація рухомого складу. Рухомий склад, який виходить на колії загального користування, проходитиме зрозумілу процедуру авторизації. Це означає, що локомотив, вагон або інший елемент системи повинен відповідати визначеним вимогам безпеки, а не просто працювати за старою інерцією. Це надзвичайно важливо для гарантування безпеки руху, особливо з огляду на те, що одна й та сама інфраструктура використовується і для вантажного, і для пасажирського руху.

Державні реєстри залізничної системи. Вагони, інфраструктурні об'єкти, сертифікати й дозволи – це не «внутрішні списки» окремої компанії, а частина державної системи, сумісної з європейськими реєстрами.

Управління безпекою. Підприємства, які працюють в залізничній системі, мають не просто реагувати на аварії, а системно управляти ризиками: оцінювати їх, призначати відповідальних, контролювати процеси і запобігати інцидентам. Закон запроваджує сучасну модель управління безпекою відповідно до вимог ЄС.

Послідовність як основа довіри

Залізнична реформа давно вийшла за межі галузевої дискусії. Це питання євроінтеграційної довіри. Для Європейського Союзу важливо бачити, що Україна здатна впроваджувати складні реформи навіть під час війни.

Саме тому ми змінили підхід. Замість одного великого закону – послідовні й вимірювані кроки.

Перший уже зроблено: ухвалено закон про безпеку та інтероперабельність.

Паралельно ми запустили практичні рішення – зокрема державне замовлення на суспільно важливі пасажирські перевезення, тобто перший крок у логіці європейської моделі PSO.

PSO, або Public Service Obligation, означає, що держава або громада замовляє потрібні перевезення і прозоро компенсує їхню реальну вартість. Якщо поїзд є соціально важливим, але не покривається ціною квитка, таке перевезення має фінансуватися прозоро, передбачувано і за зрозумілими правилами.

Наступний крок – повноцінне законодавство про залізничне PSO з довгостроковими контрактами і чіткими правилами фінансування.

Паралельно має з'явитися План реформи залізничного транспорту – з чіткою послідовністю кроків і зрозумілою для України та Європейського Союзу логікою.

Саме так і будуватиметься довіра: не через загальні обіцянки, а через конкретні рішення, які вже запускаються і закріплюються в законі. (<https://biz.liga.net/ua/transport/opinion/zaliznytsia-z-evropeyskymy-pravylamy-chomu-my-pochaly-z-bezpeky>). – 2026. – 13.07).

ГУМАНІТАРНА ТА ІНФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА

Європейські суди визнають рекламу нагрівальних тютюнових виробів як «менш шкідливих» оманливою, що посилює аргументи на користь суворіших правил в Україні.

Матеріал на сайті «Коаліція Реанімаційний Пакет Реформ»

Міф про «меншу шкоду»: як країни ЄС протидіють маніпуляціям тютюнових компаній

Попри спроби тютюнової індустрії просувати тютюнові вироби для нагрівання як нібито «менш шкідливу» альтернативу сигаретам, європейські суди дедалі частіше стають на бік громадського здоров'я. Вони визнають, що подібні маркетингові твердження вводять споживачів

в оману та підривають державну політику контролю над тютюном. Чому ця практика є важливою для України, як вона пов'язана з виконанням євроінтеграційних зобов'язань та чому заборона рекламних преференцій для ТВЕН є питанням захисту молоді й національної безпеки – у колонці консультантки з юридичних питань ГО «Життя» Юлії Мануйлової спеціально для Рубрики.

Тютюнова індустрія агресивно залучає нове покоління залежних від тютюну та нікотину, використовуючи повідомлення про «меншу шкоду» тютюнових виробів для нагрівання (ТВЕН) та пристроїв для нагрівання тютюну. Маніпуляціями з рекламою пристроїв для нагрівання тютюну тютюнова індустрія намагається обходити жорсткі законодавчі регулювання тютюнових виробів. Така стратегія підриває державну політику у сфері охорони здоров'я, оскільки агресивний маркетинг ТВЕН, орієнтований на залучення молодого покоління до споживання тютюну, нівелює зусилля держави з подолання тютюнової епідемії.

Уряди дедалі частіше звертаються до судів на такі дії тютюнової індустрії, а судова практика європейських держав стає на сторону громадського здоров'я. Суди відхиляють аргументи про безпечність пристроїв для нагрівання тютюну, визнаючи їх невід'ємною частиною процесу вживання тютюну, а приховування їхньої справжньої ролі – оману споживачів.

Мільйонні штрафи за оману споживачів

Аналіз судових спорів Amazon v. AGCM та BAT Italy v. AGCM демонструє формування стійкої судової практики щодо визнання пристроїв для нагрівання тютюну невід'ємною частиною процесу вживання тютюну. У справі проти Amazon Регіональний адміністративний суд Лаціо підтвердив правомірність штрафу в розмірі 1 млн євро. Суд констатував, що маркування продукції як виробів «без нікотину» без належного розкриття їхньої функціональної залежності від тютюну могло вводити споживачів в оману, применшуючи ризики для здоров'я та приховуючи справжню функцію пристроїв. Аналогічна правова логіка була застосована і в справі British American Tobacco Italia, де штраф у розмірі 6 млн євро став наслідком замовчування критичної інформації про призначення пристроїв.

Інформаційні кампанії – реклама

Тютюнова компанія в Німеччині оскаржила розпорядження окружного управління Мюнхена, яке заборонило її друковану та онлайн-кампанію інформаційного характеру за порушення законодавства про рекламу тютюну. Кампанія порівнювала шкоду від традиційного куріння з нібито менш шкідливими альтернативами (ТВЕН, е-сигарети, снюс), позиціонуючи їх як рішення для тих, кому складно кинути курити. Суд погодився з позицією органів влади, визнавши, що зміст кампанії був спрямований на залучення курців до бездимних продуктів, порушуючи тим самим законодавство про рекламу.

Пристрої для нагрівання як інструмент просування тютюну

У 2021 році компанії Philip Morris France SAS та Philip Morris Products SA були притягнуті до відповідальності за незаконну рекламу пристроїв торговельної марки IQOS у Франції. У рішенні від 25 червня 2024 року Апеляційний суд Парижа постановив, що хоча пристрій для нагрівання тютюну не є тютюновим виробом у прямому розумінні, заборона на рекламу все одно діє, оскільки цей пристрій стимулює споживання тютюну.

Позиція ВООЗ

Всесвітня організація охорони здоров'я наголошує: безпечного вживання тютюну не існує, а концепція «меншої шкоди» є нічим іншим, як спробою підрвати міжнародну політику контролю над тютюном.

Технологічна різниця між сигаретами та ТВЕН не змінює їхньої головної мети – нікотинової залежності, що традиційно супроводжується маніпуляціями щодо справжніх ризиків для здоров'я. Відповідно до Восьмого звіту дослідницької групи ВООЗ з питань регулювання тютюнових виробів, пропонується заборонити всім виробникам та пов'язаним з ними групам робити заяви

про меншу шкоду ТБЕН, порівняно з іншими виробами, або представляти ТБЕН, як належний підхід для припинення вживання будь-якого тютюнового виробу.

Чому це важливо для України?

У 2024 році Антимонопольний комітет України визнав дії ТОВ «Філіп Морріс Сейлз енд Дистриб'юшн» порушенням законодавства про захист від недобросовісної конкуренції. Тютюнову компанію зобов'язали припинити поширювати інформацію, що вводить споживачів в оману, про пристрої IQOS та тютюнові вироби, з якими вони використовуються.

Для України, яка перебуває у стані загострення демографічної кризи, захист молодого покоління від ніотинової залежності набуває статусу стратегічного питання національної безпеки. Агресивне просування ТБЕН та пристроїв до них, орієнтоване на дітей і молодь через привабливий дизайн та ароматизатори, створює загрозу неконтрольованого зростання тютюнової епідемії. За даними ВООЗ, поширеність вживання тютюну серед дітей 13-15 років за останній раунд опитування зросло на 18 %. Ймовірно на зростання епідемії вживання тютюну серед дітей вплинуло просування тютюнових виробів для нагрівання, поширеність вживання якого серед дітей становить 6,9 %, тоді як серед дорослого населення цей показник лише 2,6 %.

Логічною відповіддю на ці виклики є повна імплементація Директиви 2014/40/ЄС, що є однією з цілей виконання затвердженої Урядом України Національної програми з адаптації законодавства до acquis ЄС. Заборона ароматизованих ТБЕН та ліквідація рекламних преференцій для пристроїв для нагрівання – це стратегічний крок задля збереження людського капіталу України та неухильного виконання євроінтеграційних зобов'язань для вступу в ЄС. (<https://rpr.org.ua/news/mif-pro-menshu-shkodu-iak-krainy-yes-protydiut-manipuliatsiiam-tiutunovykh-kompaniy/>). – 2026. – 06.07).

Проект нового Цивільного кодексу модернізує цифрові права, але містить системні ризики для свободи слова, медіа й доступу до інформації.

Матеріал на сайті «Центр прав людини ZMINA»

Автор: Даніл Сербін, консультант Ради Європи, автор юридичного висновку щодо окремих положень проєкту ЦК України (№ 15150).

Про загрози свободі слова в проєкті Цивільного кодексу: погляд автора висновку Ради Європи

На початку червня на запит голови парламентського Комітету з питань свободи слова Ярослава Юрчишина Рада Європи надала юридичний висновок щодо окремих положень проєкту нового Цивільного кодексу (законопроект № 15150). Попри те що спікер ВРУ поспішив назвати цей висновок позитивним, він містить значно більше критичних зауважень, ніж позитивних оцінок. Докладніше про це розповідає автор висновку консультант Ради Європи Даніл Сербін. ZMINA публікує його колонку.

Проект нового Цивільного кодексу містить серйозні системні недоліки в тих статтях, що стосуються свободи слова, свободи медіа та доступу до інформації. І ці недоліки не дрібні технічні огріхи, які можна виправити редакційною правкою. Йдеться про концептуальні підходи, що суперечать практиці Європейського суду з прав людини та стандартам Євросоюзу.

Що є позитивного?

Почну з того, що заслуговує на схвалення. Законодавець зробив декілька кроків уперед, які свідчать про реальну спробу наблизити цивільне право до реалій сучасного суспільства.

Вперше в українському законодавстві розмежовуються право на спростування та право на відповідь як самостійні механізми захисту – це логічно і відповідає міжнародним стандартам.

Запроваджується досудове примирення сторін через публічне вибачення – хороша альтернатива затяжним судовим процесам.

Нарешті, отримують законодавче закріплення право на «цифровий образ», право на забуття, право на інформаційний спокій, право на особисті нотатки. А цифрові права вперше поширюються і на юридичних осіб.

Усе це свідчить, що законодавець намагається адаптувати цивільне право до цифрової епохи та враховує тенденції, що розвиваються в Раді Європи та ЄС. Намір – правильний. Проблема – в реалізації.

Перша проблема: однаковий підхід до публічних і приватних осіб

Найбільшим системним недоліком всіх проаналізованих статей є повна відсутність диференційованого підходу до публічних та приватних осіб. Це фундаментальна вимога практики ЄСПЛ, і її ігнорування – не дрібниця.

Що це означає на практиці? Президент країни й пересічний громадянин за проектом ЦК мають однакові права щодо захисту від поширення інформації, щодо права на відповідь, щодо заборони публікацій. Але це суперечить логіці, яку ЄСПЛ виробляв десятиліттями: публічна особа, яка свідомо обирає публічну роль і отримує від суспільства владу або вплив, має терпіти підвищений суспільний інтерес до своєї діяльності. Саме тому межі припустимої критики стосовно неї є ширшими.

Якщо цю різницю не закріпити в законі – публічні особи отримають правовий інструмент для того, щоб обмежувати висвітлення своєї діяльності. І саме норми, що видаються нейтральними, стануть зброєю проти журналістів та медіа.

Право на відповідь: від захисту до важеля тиску

Стаття 295 проекту ЦК, мабуть, є найнебезпечнішою з погляду практичних наслідків. Вона закріплює право на відповідь незалежно від достовірності інформації. Подивімось, що це означає в реальному житті.

Журналісти публікують розслідування про корупційну схему. Фігурант матеріалу стверджує, що публікація «порушила його особисті немайнові права». Факти в матеріалі абсолютно достовірні, але це за новою нормою неважливо. Він має право вимагати від редакції опублікувати свою відповідь. Редакція вимушена або погодитися, або судитися.

Водночас законопроект не встановлює строків для звернення за правом на відповідь, не визначає строків для публікації відповіді після отримання вимоги, не перелічує підстав, з яких редакція може відмовити в публікації. Це тріада правової невизначеності, що відкриває широкі можливості для зловживань.

Важливо також враховувати: стаття 43 чинного Закону «Про медіа» вже регулює право на відповідь, і регулює його значно краще – із чіткими критеріями та підставами для відмови. Якщо проєкт ЦК буде ухвалений у нинішній редакції, виникне колізія між спеціальним законом і кодексом. А Цивільний кодекс, за законом про правотворчу діяльність, має вищу юридичну силу. Як наслідок, ретельно вибудовані захисні механізми Закону «Про медіа» можуть бути нівельовані.

Превентивна заборона: цензура під юридичним прикриттям

Стаття 297 – це ще одна серйозна загроза. Вона допускає судову заборону поширення інформації ще до її оприлюднення. Водночас жодних критеріїв для застосування такого заходу не встановлено. Не передбачено й обов'язкового оцінювання суспільного інтересу.

Уявімо ситуацію: редакція готує матеріал про зловживання посадовця. Посадовець дізнається – і до публікації звертається до суду з вимогою заборонити поширення. Суд, не маючи жодних законодавчих критеріїв для оцінки ситуації, може задовольнити позов. Матеріал не виходить. Громадськість позбавлена суспільно важливої інформації.

ЄСПЛ у справі «Мослі проти Сполученого Королівства» чітко зазначив: превентивне обмеження публікацій припустиме лише за виняткових умов і вимагає надзвичайно ретельного судового контролю. Новини – «швидкопсувний товар»: навіть кількаденна заборона може знецінити публікацію і порушити право громадськості на отримання інформації вчасно. Стаття 297 у нинішній редакції не містить жодного з тих запобіжників, які ЄСПЛ вважає обов’язковими.

Цифрові права: гарна ідея з небезпечними деталями

Статті про цифрові права, мабуть, найамбітніша частина законопроекту. І тут я хочу бути чесним: сама ідея кодифікувати цифрові права в цивільному кодексі правильна. Але конкретне виконання викликає серйозне занепокоєння.

Візьмімо статтю 336 про право на цифровий особистий простір. Вона встановлює, що оброблення персональних даних допускається виключно за згодою особи. Але регламент ЄС GDPR – документ, на який ми орієнтуємося в рамках євроінтеграції, – передбачає шість законних підстав для оброблення даних, і згода лише одна з них. Виконання договору, дотримання юридичного зобов’язання, захист суспільного інтересу – усе це є самостійними підставами.

Якщо ЦК зафіксує лише згоду як єдину підставу – це може паралізувати цілі сектори. Журналістські розслідування, засновані на аналізі відкритих реєстрів, антикорупційний моніторинг, OSINT-журналістика – всі ці практики стануть юридично вразливими. Будь-яка публічна особа зможе стверджувати, що її «цифровий особистий простір» був порушений без її згоди.

Стаття 321 про «цифровий образ» – ще один приклад. Це справді новаційна норма, аналогів якій немає в праві інших держав. Але саме тому вона потребує особливої обережності. Поняття «цифровий образ» об’єднує настільки різні явища – від персональних даних до deepfake і сатиричних зображень, що без чіткого розмежування норма стане непередбачуваною. Закон, за яким не можна передбачити наслідків своїх дій, – це поганий закон.

SLAPP-позови: невидима загроза, яку проєкт ігнорує

Є тема, яка взагалі залишилася поза межами проєкту, – захист від SLAPP-позовів. Стратегічні позови проти публічної участі – це позови, які подаються не з метою реального захисту прав, а з метою залякати, виснажити ресурси та примусити до мовчання журналістів, активістів, правозахисників.

Рада Європи та ЄС активно розробляють механізми захисту від таких позовів. В Україні ця тема теж обговорюється – існує робоча група з розроблення законодавства для захисту журналістів та активістів від SLAPP-позовів. Є і попередній висновок Ради Європи на цю тему.

Проект ЦК ці напрацювання повністю ігнорує. Жодна з проаналізованих статей не містить запобіжників від зловживання правом на захист особистих прав як інструментом тиску на медіа. А деякі норми – зокрема, необмежене право на відповідь та превентивна заборона публікацій – можуть стати інструментом SLAPP-позовів у руках несумлінних позивачів.

Хочу наголосити на тому, що часто губиться в публічній дискусії. Мій висновок – це оцінка конкретних статей, а не всього проєкту Цивільного кодексу. Новий ЦК – масштабний документ, що зачіпає багато сфер правового регулювання. Більшість цих сфер я взагалі не аналізував і не маю права робити загальних висновків.

Проте ті сфери, які я аналізував, – свобода слова, медіа, захист особистих прав у цифровому середовищі – є критично важливими для функціонування демократичного суспільства. І саме тому я вважаю за необхідне говорити про знайдені проблеми чітко і голосно.

Ще одне: рішення ЄСПЛ уже сьогодні є важливим джерелом права для українських судів у справах про поширення інформації. Якщо новий ЦК запозичить лише окремі ідеї з практики ЄСПЛ, ігноруючи інші, – це може створити парадоксальну ситуацію: закон, який номінально посиляється на стандарти Ради Європи, але фактично суперечить їм у ключових деталях.

Що потрібно зробити?

Я не виступаю проти оновлення Цивільного кодексу. Навпаки, Україна потребує сучасного цивільного законодавства, адаптованого до цифрового суспільства та стандартів ЄС. Але ухвалення проєкту в нинішній редакції – це не рух уперед, це ризик зробити крок назад у сфері свободи слова.

Конкретні кроки, які я вважаю необхідними:

- Закріпити диференційований підхід до публічних та приватних осіб відповідно до практики ЄСПЛ у всіх аналізованих статтях.
- Обмежити право на відповідь (ст. 295) випадками поширення недостовірних фактів або інформації, що завдає шкоди правам особи; встановити чіткі строки та підстави для відмови.
- ереглянути статтю 297: заборона публікацій до їхнього виходу має бути винятковим заходом з чіткими критеріями та обов'язковою оцінкою суспільного інтересу.
- Узгодити статті про цифрові права з GDPR та іншими актами ЄС у сфері захисту даних; передбачити винятки для суспільного інтересу, журналістики та антикорупційного контролю.
- Запровадити механізми запобігання SLAPP-позовам, засновані на стандартах Ради Європи та ЄС і попередніх юридичних висновках організації.
- Узгодити положення проєкту ЦК з чинним Законом «Про медіа», щоб уникнути правових колізій.

Я сподіваюся, що ця дискусія – лише початок. Медіаспільнота, юристи-практики, дослідники цифрових прав мають отримати реальний голос у процесі доопрацювання законопроєкту. Рада Європи готова підтримати цей процес експертно. Але рішення ухвалювати українському суспільству та українським законодавцям. (<https://zmina.info/columns/novyj-cyvilnyj-kodeks-mizh-modernizacziyeyu-ta-zagrozyu-svobodi-slova/>). – 2026. – 01.07).

ПОЛІТИЧНИЙ РІВЕНЬ УПРАВЛІННЯ ЄВРОІНТЕГРАЦІЄЮ

Можлива ротація керівництва євроінтеграційного блоку не скасовує державних зобов'язань України за планом пріоритетних реформ ЄС*.

Матеріал на сайті «Європейська правда»

Автор: Сергій Сидоренко, редактор «Європейської правди».

Качка йде, «Качка-Кос» лишається. Чому міняють віцепрем'єра з питань ЄС та що це означає
Анонсуєчи відставку прем'єрки Юлії Свириденко, президент заявив, що зміна уряду викликана потребою підлаштуватися під «оновлену політичну стратегію». У чому конкретно полягає це «оновлення», Володимир Зеленський уточнювати не став.

Але вже відомо, що у новому уряді замінять євроінтеграційний блок.

Віцепрем'єр Тарас Качка, відповідальний за зближення України з ЄС та НАТО, втратить посаду. За основним сценарієм, замість нього цю посаду обійме нинішній посол України при ЄС Всеволод Ченцов. Натомість Тарас Качка у цьому разі може переїхати до Брюсселя.

У цій статті ми пояснюємо, навіщо знадобилася така рокировка.

Частина причин пов'язані з так званим «планом Качки-Кос» – списком пріоритетних реформ, який Україна погодила ще торік, але виконання якого не стало історією успіху.

Та дарма дехто у Києві сподівається, що відставка Качки обнулить «його» план.

Матеріал друкується зі скороченнями, повний текст – за посиланням, що надається в кінці повідомлення.

Це в Україні вживають термін «план Качки-Кос», а у Брюсселі цей документ має зовсім іншу назву. Для ЄС він геть не пов'язаний з прізвищем віцепрем'єра.

Немає жодних підстав розраховувати, що його вага хоч якось зменшиться з урядовою ротацією. А спроби відмовитися від зобов'язань попереднього уряду загрожуватимуть катастрофою довіри та наслідками для подальшого руху до ЄС. Є підстави вважати, що Київ свідомий цього і на подібні дії не піде.

І хоча точкові зміни прочитання деяких пунктів «плану Качки-Кос» все ж є можливими – та ключові вимоги з боку ЄС не зникнуть попри перезавантаження уряду. Тож парламенту та Банковій після стадій «заперечення» та «торгу» доведеться повернутися до виконання пріоритетних вимог ЄС.

Звісно, якщо європейська інтеграція лишатиметься пріоритетом.

Та відбір на посаду віцепрем'єра обізнаного в питаннях ЄС фахового дипломата дає сподівання, що так і буде. Понад те, не виключено, що Ченцов знайде підхід до депутатів ВР, від яких залежить темп проведення європейських реформ. Про все це – детально у статті.

А для тих, хто віддає перевагу відеоконтенту, ми опублікували редакційну дискусію про це на каналі ЄвроПравди.

«Європейські зміни» у новому уряді

Нинішнє перезавантаження уряду України обіцяє стати дійсно комплексним. Зокрема, має змінитися кількість міністрів та міністерств.

Деякі з цих змін можуть бути помічними на шляху України до ЄС. Наприклад, розділення мегаміністерства економіки є точно правильним кроком – по суті, йдеться про виправлення помилки минулого року, коли через брак кандидатур на посади міністрів Банкова наказала штучно об'єднати три дуже різних міністерства – Мінекономіки, Мінагро та Міндовкілля, кожне з яких має виконувати величезну кількість зобов'язань дорогою до членства.

Їхнє роз'єднання не гарантує успіху переговорів з ЄС за цими напрямками, але принаймні не зашкодить цьому.

Утім, це все дрібниці у порівнянні з головною європейською зміною.

Йдеться про очікувану відставку Тараса Качки, віцепрем'єра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції – умовно кажучи, «головного по Європі» у складі чинного уряду. Роль Качки є особливо значною з огляду на те, що прем'єрці Юлії Свириденко європейські питання були відверто нецікаві. Вона не долучалася навіть до ключових подій, лишаючи все за профільним заступником.

Саме Качка у грудні 2025 року відкрив переговори про вступ за форматом frontloading (хоча, за інформацією «ЄП», європейці чекали приїзду Свириденко на цю визначну подію). Саме він очолив українську делегацію на історичній міжурядовій конференції у червні, де нам відкрили перший кластер (для порівняння, Молдову на їхній IGC того ж дня представляв прем'єр; від Чорногорії, яка паралельно теж проводила конференцію – до Люксембурга також прилетів голова уряду).

Також саме Качка всі ці місяці був доповідачем уряду з ключових євроінтеграційних проєктів у Верховній Раді.

І, зрештою, саме прізвище Тараса Качки почали асоціювати з так званим «планом Качки-Кос», який оприлюднили торік у грудні він та єврокомісарка Марта Кос, відповідальна за розширення.

Тепер у президента є бажання змінити «головного по Європі» в уряді.

Як стверджують численні джерела «ЄП», за чинними планами цю посаду має обійняти Всеволод Ченцов, нинішній постійний представник України при Євросоюзі.

І якщо не брати до уваги звільнення Качки як таке (а це – крок, щодо якого часом лунає і критика, і незрозуміння), то вибір Ченцова – це однозначно правильний вибір з боку керівництва країни.

10 пунктів, від яких не втекти

...у Брюсселі цю неформальну назву («план Качки-Кос») майже ніхто не вживає.

Цей документ – не про прізвища і не про особисті зобов'язання Кос або Качки. Його знають за описовою назвою «план пріоритетних реформ з 10 пунктів».

Виконання цього плану, утім, виявилось дуже складним для України.

Як розповідала «Європейська правда», розрахований на один рік перелік реформ досі виконаний лише на 15 %. При цьому депутати часом відверто кажуть, що окремі його пункти точно не будуть виконані, бо не наберуть голосів у парламенті. Мовляв, Тарас Качка мав спершу проконсультуватися з депутатами – і отримав би відповідь, що голосів на окремі ініціативи (як-от перегляд так званих «правок Лозового») точно не буде.

Хоча ця думка не домінує, у парламенті є ті, хто розраховує – з відставкою Тараса Качки з посади віцепрем'єра план втратить актуальність або принаймні буде суттєво змінений.

Та ці очікування не мають жодного підґрунтя.

Для Євросоюзу «план Качки-Кос» – це зобов'язання України як держави, а не конкретного політика. А тяглість урядових зобов'язань – це найтвердіша основа відносин ЄС із будь-яким партнером, а тим більше з кандидатом на вступ. Тож якби Київ спробував відмовитися від цих зобов'язань – мовляв, віцепрем'єр же змінився, – це би стало підривом довіри до будь-яких майбутніх обіцянок українського уряду.

Бо ж завтра уряд знову зміниться. А гарантії української держави мають зберігатися і виконуватися. Усвідомлення цього у парламенті ще попереду.

Лишається сподіватися, що у разі ротації в запланованому вигляді – тобто після призначення віцепрем'єром нинішнього посла України при ЄС Всеволода Ченцова – той зможе пояснити депутатам, де є межі гнучкості Євросоюзу, а де – зобов'язання, від яких не відмовитися.

Хто такий Ченцов та яку посаду готують для Качки

На відміну від Тараса Качки, Всеволод Ченцов поки що не був політиком. Він – кар'єрний дипломат. Не надто публічний, але знайомий буквально усім, хто дотичний до європейських питань. Перетиналися з ним і депутати (як мінімум – ті, хто їздив з візитами до Брюсселя).

Ставлення президента Зеленського до Ченцова також є позитивним.

Понад те, за інформацією «СП» кандидатуру Ченцова розглядали на посаду віцепрем'єра з євроінтеграції ще торік. Президент Зеленський особисто проводив з ним співбесіду, і лише через вимогу Свириденко призначили не його.

Якщо Тарас Качка є, поза сумнівом, найбільш фаховим політиком у питаннях євроінтеграції з чинної владної команди, то Всеволод Ченцов – коли йдеться про європейські справи – так само поза сумнівом є найбільш авторитетним чинним дипломатом з системи МЗС.

Правник за освітою та кар'єрний дипломат, який пройшов усі ланки дипкар'єри, від аташе та третього секретаря до посла, Ченцов з 2007 року спеціалізується саме на відносинах з Євросоюзом.

З 2007 по 2011 роки він був заступником посла України при ЄС (якраз тоді тривали переговори з підготовки Угоди про асоціацію, які вів, зокрема, Тарас Качка). Потім до 2017 року очолював департамент Європейського Союзу в МЗС (охопивши період складних європейських реформ на шляху до безвізу, фронтменом яких виступала заступниця міністра Лана Зеркаль).

З 2017-го він став послом України у Нідерландах, а у 2021-му – постпредом України при ЄС. При цьому його призначення у Брюссель ще тоді було довгоочікуваним для фахової спільноти.

Словом, твердження про його авторитет у європейських питаннях має всі підстави.

Чи буде посол Ченцов ефективним на політичній посаді? Чи знайде важелі та пояснення для просування європейських реформ у разі, якщо дійсно стане віцепрем'єром з євроінтеграції? Чи не стане перепорою суто дипломатичний, а не політичний бекграунд? Відповідь на ці запитання дасть лише час.

Утім, перезавантаження посади, а також аргументи вже третього поспіль віцепрем'єра про те, що для вступу в ЄС Україна має виконувати зобов'язання, можуть вплинути на когось із чинних депутатів. Переконати, що вступні вимоги ЄС не «придумані Качкою», що це неunikно, якщо йдеться про мету України досягти членства в Євросоюзі.

А куди піде працювати Тарас Качка?

За чинними планами він має обійняти місце Ченцова, тобто стати послом у ЄС.

І цей варіант – дійсно добрий для держави.

Така ротація дозволить зберегти знання та ідеї чинного віцепрем'єра у критично важливий період відносин між Україною та ЄС, коли європейські партнери шукають нові підходи до зближення з Україною та генерують ідеї щодо «гібридних форматів» її членства. А також покаже Євросоюзу, що Україна обирає на посаду у Брюсселі політичного важковаговика.

Понад те, можна підійти до питання креативно і знайти для Качки особливу роль у команді переговорників щодо вступу України в ЄС (можливо, навіть зберегти посаду головного переговорника).

Звісно, всі ці міркування мають сенс лише у разі, якщо Банкова не перегляне свої плани і наміри. Завжди є шанс, що Зеленський відкоригує своє бачення і навіть відмовиться від цієї частини урядової ротації.

Зрештою, співбесід з обома героями цього кадрового пазла поки, за даними «ЄвроПравди», також не було. Утім, обидва вони у середу прибувають до України на візит президентки Єврокомісії Урсули фон дер Ляєн. Тож найближчі дні принесуть ясність у тому, як саме буде сформований євроінтеграційний блок уряду.

Але нинішні плани дають підстави розраховувати, що європейський вектор, як і раніше, залишиться пріоритетним для України. (<https://www.eurointegration.com.ua/articles/2026/07/15/7241635/>). – 2026. – 15.07).

ЗАРУБІЖНІ ЗМІ ПРО ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ

RMF24: Угорщина пішла на поступки у переговорах про вступ України до ЄС

Матеріал на сайті «РБК-Україна»

Автор: Сергій Козачук, редактор стрічки новин.

Угорщина пішла на поступки у переговорах про вступ України до ЄС, – ЗМІ

У переговорах щодо вступу України до ЄС досягнуто першого серйозного прориву після тривалого блокування з боку Будапешта. Угорська влада погодилася розпочати процедуру відкриття однієї з переговорних зон.

Про це повідомляє РБК-Україна з посиланням на RMF24.

Деталі рішення Угорщини

За інформацією видання, Будапешт погодився надіслати офіційного листа Україні та Молдові, що запускає процедуру відкриття шостої переговорної зони. Цей блок охоплює спільну зовнішню та безпекову політику, торговельну політику та відносини з третіми країнами.

Це перша з п'яти сфер переговорів, які Угорщина заблокувала наприкінці червня, відмовляючись надсилати офіційні листи до Києва та Кишинєва для ініціювання наступних етапів.

Що це означає формально

Надсилання листа – це лише перший крок у тривалій процедурі, а не офіційний старт переговорів у цій сфері.

- Надалі процес виглядатиме так:
- Україна та Молдова представлять свої офіційні позиції
- Європейська комісія підготує проєкти спільних переговорних позицій
- Усі держави-члени ЄС мають одностайно підтримати ці проєкти

Якщо всі етапи пройдуть без затримок, офіційне відкриття шостої переговорної зони відбудеться 14 липня під час зустрічі міністрів європейських справ країн ЄС.

Проблеми залишаються

Попри частковий компроміс, Угорщина все ще відмовляється розпочати процедуру щодо решти чотирьох заблокованих сфер переговорів. Через це заклик президента України Володимира Зеленського відкрити всі переговорні блоки протягом липня не буде виконано.

Наразі формально відкритою залишається лише сфера фундаментальних цінностей (верховенство права та базові права людини).

Крім того, у Брюсселі загалом немає консенсусу щодо одночасного прискорення процесу. Більшість країн, включаючи Польщу, виступають за поступовий і поетапний підхід до переговорів. (<https://www.rbc.ua/rus/news/ugorshchina-pishla-postupki-peregovorah-vstup-1783098325.html>). – 2026. – 03.07).

Euronews: Єврокомісія хоче реформувати процес розширення ЄС. Країни-члени говорять про поступову інтеграцію та посилення чинних гарантій для кандидатів.

Матеріал на сайті «RFI Українською»

Автор: Олена Дячук, журналістка RFI Українською.

Euronews: Європейська комісія готує реформу розширення ЄС

Єврокомісія хоче реформувати процес розширення Європейського Союзу й уже навіть обговорює варіанти. Висувають пропозиції й країни-члени, зокрема говорять про поступову інтеграцію та посилення чинних гарантій для кандидатів.

Дебати щодо реформування розширення ЄС тривають вже певний час, а країни-члени висувають власні ідеї щодо цього. Тож Єврокомісія, яка прагне повернути собі ініціативу в цьому питанні, готує пропозиції, пише RFI Українською з посиланням на Euronews. Особливо актуально це стало на тлі того, що Чорногорія наближається до вступу.

П'ять із шести країн-засновниць ЄС, пише видання, запропонували посилити чинні гарантії. Це потрібно для того, щоби запобігти відступу від демократії та порушенням верховенства права – все через поведінку Угорщини часів правління Віктора Орбана.

Німеччина та Франція пропонують поступову інтеграцію країн-кандидатів, що дозволить новачкам побачити перші переваги вступу до ЄС, перш ніж вони досягнуть повноправного членства.

Це перегукується з заявами канцлера Німеччини Фрідріха Мерца щодо надання Україні статусу «асоційованого» членства в Євросоюзі.

Пропозиції наразі обговорюються на найвищому політичному рівні. Насправді відповідні пропозиції Єврокомісія мала представити ще торік, але заявка на вступ від України ускладнила процес.

«Щодо переглядів політики до розширення, ми можемо додати, що ми старанно працюємо над тим, щоб якомога швидше завершити комунікацію, з кінцевою метою забезпечення її найвищої якості», – сказав Euronews представник Комісії.

Але особливо делікатними ці дебати стають на тлі підготовки до чергових виборів президента Франції, на яких може перемогти кандидат від ультраправих. Імовірний кандидат, лідер «Національного об'єднання» Жордан Барделла, категорично виступав проти вступу України до ЄС.

Утім, у будь-якому випадку реформа важлива, а її обговорення триватиме.

Зараз країни ЄС готуються до стратегічних дебатів щодо реформування процесу вступу. Вони відбудуться на наступному саміті лідерів ЄС у жовтні.

«Ми побачили внески з цього питання від кількох держав-членів. Комісія також працює над цим питанням. Ми з нетерпінням чекаємо на майбутнє стратегічне обговорення розширення та реформ на засіданні EUCO у жовтні цього року», – сказав речник Комісії Euronews. (<https://bit.ly/4xG0UF5>). – 2026. – 06.07).

Wirtualna Polska: Віцепрем'єр-міністр і міністр оборони Польщі Владислав Косіняк-Камиш не впевнений, що українська влада готова працювати за правилами ЄС.

Матеріал на сайті «ZN.UA»

«Чи справді Україна та її еліти хочуть у ЄС?»: віцепрем'єр Польщі сумнівається

Віцепрем'єр-міністр і міністр оборони Польщі Владислав Косіняк-Камиш вважає, що переговори про вступ України до Європейського Союзу триватимуть ще багато років. На його думку, найскладнішим етапом стане виконання вимог у сфері верховенства права та боротьби з корупцією, а також готовність української влади працювати за правилами ЄС.

Про це він заявив в інтерв'ю Wirtualna Polska.

Найважчий кластер

За словами Косіняка-Камиша, одним із найскладніших переговорних блоків стане кластер, який стосується верховенства права, судової системи та боротьби з корупцією.

«Схоже, що попереду у нас багато років переговорів про вступ з Україною. Це не станеться швидко», – сказав польський міністр.

Він нагадав заяву колишнього президента Польщі Анджея Дуди, який під час виступу у Верховній Раді обіцяв не заспокоюватися, доки Україна терміново не стане повноправним членом ЄС. За словами Косіняка-Камиша, такий сценарій є малоімовірним, і сумнівно, що представники партії PiS сьогодні захочуть згадувати ці слова свого лідера.

Сумнів у ширості євроінтеграції

Політик також сумнівається у готовності українських політичних еліт повною мірою інтегруватися у європейський правовий простір.

«Питання полягає в тому, чи справді Україна та її еліти хочуть вступити до Європейського Союзу. Чи не зручніше деяким жити у світі, де немає правил ЄС, а користування частиною його переваг є предметом суперечок? На це питання Україна повинна відповісти сама», – заявив Косіняк-Камиш.

Нагадаємо, 15 червня для України відкрили перший кластер – «Основи». Він є основним і буде закритий лише перед підписанням остаточної угоди. Загалом переговори складаються з шести тематичних блоків, а ті – з 33-35 розділів. Окремо ЄС озвучив Києву 145 вимог, на реалізацію яких, на думку експертів, з європейської та євроатлантичної інтеграції Тараса Качки, знадобиться від кількох місяців до двох років.

Переговори про вступ поділені на шість кластерів, серед яких «Основи» – це так званий «бос». Тож навіть якщо Україна буде мати успіхи у будь-якому з інших п'яти блоків, але у неї не

буде прогресу в першому кластері, вступ заблокують. До речі, саме в нього включили питання нацменшин – Угорщина вже попередила, що якщо Київ не виконає домовленості, укладені з Будапештом, то перемовини знову заморозять.

Україна отримала історичний шанс стати членом Європейського Союзу. Але чи достатньо політичних заяв і підтримки партнерів, аби дійти до фінішу? Досвід інших країн свідчить: навіть успішний старт не гарантує результату.

Насправді головний виклик починається після перших успіхів. Корупція, верховенство права, реформа державних інституцій, політична воля – саме тут країни-кандидати найчастіше втрачають темп.

У статті «На першому метрі марафону: як не застрягнути на півдорозі до Євросоюзу» Надзвичайний і Повноважний Посол України, представник України при ЄС (2010–2015) Костянтин Єлісєєв пояснює, чому шлях до членства – це не спринт і навіть не забіг на довгу дистанцію, а випробування на витривалість держави.

Раз по раз жахаючись масштабів чергових корупційних скандалів, мимоволі почнеш думати про якусь не таку ментальність, карму чи вроки. Ні, нам не пороблено. Ми просто не створили системи, яка унеможливила б появу «мідасів» як таких. (<https://zn.ua/ukr/POLITICS/chi-spravdi-ukrajina-ta-jiji-eliti-khochut-u-jes-vitsepremjer-polshchi-visloviv-sumnivi.html>). – 2026. – 28.07).

НАУКОВИЙ ПОГЛЯД

Анотований бібліографічний список наукових статей, присвячених проблемам освіти і науки в контексті євроінтеграції (2023-2024 рр.)

Кузніченко О., Ільченко М. **Конституційне право на освіту та його захист в умовах Євроінтеграції**. Південноукраїнський правничий часопис. 2023. № 1. С. 28-35. DOI: <https://doi.org/10.32850/sulj.2023.1.5>

Анотація: В статті авторами проаналізовано та роз'яснено наукову проблему щодо конституційного права на освіту та його захист в умовах євроінтеграції. На основі національного та міжнародного законодавства з'ясовано місце права на освіту в системі прав людини, з'ясовано його зв'язок з конституційними правами. Запропоновано авторське визначення конституційного права на освіту. Також приділено особливу увагу інтеграції освіти у європейський простір. На виконання конституційних положень щодо ефективної реалізації права на освіту здійснюється реформування та модернізація, в тому числі, й в галузі правової, системи освіти та адаптація її до європейської.

Лазаренко Н., Візнюк І. **Моніторинг забезпечення якості професійної освіти педагогів в контексті євроінтеграції**. Comparative Professional Pedagogy. 2023. Том 13, № 1. С. 11–19. DOI: [https://doi.org/10.31891/2308-4081/2023-13\(1\)-2](https://doi.org/10.31891/2308-4081/2023-13(1)-2)

Анотація: У статті розкрито поняття та процедуру моніторингу якості професійної компетентності педагогічних працівників ЗВО, який являє собою цілісний управлінський інструмент зберігання, обробки й поширення інформації щодо якості професійної діяльності педагогів вищої школи та визначення її стану розвитку й спрогнозування в контексті розробки методики його проведення. Зазначено, що моніторинг обумовлений вмотивованістю, за специфічністю якої викладач сам зацікавлений в об'єктивній та незалежній оцінці своєї праці,

пошуку нових технологій, визначенні шляху власного професійного зростання, відвідуванні відкритих занять своїх колег і проходження курсів підвищення професійної кваліфікації.

Ковальова О. А., Демченко О. П. **Модернізація освіти обдарованих учнів на шляху до євроінтеграції.** Освіта та розвиток обдарованої особистості. 2023. № 2 (89). С. 26–31. DOI: <https://doi.org/10.32405/>

Анотація: Стаття ґрунтується на дослідженні особливостей європейської політики у сфері розвитку та підтримки обдарованих і талановитих здобувачів освіти. Її присвячено осмисленню відмінностей і дефіцитів української обдарованої освіти та визначенню напрямів її модернізації. Автори зазначають, що в законодавчому, теоретичному та практичному контекстах як деяких країн Європи, так і України, є питання, що потребують подальшого вирішення. Це, серед інших, такі: невизнання високообдарованих учнів особами з особливими потребами; неузгодженість термінологічної бази, обмежені зв'язки між експертами Європи та України в цій сфері знань і недостатність вивчення підходів один одного. Автори роблять спробу окреслити шляхи подолання цих та інших проблем.

Гадзало Я., Лузан Ю. **Підвищення ролі аграрної науки на етапі євроінтеграції.** Вісник аграрної науки. 2023. Т. 101. № 12. С. 5–13. DOI: <https://doi.org/10.31073/agrovisnyk202312-01>

Анотація: Мета. Окреслити основні завдання та шляхи підвищення ролі вітчизняної аграрної науки на етапі її євроінтеграції. Методи. Використано діалектичний та логічний методи наукового пізнання; системного узагальнення оцінок потенціалу вітчизняної аграрної науки та її спроможностей для підготовки обґрунтованих пропозицій щодо розв'язання проблем агропромислового та сільського розвитку; аналізу та синтезу статистичних даних для підтвердження відповідних тенденцій. Результати. Визначено основні проблеми та запропоновано шляхи підвищення ефективності функціонування вітчизняної аграрної науки в сучасних умовах. Висновки. Акцентовано на недоліках законодавчої бази та недосконалості механізмів підтримки пріоритетності розвитку сучасної аграрної науки, запропоновано напрями підвищення конкурентності аграрної економіки на внутрішньому та світових ринках. Результати досліджень можуть бути використані для забезпечення ефективного входження аграрної сфери України до Європейського Союзу, ухвалення відповідних урядових рішень з питань функціонування аграрної науки.

Чередниченко О., Трубавіна І. **Європейські цінності як основа національної згуртованості, курсу України на євроінтеграцію та укріплення основ національної безпеки через освіту.** Новий Колегіум. 2023. № 1 (110). С. 53–58. DOI: <https://doi.org/10.30837/nc.2023.1-2.53>

Анотація: Стаття присвячена проблемі впровадження європейських цінностей в умовах війни та євроінтеграції. Автори доводять, що така робота в системі освіти повинна сьогодні розглядатися ширше, аніж в сфері традиційної виховної роботи. Зокрема, це розгляд проблеми через призму національних інтересів в контексті забезпечення національної безпеки і соціальної згуртованості. Мета статті – визначити сутність і місце європейських цінностей в національній безпеці через освіту, їх взаємозв'язок з національними інтересами, розвитком євроінтеграційних процесів та національною згуртованістю, функції освітянина в цьому процесі. Науковою новизною дослідження є те, що уперше з'ясовано, що європейські цінності є складовою національних інтересів України і предметом національної безпеки в діяльності освітян. Вони вимагають від педагогів оволодіння нових функцій: безпекової, інформаційної, соціальної допомоги, а також відновлення в професійному стандарті і наповнення новим змістом виховної функції. Ці нові функції освітян можуть виступити основою покращення стану національної безпеки, згуртованості країни і громади. Європейські цінності як запорука національної безпеки

мають стати складовою змісту національного виховання, зокрема, морального, інтелектуально-духовного, правового тощо.

Тиравська Ю. В., Тюпа В. В., Тимошенко Ю. В. **Цифрова трансформація наукової діяльності в закладах вищої медичної освіти в умовах євроінтеграції**. Академічні візії. 2023. Вип. 17. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7759258>

Анотація: Стаття присвячена дослідженню цифрової трансформації наукової діяльності в закладах вищої медичної освіти в умовах євроінтеграції.

Відзначено, що у загальному вигляді під цифровою трансформацією науки можна розуміти зміну під впливом цифрових технологій усіх аспектів суспільних відносин, пов'язаних з виробництвом, оборотом та використанням наукових знань: від «робочих інструментів» дослідників до моделей управління науково-інноваційним розвитком, від культури та психології наукової праці до принципів взаємодії науки із суспільством, державою та бізнесом.

Значна частина процесів пов'язана з оцифруванням інформації та цифровізацією різних сторін діяльності науковців. Цифровізація, як і будь-які технологічні рішення, має двоякий характер і може мати як позитивний, так і негативний вплив.

Також визначено, що цифрова трансформація у сфері освіти і науки – це комплексна робота з побудови екосистеми цифрових рішень у сфері освіти і науки, яка включає створення безпечного електронного освітнього середовища, забезпечення необхідної цифрової інфраструктури закладів освіти і науки, підвищення рівня цифрових компетентностей, трансформацію процесів та сервісів, автоматизацію збору та аналізу даних.

Зазначено, що цифровізація наукової діяльності у закладах вищої медичної освіти є одним із найважливіших векторів реформування та модернізації глобального освітнього середовища. Цифрові технології дають змогу інтенсифікувати освітній процес, зробити його мобільним, різноманітним та адаптованим до реалій сьогодення. Важливо відмітити, що завдяки цифровим технологіям забезпечується безперервність освіти в умовах пандемій та збройних конфліктів.

Піфко О. О., Калинюк С. С. **Болонський процес та вища освіта в Україні: актуалізація та розвиток в умовах активізації євроінтеграційних процесів**. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки. 2023. Том 34 (73). № 4. С. 149–153. DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2023.4/22>

Анотація: Дана стаття розглядає вплив Болонського процесу на систему вищої освіти в Україні, зосереджуючись на актуалізації та розвитку в умовах зростаючої євроінтеграції. Досліджуються ключові аспекти реформ, проведених від моменту приєднання України до Болонського процесу, включаючи створення національної системи кваліфікацій, нові підходи до організації навчального процесу та інші зміни. Стаття також висвітлює взаємозв'язок між активізацією євроінтеграційних процесів та розвитком вищої освіти в Україні в контексті Болонського процесу.

Встановлено, що впровадження нових педагогічних програм та стандартів у сучасній системі освіти в Україні зазвичай розгортається у кілька етапів, а саме: аналіз і потреби ринку праці; розробка нових методик і стандартів; тестування та адаптація; тренінги та підтримка викладачів; моніторинг і оновлення.

Досліджено, що провадження системи кредитного перетворення здобутої освіти та розробка чіткої системи рейтингування вищих навчальних закладів є важливими етапами для покращення конкурентоспроможності випускників та привабливості українських вишів для студентів. Основні впливи цих заходів включають: оцінку якості освіти; транспарентність та відкритість; підвищення конкуренції; підвищення конкурентоспроможності випускників; міжнародна привабливість.

Резюмовано, збільшення фінансування, яке надходить у зв'язку з інтеграцією в європейські освітні структури, створює додаткові можливості для університетів з розширення наукових

програм та здійснення якісних досліджень. Зазначений процес також призводить до зміцнення міжнародної співпраці в галузі досліджень. Університети активно взаємодіють з міжнародними науковими установами, залучають іноземних вчених та студентів. Це розширює горизонти досліджень і сприяє обміну ідеями та кращими практиками. За рахунок проаналізованих трансформацій може відбуватися підвищення рівня досліджень українських вищих навчальних закладів, їхнє пристосування до міжнародних стандартів та високих академічних критеріїв. Акцент на міждисциплінарні дослідження і створення наукових ініціатив може сприяти більш глибокому та комплексному розвитку наукової сфери в українських університетах.

Топузов О., Локшина О., Джурило А., Шпарик О. **Європейський дослідницький простір як орієнтир розвитку освіти і науки в Україні**. Український педагогічний журнал. 2023. № 4. С. 5–19. DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2023-4-5-19>

Анотація: Статтю присвячено аналізу стратегічних орієнтирів Європейського дослідницького простору як системи програм і політичних інструментів, що об'єднує інституційне середовище досліджень та розробок держав-членів ЄС та асоційованих членів з метою розвитку міжнародного науково-технічного співробітництва, вільного трансферу знань, мобільності дослідників. Констатовано актуальність проведеного дослідження в умовах отримання Україною у 2022 році статусу кандидата на членство в ЄС та початку гармонізації національної правової системи з «*acquis communautaire*», включно з галуззю науки та освіти. Для досягнення мети застосовано метод аналізу ключових документів ЄС, які регулюють правове поле та визначають напрями розвитку Європейського дослідницького простору. Також було вивчено законодавчі і стратегічні документи України, що регулюють процес європейської інтеграції загалом та національної науки зокрема. Охарактеризовано особливості становлення Європейського дослідницького простору, починаючи з 2000 року. Розкрито етапи цього становлення в аспектах фокусу, пріоритетів і досягнень. Акцентовано на еволюції місії Європейського дослідницького простору від подолання фрагментації національних дослідницьких систем й посилення політичної координації між державами-членами та ЄС (2000–2007), до вільного руху знань як «п'ятої свободи» (2007–2012), та до формування спільного ринку знань, досліджень та інновацій (2012–2020). З'ясовано сутнісні характеристики оновленого Європейського дослідницького простору, починаючи з 2020 року. Зроблено висновок, що такі принципи та цінності, як етика і доброчесність науки та інновацій, свобода наукових досліджень, гендерна рівність та рівні можливості для всіх, вільне пересування дослідників, знань і технологій, прагнення до досконалості, соціальна відповідальність є визначальними орієнтирами для української науки. Інноваційна практика ЄС з розбудови Європейського дослідницького простору потребує подальшого осмислення в умовах прагнення України до більшої інтеграції в Європейський дослідницький простір.

П'ятакова Г. **Сучасні тенденції розвитку педагогічної освіти в умовах євроінтеграції**. Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. 2023. Вип. 38. С. 11865. DOI: <https://doi.org/10.30970/vpe.2023.38.11865>

Анотація: Визначено, що становлення педагогічної освіти на сучасному етапі відбувається під впливом євроінтеграційного процесу. Виконання завдань Болонської реформи привело до становлення довгострокових тенденцій як результату реформування педагогічної освіти: введення двох циклів навчання – бакалавр та магістр; впровадження кредитно-модульної системи, в основі якої – Європейська система трансферу кредитів (ECTS); сприяння європейській співпраці щодо забезпечення якості освіти; активізація мобільності студентів, викладачів, науковців, адміністраторів; забезпечення працевлаштування випускників, а також їхньої привабливості та конкурентоспроможності.

Акцентуємо на формуванні тенденцій як викликів ХХІ ст. соціальним та економічним потребам розвитку України. З-поміж них виокремлюємо такі: реформування системи педагогічної освіти в межах вищої; модернізацію освітнього процесу, що привела до змін форм, методів, засобів, прийомів передавання знань; впровадження європейських освітніх стандартів у навчальний процес ЗВО України; впровадження дистанційної форми навчання у процес підготовки педагогів у зв'язку з пандемією COVID-19.

Розглянуто особливості розвитку тенденції міжнародної співпраці, яка є актуальною у період залучення вітчизняної вищої освіти до європейського освітнього простору на прикладі Львівського національного університету імені Івана Франка. На сучасному етапі розвитку вищої освіти простежуємо за активною участю бакалаврів та магістрів у освітніх програмах «Еразмус Мундус», «Еразмус+», «Еразмус+ KA10», DAAD, короткострокових програмах академічної мобільності. Навчання та проходження практик студентів в університетах Польщі, Німеччини, Чехії, залучення викладачів до виконання досліджень в університетах Америки, Великої Британії, Іспанії, Туреччині, Польщі та інших країнах сприяють формуванню тенденції розвитку міжнародної співпраці та активізації мобільності.

Калінічева Г., Бульвінська О. **Роль вищої освіти в розвитку цінностей Об'єднаної Європи під час повоєнного відновлення України.** Проблеми освіти. 2023. № 2 (99). С. 24–43. DOI: <https://doi.org/10.52256/2710-3986.2-99.2023.02>

Анотація: У статті актуалізовано роль університетської освіти у повоєнному відновленні України. Наголошено, що в умовах євроінтеграційного поступу України і необхідності згуртування українського суспільства набуває більшого значення пропагування, підтримка і розвиток європейських цінностей серед молодих українців – здобувачів вищої освіти, які братимуть участь у відновленні та розбудові України після завершення російсько-української війни. Спираючись на соціологічні дослідження, автори простежують динаміку зміни ціннісних орієнтацій в українському суспільстві від поміркованого і скептичного ставлення до євроінтеграції та фрагментарного і суперечливого уявлення про європейські цінності до беззастережної підтримки переваг демократичної європейської моделі суспільного розвитку. Соціологічні дослідження засвідчують провідну роль молоді у сприйнятті і підтримці цінностей Об'єднаної Європи, на демократичні перетворення в Україні, дотримання прав і свобод, верховенство права. Авторами акцентовано увагу на досвіді українських університетів щодо інформування, навчання та пропагування європейських цінностей серед здобувачів вищої освіти різних регіонів України. Запропоновано інструменти подальшого розвитку європейських цінностей під час повоєнного відновлення України через запровадження освітніх програм, навчальних дисциплін та модулів програми Еразмус+: Жан Моне. Підкреслено ключову роль вищої освіти у миротворенні, а також у підготовці фахівців для деокупованих територій.

Артьомов І., Ляшко М. **Євроінтеграційні аспекти вищої освіти України в контексті сучасних викликів і трендів.** Геополітика України: історія і сучасність. 2023. Вип. 1(30). С. 44–55. DOI: [https://doi.org/10.24144/2078-1431.2023.1\(30\).44-55](https://doi.org/10.24144/2078-1431.2023.1(30).44-55)

Анотація: У статті проаналізовано євроінтеграційні складові вищої освіти України в контексті сучасних викликів і трендів. З'ясовано, що досягнуто істотного прогресу в адаптації національної системи вищої освіти до загальноєвропейських критеріїв. У контексті зазначеного зроблено висновки, що важливою стратегічною ціллю вищої школи України є реалізація завдань дослідницько-інноваційного характеру в контексті Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, законів України «Про освіту» та «Про вищу освіту», Стратегічного плану розвитку освіти на період 2022-2032 рр. та ін. На прикладах інтернаціоналізації освіти і науки в Ужгородському національному університеті розкрито потенційні можливості для успішного

інтегрування до єдиного простору вищої освіти. Спираючись на аналіз стану реалізації Концепції інноваційного розвитку УжНУ на 2015-2025 рр., зроблено спробу виробити концептуальні підходи до формування Стратегічного плану на 2023-2032 рр., базових пріоритетів розвитку. Акцентовано, що Стратегічний план розвитку УжНУ формується в процесі реалізації наукового проекту «Транскарпатський центр Жана Моне з дослідження європейських стратегій розвитку». Сформульовано завдання щодо використання існуючих резервів на шляху до ЄПВО, а також форм і методів роботи для подолання існуючих викликів і загроз у розвитку вищої освіти в умовах агресії Росії та війни з Україною.

Пономарьов О., Черемський М. **Українська освіта в контексті європейського освітнього простору**. Новий Колегіум. 2023. № 1 (110). С. 38–45. DOI: <https://doi.org/10.30837/nc.2023.1-2.38>.

Анотація: Стаття присвячена інтеграції української освіти до європейського освітнього простору. Розглядаються відмінності між українською та європейською системами освіти. Визначаються шляхи залучення європейських, а також інших західних форм і методів навчання й виховання особистості в українських школах. Дані форми та методи мають творчу основу, активізуючи думку, почуття та фантазію особистості. Західна педагогіка вирізняється своїм демократизмом та гуманізмом, виховуючи вільну, всебічно розвинену, творчу, конкурентоздатну особистість. Автори ставлять питання про демократизацію та гуманізацію української освіти, що є основною умовою її євроінтеграції.

Радкевич В.О. **Розвиток національної професійної освіти в умовах війни, повоєнного відновлення та євроінтеграції України**. 2024. Вісник Національної академії педагогічних наук України. № 2 (6). С. 1-19. DOI: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2024.6226>

Анотація: Презентована наукова доповідь акцентує увагу на трьох основних аспектах розвитку професійної освіти України: функціонуванні в умовах війни, ролі в повоєнному відновленні країни та завданнях євроінтеграції до освітнього і дослідницького просторів ЄС. Здійснено аналіз зумовленої війною трансформації ринків праці та освітніх послуг у сфері професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти. Обґрунтовано причини активізації участі приватного сектору у професійній підготовці робітничих кадрів. Охарактеризовано геополітичні і національні виклики національного ринку праці (гостра нестача робітничих кадрів у країнах ЄС; критична еміграція трудових ресурсів з України; значний відсоток українців, адаптованих за час війни до європейських ринків праці) та детерміновано трансформацію вітчизняної системи професійної освіти (необхідність забезпечення вимог воєнного ринку праці, збереження непопулярних через воєнний стан спеціальностей, відкриття нових професій і розроблення відповідних професійних стандартів для прискорення повоєнного відновлення країни). Охарактеризовано кадрову специфіку регіональних ринків праці та проблеми внутрішньо переміщених закладів освіти. Висвітлено особливості запровадження профільної середньої освіти. Розкрито трансформацію змістової парадигми професійної освіти. Окрема увага приділена діяльності Інституту професійної освіти НАПН України з питань науково-методичного забезпечення модернізації професійної і фахової передвищої освіти (розроблення і впровадження інноваційних методик і технологій; підготовка наукової, навчальної, виробничо-практичної і довідкової продукції; проведення масових заходів та експериментальної роботи в закладах освіти тощо) для підготовки майбутніх фахівців до повоєнного відновлення країни (розвиток цифрової, екологічної, енергоефективної, правової, самоосвітньої, кар'єрної, підприємницької та інших компетентностей). Загострено увагу на важливості докорінної зміни вітчизняної парадигми соціогуманітарної підготовки майбутніх фахівців, більш активного розвитку державно-приватного партнерства. Представлено науковий доробок учених Інституту з питань вивчення європейського досвіду розвитку системи професійної освіти, його аналіз та впровадження в сучасну освітню практику України.

Терещенко Г. М. **Реформування системи освіти України в контексті євроінтеграції**. Освітня аналітика України. 2024. № 6. С. 40–50. DOI: <https://doi.org/10.32987/2617-8532-2024-6-40-50>

Анотація: У статті досліджено процес реформування системи освіти України в контексті євроінтеграційних прагнень, який стає важливим фактором розвитку сучасного українського суспільства. Підкреслено, що євроінтеграційні процеси поглибилися після підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом. Увагу зосереджено на структурних і змістових змінах, які впроваджуються в освітню систему для її адаптації до європейських стандартів та принципів. Розглянуто основні напрями та етапи освітніх реформ, що здійснюються для наближення освітніх стандартів України до вимог ЄС. Центральною метою євроінтеграційних реформ є створення конкурентоспроможної системи освіти, що здатна ефективно реагувати на виклики глобалізації й сучасного ринку праці, а також забезпечити рівний доступ до якісної освіти для всіх громадян. Наголошено на тому, що освітні реформи спрямовані на підвищення якості, доступності та інклюзивності освітніх послуг, а також на розвиток навичок, необхідних для конкурентоспроможності на європейському ринку праці. Проаналізовано рушійні сили реформ, включаючи соціальні й економічні фактори, технологічний розвиток, політичну волю керівництва країни, а також суспільний запит на якісну освіту. Досліджено як досягнення, так і виклики, зокрема недостатнє фінансування, брак кваліфікованих кадрів та потребу в удосконаленні цифрових технологій в освітньому процесі. У статті також розглянуто вплив європейських освітніх ініціатив на розвиток української системи освіти та наголошено на важливості подальшого співробітництва з європейськими освітніми структурами для посилення реформ. Загалом дослідження підкреслює, що реформування освіти в Україні в контексті євроінтеграції сприяє розвитку освітньої системи, орієнтованої на інновації та адаптованої до глобальних стандартів, що, своєю чергою, сприятиме інтеграції України в ЄС і формуванню європейської ідентичності серед молодого покоління.

Жовнич О. **Сучасні тенденції євроінтеграції початкової школи**. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : наук. журнал / МОН України, Сумський держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2024. № 3 (137). С. 350–356. DOI: <https://doi.org/10.24139/2312-5993/2024.03/350-356>

Анотація: Практичне забезпечення європейської освіти в Україні розглядається як ключовий елемент не лише академічного розвитку, але й формування вмінь та навичок учнів у співпраці з європейськими партнерами. Запровадження європейського виміру в українську освіту не передбачає стандартизації, але вимагає індивідуального підходу до розроблення навчальних планів і методик викладання, спрямованих на засвоєння знань про європейські країни та їхні культурні особливості. Участь у міжнародних проєктах, партнерствах з європейськими школами та розвиток мовних навичок стають важливими компонентами європейської освіти в Україні. Впровадження цих ідей українськими освітніми установами сприятиме формуванню нової культури громадянина, зорієнтованої на європейські цінності та діалог між культурами. У соціологічному дослідженні, проведеному протягом 2023-2024 років, аналізується ставлення українського науково-педагогічного персоналу та слухачів післядипломної педагогічної освіти до європейського вектора розвитку України. Виявлено, що вони позитивно оцінюють європейські цінності як фундамент демократичного суспільства, розглядаючи їх як важливий аспект інтеграції України у європейський освітній простір. Високий рівень підтримки євроінтеграції серед учасників дослідження, що склав 94,0%, свідчить про актуальність цієї проблеми для української освітньої спільноти. Науково-педагогічний персонал вбачає у євроінтеграційному процесі можливість підвищення престижу своєї професії та поліпшення умов праці. Однак, дослідження також виявило недостатню реалізацію цінностей, таких як підтримка суб'єктності учнів та гнучкість освітніх програм. Потреба в вивченні іноземних

мов, хоч і усвідомлена, часто не відображається на практиці в навчальних закладах, що свідчить про наявність протиріч у реалізації цих завдань. Саме тому необхідно активізувати практичні заходи для забезпечення повноцінного впровадження європейських цінностей у педагогічну практику України.

Уманський О. В. **Цифрова трансформація екосистеми знань в контексті євроінтеграції повоєнної України.** Здобутки економіки: перспективи та інновації. 2024. вип. 13 DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14675449>

Анотація: У статті досліджується цифрова трансформація екосистеми знань в контексті євроінтеграції повоєнної України. Виокремлено такі структурні компоненти екосистеми знань: зацікавлені сторони; інфраструктура та канали взаємозв'язку; технології; регулятивні та етичні норми з урахуванням різних рівнів екосистеми. Зокрема, до компоненту екосистеми знань «зацікавлені сторони» включено: дослідників та винахідників, викладачів, здобувачів освіти чи наукового ступеню, громадян; інститути (заклади освіти, науки, наукові асоціації, стартапи, компанії з професійного та особистого розвитку (поза освітніми установами), наукові та технологічні парки, видавництва); регулятивні інституції. До інфраструктури нами віднесено дослідницькі та/або навчальні мережі та платформи різного рівня (локальні, регіональні, глобальні); канали взаємозв'язку між цифровою, інноваційною та знаннєвою екосистемами; сховища даних; фінансова підсистема. До компоненту «технології» віднесено технології, які сприяють створенню, поширенню та переоцінюванню знань, у тому числі цифрові технології. Виокремлено регулятивні та етичні норми в структурі екосистеми знань. Зазначено відмінності цифрової трансформації та цифровізації. Схематично показано основні напрямки цифрової трансформації екосистеми знань.

У висновках обґрунтовано, що цифрова трансформація екосистеми знань та повоєнне відновлення України тісно пов'язане з поглибленням євроінтеграційних процесів. Показано, що участь України у фондах та ініціативах ЄС щодо розвитку освіти, наукових досліджень, інноваційної діяльності сприяють цифровій трансформації за всіма компонентами екосистеми знань України.

Кістерський Л. Л. **Освітні виклики європейського ринку.** Економіка України. 2024. № 2. С. 62-82. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2024.02.062>

Анотація: Викладено роль освіти в суспільстві в широкому соціально-економічному контексті. Проаналізовано сучасний стан вищої освіти в Україні, показано її слабкий взаємозв'язок з наукою в умовах кризи в суспільстві. Розглянуто основні вади університетського освітнього процесу та їх негативні наслідки для науки, економіки й суспільства в цілому. На прикладі успішних країн з ринковою демократією висвітлено важливу роль заснованої на високих морально-етичних принципах освіти для подолання корупції і досягнення сталого розвитку. Запропоновано нагальні кроки для реформування системи вищої освіти в Україні з особливим акцентом на якісну підготовку фахівців у галузі міжнародних економічних відносин для прискорення євроінтеграційного процесу.

Товстоган В., Брюховецька І., Габрик В. **Професійно-педагогічна підготовка: тенденції розвитку і вдосконалення в умовах євроінтеграції.** Молодь і ринок. 2024. № 6 (226). DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.307845>

Анотація: У статті проаналізовано сучасні тенденції розвитку і модернізації системи професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців. Актуалізовано значущість контекстного навчання як такого, що забезпечує спрямування змістового потенціалу навчальних предметів, а також методів та форм навчання на формування професійної компетентності майбутніх фахівців.

Визначено роль і місце в системі професійно-педагогічної підготовки самостійної роботи студентів і проєктного методу навчання як перспективних засобів формування предметних і надпредметних результатів освітньої діяльності.

Мареніченко В., Рибкіна С. **Механізми розвитку наукового-технічного потенціалу України в умовах євроінтеграції та процесів міграції**. Вісник Дніпровської академії неперервної освіти. Серія: Публічне управління та адміністрування. 2023. № 1 (4). С. 15–19. DOI: <https://doi.org/10.54891/2786-698X-2023-1-3>

Анотація: У статті охарактеризовано взаємозв'язок науково-технічного прогресу та науково-технічного потенціалу країни. Зокрема, проаналізовано поняття науково-технічного потенціалу в сучасних дослідженнях. Прослідковано паралель розвитку науково-технічного потенціалу з впровадженням інновацій та подальшого інноваційного зростання країни. Обґрунтовано роль науково-технічного потенціалу у рості світової економіки та макроекономічних показників. Визначено найбільш важливі напрями науки та науково-технічного прогресу. Прослідковано кількісні показники впливу на науково-технічний потенціал в таких країнах, як США, Японія, Німеччина, Франція та Великобританія. Визначено ключовою проблемою в розвитку науково-технічного потенціалу процеси інтелектуальної міграції («відтоку мізків»). Зокрема, визначено, що інтелектуальна міграція зумовлена процесами, що відбуваються не всередині інтелектуальної сфери, а в суспільстві взагалі: в економічному, соціальному, політичному, культурному середовищі тощо. Охарактеризовано ключові фактори впливу на інтелектуальну міграцію в Україні, зокрема, через війну та супутні їй чинники, серед яких прогрес у деокупації тимчасово захоплених територій, безпосередні обстріли російськими військами населених пунктів, виникнення кризових явищ техногенного або природного характеру тощо. Визначено, що для уникнення або ж мінімізації міграції інтелектуальних фахівців необхідно розробити сталу систему збереження, підготовки та супроводу кадрів, включитись у процес боротьби за здобувачів освіти. Освіта охарактеризована як висококваліфікована послуга, і за її надання змагається багато країн і кращі університети світу, що має дати поштовх для розвитку і в Україні. Доцільним кроком є створення нормативно-законодавчої бази, що регулює процеси зовнішньої інтелектуальної міграції, передбачає розробку законопроектів про в'їзд та виїзд громадян з інтелектуальною метою, про соціальний захист мігруючих громадян. Обґрунтована необхідність належної оцінки праці науковців та створення всіх необхідних умов для їх розвитку.

Шпарик О. **Інтеграція шкільних систем у Європейському Союзі: сучасні тенденції**. Український педагогічний журнал. 2024. № 3. С. 41–51. DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2024-3-41-51>

Анотація: У статті розглянуто актуальні проблеми євроінтеграції у галузі шкільної освіти. Визначено ключові документи, які визначають основні напрями інтеграції європейських національних шкільних систем у спільний європейський освітній простір. З'ясовано спільні цілі й освітні пріоритети для європейського співробітництва в галузі освіти і навчання на даному етапі. Акцентовано на принципі відкритого методу координації (Open Method of Coordination, ОМС), який застосовується для узгодження політики країн ЄС у різних галузях. Виділено ключові сучасні тенденції в інтеграції та гармонізації шкільних систем у Європейському Союзі, зокрема гармонізація шкільних структур та навчальних програм; забезпечення якості шкільної освіти; впровадження інноваційних методик викладання та оцінювання; цифрова трансформація шкільної освіти; стандартизація вимог до вчителів та підвищення їх кваліфікації; сприяння академічній мобільності учнів та вчителів; забезпечення соціальної інклюзії та рівного доступу до освіти; посилення управлінської та організаційної автономії шкіл тощо. Ці тенденції відображають спільні прагнення до створення інтегрованого, гнучкого та інноваційного Європейського освітнього

простору. Зроблено висновок, що країни-члени ЄС мають історично сформовані національні підходи до організації шкільної освіти, які відрізняються структурою, навчальними програмами, методами викладання тощо. Гармонізація освітніх стандартів та практик, знаходження балансу між уніфікацією та збереженням культурної ідентичності є складним завданням в умовах такого різноманіття і вимагає скоординованих зусиль на рівні ЄС, національних урядів та локальних громад.

Мокляк В., Фазан В. **Модернізація якості вищої медичної освіти на шляху до євроінтеграції України.** Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2024. № 6 (140). С. 144–152. DOI: <https://doi.org/10.24139/2312-5993/2024.06/144-152>

Анотація: У статті на основі аналізу джерельної бази схарактеризовано контекст реформування національної вищої освіти, зокрема медичної та впровадження й формування відповідно до стратегії Європейського простору вищої освіти відповідних вимог якості. Обґрунтовано сутність поняття «якість» як різнопланової категорії. Розглядаються проблеми, особливості напрями розвитку вищої медичної освіти в контексті європейської та світової парадигми вищої освіти. Висвітлюються значення чинників, що впливають на реформування і якість вищої освіти при підготовці майбутнього лікаря та приведення її у відповідність до вимог світового і Європейського простору вищої освіти. Показано, що розвиток системи вищої освіти й зокрема медичної, як підготовки сучасного фахівця, потрібно розглядати в контексті розвитку системи суспільства, в якому опиняється випускник, та системи вищої освіти, особливостей системи тієї або іншої країни, а також специфіки самої системи.

Михайленко С. І., Мирошніченко Н. О., Гах Р. В. **Щодо ролі вищої освіти в інтеграції України в європейський освітній простір.** Педагогічна Академія: наукові записки. 2024. № 7. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.12571011>

Анотація: Україна має чудовий науковий потенціал, відповідно до європейських стандартів ЄС понад 70% населення мають вищу освіту, але, незважаючи на це, ресурсний та інтелектуальний потенціал вітчизняної вищої освіти не використовується повною мірою суспільством та економікою. Метою роботи є визначення сутності та ролі вищої освіти в сучасному суспільстві в контексті інтеграції України в європейський освітній простір. Також наведено історію становлення та розвитку європейського освітнього простору в тому вигляді, який є наразі. У ході проведення дослідження було висвітлено ключові вимоги Болонської декларації, які є обов'язковими до виконання всіма учасниками. Україна ще не досягла еталонного рівня вищої освіти, тому що має певні проблемні аспекти, а саме: високий відсоток міграції працездатного населення та молоді; відсутність почуття безпеки, що унеможливорює отримання якісної освіти в належних умовах; низьку вмотивованість здобувачів вищої освіти та викладачів до надання і сприйняття знань тощо. У статті було використано графічний метод та метод систематизації інформації. Наведено статистику відносно кількості студентів з України в закладах вищої освіти Польщі. Основною причиною, чому українські здобувачі освіти вибирають європейські заклади вищої освіти, є вихід із власної зони комфорту, отримання диплому європейського університету, що в кінцевому результаті дає можливість пошуку більш перспективних видів робіт із гідною заробітною платою. З огляду на зазначені вище проблеми було запропоновано заходи, метою яких є пришвидшення процесу інтеграції України в європейський освітній простір. Такий комплекс заходів стосується рівнів вищої освіти, освітньої політики загалом, наукових досліджень, засад післядипломної та безперервної освіти й у разі ефективної реалізації зможе запустити інтеграційні процеси в короткостроковий період. Тож ефективне реформування вітчизняної системи вищої освіти допоможе стабілізувати освітню галузь в Україні, а також розширить сферу наукової взаємодії та кооперації.

Панчук М. **Євроінтеграційні впливи на розвиток освітньої системи України.** Інтермарум: історія, політика, культура. 2024. № 14. DOI: <https://doi.org/10.35433/history.112076>

Анотація: Мета статті полягає в аналізі особливостей становлення та розвитку української освітньої системи під безпосереднім впливом євроінтеграційних процесів. Методологія дослідження базується як на загальнонаукових, так і спеціальних історичних методах (джерелознавчі дослідження, системний та історико-порівняльний аналіз), вивченні законодавчої бази змін, що дає можливість у повній мірі висвітлити специфіку динамічного розвитку й функціонування освітньої системи України та її здатність до імплементації відповідного європейського досвіду. Науковою новизною є характеристика побудови та функціонування системи освіти України на сучасному етапі з точки зору євроінтеграційного контексту, який задає тон більшості зрушень у даній галузі. Висновки. Законодавче регулювання та імплементація європейського досвіду в систему освіти України були не лише вимогою часу, а стали гармонійною складовою сучасного розвитку української освіти. Відповідний вектор змін в українській освіті включає в себе і конкретні перебудови, що стають необхідністю, природньою потребою українського соціуму. Ті цінності, які сьогодні закладені в систему освіти щодо формування і виховання нових поколінь успішних та національно свідомих українців, покликані вплинути на функціонування та розбудову держави у подальшому.

Ключко А. А. **Державна політика у галузі освіти в контексті європейської інтеграції України.** Публічне управління і адміністрування в Україні. 2024. Вип. 41. С. 54–58. DOI: <https://doi.org/10.32782/pma2663-5240-2024.41.7>

Анотація: У статті досліджено специфіку й особливості державної політики у сфері освіти в умовах євроінтеграції України та механізми її реалізації. Проаналізовано основні питання реалізації державної політики України у сфері освіти в контексті європейської інтеграції. З'ясовано, що формування державної політики України в галузі освіти відбувається під впливом світових тенденцій і є важливим напрямком розвитку освітньої системи країни у контексті євроінтеграційних процесів. Визначено, що можливість реалізації ефективної вітчизняної державної політики в сфері освіти передбачає взаємне зняття будь-яких принципових обмежень на контакти, обміни та поширення інформації. Зазначено, що обрана загальноосвітня стратегія зазнала невдач через недостатнє забезпечення адекватними інноваційними механізмами вимірювання ефективності та результативності освітніх реформ. Окреслено основні напрями реформування освітньої системи в Україні, зокрема такі як: інтернаціоналізація, мовна політика, академічна свобода та автономія закладів освіти, інклюзивна освіта, вдосконалення системи фінансування, тощо. Представлено аналіз запроваджених в Україні заходів з боку державної влади та освітніх інституцій для успішної європейської інтеграції України в галузі освіти. Констатовано, що в Україні державна політика в галузі освіти спрямована на створення умов для інтеграції в європейський освітній простір, зміцнення міжнародних зв'язків та підвищення якості вітчизняної освіти загалом, а реалізація визначених заходів враховує європейські стандарти та найкращі практики у процесі підготовки здобувачів освіти, які будуть конкурентоспроможними фахівцями на міжнародному ринку праці та сприятимуть розвитку України як суспільства знань.

Глушко О. **Еволюція європейської інтеграції України у галузі шкільної освіти.** Український педагогічний журнал. 2024. № 4. С. 18–29. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2024-4-18-29>

Анотація: Статтю присвячено аналізу процесу еволюції інтеграції загальної середньої освіти України в Європейський освітній простір. У дослідженні здійснено аналіз стану і розвитку національної освіти за період незалежності України в контексті проблематики європейської інтеграції шкільної освіти.

Визначено ключові документи, що визначають напрями розвитку шкільної освіти України, в контексті регулювання європейської інтеграції національної освіти. Наголошено щодо актуальності дослідження в умовах отримання Україною у 2022 році статусу кандидата на членство в Європейський Союз. З'ясовано, що подальша європейська інтеграція української освіти, визнана ключовим завданням розвитку системи освіти у довгостроковій перспективі. Охарактеризовано еволюцію європейської інтеграції України у галузі шкільної освіти, яка є складним і багатогранним процесом, що потребує комплексного підходу і чіткої стратегії з боку держави. Виділено чотири етапи процесу інтеграції загальної середньої освіти в європейський освітній простір, зокрема: 1. Початковий етап (1991–2005); 2. Етап поглиблення інтеграції (2005–2015); 3. Етап системної трансформації (2015–2022); 4. Екзистенційно–модернізаційний етап (2022 – теперішній час). Зроблено висновок, що інтеграція української освіти до Європейського освітнього простору є пріоритетом державної політики у сфері освіти і науки. Інтеграція в європейський освітній простір і міжнародні освітні системи, запровадження європейських освітніх стандартів і передових практик, може відігравати ключову роль у відновленні та розвитку освіти в Україні після війни.

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ
/ моніторинг інформаційного поля /

Інформаційно-реферативний бюлетень

№ 7 липень 2026

Укладачі:

Пестрецова Ольга Олександрівна

Бірюков Максим Вікторович

Іванов Денис Олегович

Відповідальна за випуск: С. Закірова

Комп'ютерна верстка: Н. Крапиви